TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN İSLAMİ SİTELER ÜZERİNE BETİMSEL ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

EREN AYTUĞ

İSTANBUL 2010

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI
GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI

İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN İSLAMİ SİTELER ÜZERİNE BETİMSEL ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

EREN AYTUĞ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. MEHMET ÖZÇAĞLAYAN

İSTANBUL 2010

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLETİŞİM BİLİMLERİ Anabilim Dalı GENEL GAZETECİLİK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi EREN AYTUĞ nın İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN İSLAMİ SİTELER ÜZERİNE BETİMSEL ÇALIŞMA adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2010 tarih ve 2010-13/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	**İmzası**
Tez Savunma Tarihi	: 12/07/2010	
1) Tez Danışmanı :	**YRD. DOÇ.DR. MEHMET ÖZÇAĞLAYAN**	
2) Jüri Üyesi :	**PROF. DR. ŞENGÜL ÖZERKAN**	
3) Jüri Üyesi :	**YRD. DOÇ.DR. GÖKSEL AYMAZ**	

İÇİNDEKİLER.....I

TABLO LİSTESİ.....III

KISALTMALAR LİSTESİ.....IV

GİRİŞ.....2

BÖLÜM I: YENİ BİR MEDYA İNTERNET.....5

1.1. İnternetin Doğuşu, Tarihsel Gelişimi ve Kullanımının Yaygınlaşması.....5
1.2. İnternet Üzerinden Katılım, Etkileşim Biçimleri.....8
1.3. İnterneti Geleneksel İletişim Araçlarından Ayıran Özellikler.....11

BÖLÜM II : İNTERNETE LİBERAL VE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....15

2.1. Liberal Kuram.....15

2.1.1. Elektronik Demokrasi ve Bireyin Gelişimi.....22

2.1.2. İnternet ve Sanal Cemaatler.....24

2.1.3. İnternet ve Bilgiye Ulaşım.....27

2.1.4. İnternetin Örgütlenmesi ve Denetimi.....28

2.2. Eleştirel Yaklaşımlar.....29

2.2.1. İnternet ve Elektronik Demokrasi.....29

2.2.2. İnternette Denetim.....31

2.2.3. İnternette Ticarileşme ve Tekelleşme.....32

2.2.4. Bilgiye Ulaşım ve Kültürel Emperyalizm.....34

2.2.5. İnternette Sanal Cemaatler.....38

BÖLÜM III : İNTERNETİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE SANAL TOPLULUKLAR.....44

3.1. Türkiye'de İnternetim Gelişimi.....44

3.2. İnternette İslami Cemaatler.....46

BÖLÜM IV : İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN İSLAMİ SİTELERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....50

4.1. Araştırmanın Yöntemi.....50

4.2. Türkçe Yayın Yapan İslami Sitelerin Genel Özellikleri.....51

4.2.1. Biçimsel Özellikler.....52

4.2.1.1. Sayfa Düzeni.....52

4.2.1.2. Multimedya Kanalları.....53

4.2.1.3. Reklam ve Bağış Spotları.....53
4.2.1.4. Dinamik ve Değişken Bölümler.....53
4.2.1.5. Fotoğraflar ve Filmler.....53
4.2.2 İçerik Özellikleri.....54
4.2.2.1. Gündelik Yaşam Bilgisi.....54
4.2.2.2. Haberler.....54
4.2.2.3. Forum Köşeleri.....55
4.2.2.4. Kaynaklar.....55
4.2.2.5. Köşeler ve Başlıklar.....55
4.2.2.6. Kurumsal Kimlik ve Erişim.....55
4.2.3. Kurumsal Kimlik ve Erişim.....55
4.2.4. Demokratik Çoğulculuk ve Hoşgörü.....57
4.2.5. İnternet ve Bireyin Gelişimi.....64
4.2.5.1. Kadına Yönelik Sayfalar.....64
4.2.5.2. Çocuklara Yönelik Sayfalar.....74
4.2.6. Bilgi Kanalları ve Haberler.....76
4.2.7. İslami Sitelerde Ticari ve Reytinge Yönelik Kanallar.....80
4.2.7.1. Reklam.....80
4.2.7.2. Bağışlar.....81
4.2.7.3. Popüler Kanallar.....81
4.2.7.4. Müzik ve Görüntü Arşivi.....81
SONUÇ.....83
KAYNAKÇA.....87
EKLER.....90-100

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Dünyada İnternet Kullanımının En Yüksek Olduğu 20 Ülke.....7

Tablo 1.2. İletişim Araçlarının Karşılaştırılması.....12

Tablo 2.1. Dünyada Bölgelere Göre İnternet Kullanıcısı Sayısı.....37

Tablo 2.2. Internet Veri Trafiğinin 2000 Yılındaki Küresel Düzeyde Dağılımı.....37

Tablo 2.3. En Çok Ziyaret Edilen 10 Web Sitesi.....38

Tablo 3.1. İnternet Kullanıcısının Nüfusa Oranı.....46

Tablo 4.1. Sitelerin Yayına Başlama Tarihi.....56

Tablo 4.2. Kullanıcıların Sitelere Ulaşmak İçin Kullandıkları İletişim Kanalları.....56

Tablo 4.3. Sitelerin Üye Sayısı.....56

Tablo 4.4. Günlük Ortalama Kullanıcı Sayısı.....57

Tablo 4.5. Dost Siteler.....63

Tablo 4.6. Genel Bilgi İçeren Kategoriler.....77

Tablo 4.7. Haber Siteleri İçerik Unsurlarının Değerlendirmesi.....78

Tablo 4.8. En Çok İndirilen Müzikler.....82

KISALTMALAR

TUBİTAK : Türkiye Bilimler ve Araştırmalar Kurumu

ANS : Advanced Network Service

CERN : Center Europe Research Projects Agency

CNN : Cable Network News

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

FCC : Federal Communications Commission

FTP : File Transfer Protocol

HTML : Hypertext Mark-up Language

ICCC : International Computer Communication Conference

ITU : International Telecomunacation Union

MIT : Massachussetts Instıtue of Tecnohology

NCP : Network Control Protocol

NSF : National Science Fiction

NSFNET : National Science Fiction Network

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

PTT : Posta Telgraf Telefon Teşkilatı

TCP/IP : Transmission Control Protocol/Internet Protocol

TTNET : Türk Telekom Network

URL : Uniform Resource Locator

WWW : World Wide Web

GİRİŞ

1990'lı yılların başından itibaren kullanımı yaygınlaşan internet, kısa sürede akademik ve popüler ilgiyi üzerine çekmiştir. Bu akademik tartışmalar içinde interneti modern toplumların karşı karşıya kaldığı siyasal, toplumsal ve ekonomik her türlü soruna bir çare olarak konumlandıran liberal yaklaşımların ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir. Eleştirel yaklaşımlar ise genelde internetin toplumsal, ekonomik ve siyasal sorunları çözmekten çok bu sorunları daha da derinleştirdiğine vurgu yapmaktadır.

İnternet ve demokrasi ilişkisi akademik çevrelerde de üzerinde en çok durulan konuların başında gelmektedir. Demokrasiyi temelde, bireylerin toplumsal sorunlar etrafında bir araya gelmelerini sağlayan, çoksesliliği ve çoğulculuğu teşvik eden, hoşgörü kültürünü hakim kılan bir yapı olarak tanımlayabiliriz.

Liberal çalışmalar öncelikli olarak ticarileşmenin kontrol altına alınması gerektiğini, bu sayede insanlararası iletişimi aracıları ortadan kaldırarak özgürleştireceğini, bilgiye erişebilirliği artıracağını ve çoksesliliği sağlayarak demokratik kültürün gelişimini sağlayacağını varsaymaktadır. Bu varsayıma göre mevcut uygulamalar düşünüldüğünde internetin toplumu çoksesli, katılımcı, eşitlikçi, özgür ve hoşgörülü hale getirebilme potansiyeli vardır. Bilgiye erişimi kolaylaştırması özelliğiyle demokrasi kültürüne ve bireyin gelişimine katkıda bulunacağı da açıktır.

Eleştirel yaklaşımlar internetin tüm bu özelliklerinin hayata geçmesini belli toplumsal, kültürel ve ekonomik koşulların oluşmasına bağlamaktadır. Başka bir deyişle, internetin hâlâ çok az kişiye ulaşan erişimi ve ticarileşme potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda, ona atfedilen işlevleri yerine getirmesinin güç olduğu görülmektedir. Eleştiriler yaklaşımlar internetin demokrasiye sunacağı katkıların önünde başlıca şu engelleri göstermektedir; Tekelleşme ve ticarileşme eğilimi, sanal dünyada yürütülen iletişimde kimliklerin sabit ve bilenebilir olmaması.

İnternetle ilgili akademik çalışmalarda sanal cemaat kavramı (The Virtual Community) üzerinde en çok durulan, internet teknolojisine dair yaklaşımların üzerinden tartışıldığı bir alandır. Kavramın sahibi Howard Rheingold, **The Virtual Community: Finding Connection in a Computerised World** (1994) adlı çalışmasında sanal cemaatleri, "yeterli sayıda insanın, insani duygularla, siber alanda kişilerarası ilişkiler kurmak üzere Ağ'da oluşturduğu toplumsal kümelenmeler" şeklinde tanımlamaktadır (Robins, 1999, s.143).

Rheingold'a göre, bilgisayar dolayımlı iletişimin kullanılması gerçek yaşamımızda bilgilendirici alanların giderek kaybolmasının ve dünyanın her yerindeki insanların,bunun yerine koyabilecekleri yeni ortamlar yaratma güdülerinin bir sonucudur. Bu anlamda bilgisayar üzerindeki sanal topluluklar, geçmişten kaynaklanan

yüz yüze ilişki arayışını geleceğe taşıyan bir model olarak işlev görecektir. Rheingold, bu mekânların hem kaybolan değerlerin bulunması açısından hem de, çoksesli özgür ve bireyin daha kendini ifade edebileceği yeni bir alan olma potansiyeli bakımından önemli olduğunu söylemektedir. Eleştirel yaklaşımlar ise sanal cemaatlerde kimliklerin gizli olmasını, bireyselliğin ön plana çıkmasını, birbirine tahammülsüzlüğün hakim olmasını ve kolektif eylemi zayıflatmasını ileri sürerek bu ortamın bireyin gelişimine, çokseslilige ve hoşgörü kültürünü katkı sağlamayacağının altını çizmektedir (2002, s.3).

Bugün internet üzerinde milyonlarca sanal topluluk mevcuttur ve bu topluluklar bir taraftan gerçek yaşamda kaybettikleri samimi ilişkileri ararken bir taraftan da kendilerini yeterince ifade edememelerine alternatif saydıkları bu ortamlarda varolmaya çalışmaktadırlar. İnternetin özü itibariyle her alanda kendini ifade edemeyen bireyler, topluluklar için bir çare olarak değerlendirilmesinin altında yatan da bu düşüncedir.

Türkiye'de uluslararası ilk internet bağlantısının yapıldığı 1993 yılından bu güne internet teknolojisi büyük bir gelişme kaydetmiş olup, sanal ortamda kendilerini ifade etmeye çalışan büyük topluluklar oluşmuştur. Bu topluluklar içinde dini talepleri öne çıkaran ve siyasal refleksleriyle de dikkat çeken İslami kesimlerin, internet gibi, yaşantıları tümüyle dönüştüren bir mekanizma karşısında hangi savunma ve direnç stratejilerini tercih ettikleri çok önemli bir konudur. Etik, moral ve zihniyet dünyasını bütünüyle değiştiren ve gitgide kendi içinde de denetlenmesi imkânsız bir farklılaşmayı defalarca üretmeye azimli olan bu aygıtın İslami kesimin tutumlarında nasıl bir dönüşüm yarattığı dikkatle incelenmelidir.

Dünyada İslami içerikte yayın yapan sitelerin de 11 Eylül olaylarından sonra büyük bir artış gösterdiği de bir gerçektir. İngiliz sosyal bilimci Gary Bunt **'Islam ın the Digital Age** adlı kitabında, Müslümanların 11 Eylül'den sonra dünya genelinde büyük baskılara maruz kaldığını, siyasal anlamda mücadele etmeyi, varolmayı dinin gerekliliği olarak gören bu kesim için internetin yeni bir iletişim kanalı olduğunu belirtmektedir (2003, s.34)

Türkiye'de de internet teknolojisinden faydalanmanın Müslümanlar açısından büyük bir açılım yaratacağını üzerinde duran yaklaşımlar görülmektedir. Bu yaklaşımlardan biri de kamuoyunda Adnan Hoca olarak bilinen Dr. Adnan Oktar'a aittir[*]. Oktar interneti Müslümanlar için bulunmaz bir nimet olarak değerlendirmektedir (Oktar, 2004, www.harunyahya.com). Bu bağlamda çalışmanın amacı demokrasinin çokseslilige, çoğulculuğu, hoşgörüyü ve bireyin gelişimi ön plana çıkaran bir sistem olduğu tanımından hareketle, internetin bu yönde olumlu katkısını savunan liberal yorumları örnek olay olarak seçilen Türkçe yayın yapan İslami siteler de incelemektir. Çalışmada İslami sitelerin seçilmesinde en önemli nedeni ise günümüzde İslam ve demokrasi

[*] Adnan Oktar, Türkiye'deki İslami grupların önde gelen isimleri arasında yer almaktadır. Oktar, İslami bir vakıf olan Harun Yahya Vakfı'nın kurucusudur.

yönündeki tartışmaların yoğunlaşmasın ve İslam'ın kendi içindeki yorumlarından kaynaklanan çeşitliliği ve bu çeşitliliğin internette nasıl dergilendiğini göz önüne koymaktır.

Çalışmanın hipotezi ise, Türkçe yayın yapan İslami sitelerin kendi cemaat kültüründe bile; çok sesli, katılımcı, eşitlikçi ve özgür olma özelliğinin bulunmadığı internet teknolojisinin farklı gruplardaki İslami guruplar arasında hoşgörüyü yeşertmediği, ötekine tahammül etmede ve şiddetten uzak durmada bir katkı sağlamadığıdır.

Çalışmanın amacını gerçekleştirmek ve belirtilen hipotezi sınamak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1- Türkçe yayın yapan İslami sitelerin kurumsal kimliği belli midir? Bu sitelerin teknik alt yapısı sitelere erişimi sürekli olarak mümkün kılmakta mıdır?

2- Türkçe yayın yapan İslami siteler, internetin demokratik çoğulculuğu sağlayacak kanallarına; forum, okuyucu köşesi, tartışma guruplarına sahip mi? Kanallarda ifade özgürlüğü, çokseslilik ve hoşgörü sağlanıyor mu?

3- Türkçe yayın yapan İslami siteler demokrasi için gerekli olan bireyselliğin gelişimine önem veriyor mu? Kadın ve çocuk köşeleri bu kanallarda yer alıyor mu ve buralarda ne türden mesajlara yer veriliyor?

4- Bu siteler çağdaş toplum için vazgeçilmez olan çok yönlü bilgi kanallarına sahip mi? Çeşitli konularda, farklı görüşlerde yazılar, haberler bu sitelerde yer almakta mı?

5- Bu sitelerde reklâm ve ticari kaygıyı yansıtan yayınlar (loto çekilişleri, at yarışı sonuçları, popüler programlar, müzikler…) bulunuyor mu? Sitelerde doğrudan satış ve pazarlama yapılmakta mı? Ayrıca çeşitli nedenler ileri sürülerek bağış adı altında para toplanmakta mı?

Araştırmanın hipotezini sınamak için şu çalışmalar yapılmıştır:

Öncelikle Türkçe yayın yapan İslami siteler tespit edilmiştir. Bu tespit, arama motoru **www.google.com'da** farklı tarihlerde birçok kez 'Türkçe İslami siteler' araması yapılarak oluşturulmuştur. Arama sonucunda **islamiveb, tehvidweb.com** ve **islaminsesi.com** adlı, içinde birçok İslami siteyi barındıran üç portala ulaşılmıştır. Arama motorlarının doğru seçim yapmadığına dair eleştiriler olsa da, internetin mevcut yapısı bu portalları ön plana çıkardığı için, bu üç portalın çalışmada esas alınması doğru bulunmuştur. Bu üç portal bir yıl boyunca izlenmiş olup, her ay portallarda en çok giriş yapılan siteler kaydedilmiştir. En çok beğenilen ve giriş yapılan sitelerin tespitinde portalların istatistikleri doğru kabul edilmiştir. Bu süreç sonucunda her portalda ilk iki sırada yer alan dört site belirlenmiştir. Bu siteler şunlardır:

www.islamisite.com

www.cihaderi.net

www.islamikariyer.com

www.islamihaber.org

Bu sitelerin ortak özellikleri;

- Türkçe yayın yapmaları,
- Yalnızca internet ortamında var olmaları,
- Düzenli olmasa da güncellenmeleri,
- Kendilerini İslami site olarak tanıtmaları,
- Resmi organlara ait bir site olmamaları,
- İslami portallarda yer almaları,
- Araştırmanın son yapıldığı 20.04.2010 ve 30.05.2010 tarihleri arasında internet ortamında yayınlarını sürdürüyor olmalarıdır.

Çalışmada bu sitelerin İslami kesime yönelik olduğu, İslami kesimin internet kullanabilen kesiminin kanalları olduğu ve sitelerin İslami kimliğe sahip kişiler tarafından hazırlandığı varsayılmıştır. İslami cemaatlerin dışa karşı kapalı olmalarından, toplumsal düzeyde demokrasiye katkısının beklenmediği varsayılmış, kendi içlerinde demokrasi kültürüne katkıları incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, internetin tarihsel gelişimi özetlenmekte, ikinci bölümde liberal ve eleştirel kuram çerçevesinde internetin demokratik potansiyeli ile ilgili görüşler tartışılmakta, üçüncü bölümde ise Türkiye'de ve dünyadaki İslami cemaatler incelenmektedir.

Çalışma 'Özet ve Sonuçlar' ile tamamlanmaktadır.

BÖLÜM I.

YENİ BİR MEDYA: İNTERNET

1.1. İnternetin Doğuşu, Tarihsel Gelişimi ve Kullanımının Yaygınlaşması

İnternet; günümüzde bilgisayarlar arası bağlantılar kurularak sağlanan ağ hizmetleri (networking), İnternet, İntranet (işletme içi İnternet) ve Extranetler (işletmeler arası İnternet) sayesinde kişiler, gruplar yada kurumlar arası sistematik bir ilişki sağlayan elektronik bir ağdır.

İnternet ilk olarak 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde askeri amaçlı bir proje ile ortaya çıkmıştır. Günümüzde İnternet'in temelini oluşturan bu projedeki ağa zamanla yeni bilgisayarların eklenmesiyle ağ üzerinden iletişim giderek arttırılmış ve çok sayıda kullanıcının yararlandığı elektronik mektup, tartışma listeleri, forumlar, dosya transfer hizmetleri gibi yeni kullanım alanları ortaya çıkmıştır (Hafner, 2000, s.7). Daha sonra 1973 yılında farklı ağların aralarında veri iletimi sağlayabilmeleri için ortak bir dil oluşturularak birleştirilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu amaçla geliştirilen TCP/IP (Transmission Control Protocol/Inter net Protocol) İnternet üzerinde yer alan farklı özellikteki bilgisayarların ve ağların birbirleriyle sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmelerini sağlayan ortak bir dil olarak geliştirilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır (Hafner, 2000, s.9).

Siviller arasındaki internet ise ilk olarak Mart 1989'da yüksek enerji fiziği konusunda dünyanın çeşitli yerlerinde araştırmalar yapan kişiler arasında, etkin ve kolay bir haberleşme platformu olarak kullanılması amacıyla Tim Berners Lee tarafından Avrupa Parçacığı Fiziği laboratuvarlarında geliştirilmeye, 1991 yılında ise etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 1992 yılında ise "line mode" çalışan bir web tarayıcısının dağıtımına başlanmıştır. (Kalbag, 1999, s23)

İnternet'in gelişmesindeki son aşama ise World Wide Web'in (www) geliştirilmesidir. World Wide Web, Internet kullanımı ve kullanıcı sayısının artmasında önemli rol oynamıştır. Ocak 1993'te Internet üzerinde yalnızca 50 adet web sitesi bulunmaktaydı. 1993'ün Mart ayında tüm Internet trafiğinin yüzde 0,1'i web üzerinden gerçekleşmekteyken Ekim ayında Internet'teki web sitesi sayısı 500'e ulaşmış, toplam Internet trafiği içinde web'in payı yüzde 1'e çıkmıştır. 1994 yılında ise Internetle ilgili standartların oluşturulmasıyla yeni tarayıcı programlar piyasaya çıkmıştır. İlk web konferansının düzenlenmesine dair bilgiler, 1994 yılında Cenevre'de yapılmasıyla tarihe geçmiştir (Çağıltay, 1997).

İnternet ilk kullanılmaya başlandığında, reklam amaçlı kullanımının oldukça zor olduğu yönündeki düşünceler, gelişen iletişim teknolojisi ile birlikte yaygınlaşan Internet

kullanımı sayesinde 1990'ların ikinci yarısından itibaren değişmiş ve Internet reklamların yapılmaya başlanmıştır.

İnternette reklam ilk olarak 1994 yılında hotwired.com tarafından yapılmıstır. Bu şirket ilk defa bu tarihte banner reklamlarını satmıştır. Aynı zamanda bu tarih ilk ticari web tarayıcısı Netscape Navigator 1.0'ın da piyasaya sürüldüğü tarihdir. Hotwired.com'un bu faaliyeti, aynı zamanda Internet'in ticari olarak da kullanımına yönelik ilk yapılan işlerden biri olması açısından da önem taşımaktadır.

İnternet reklamlarında başlangıçta sadece dolaylı tanıtımların hakimiyeti olduğunu ve web sayfalarının ziyaretçilerine, oluşturuluş amaçlarına hizmet eden bilgiler sunulurken aynı zamanda paralel olarak belli bir tanıtım görevi de yürütüldüğünü belirtmekte ve en çok rastlanan yöntem ise ekranın bir kenarında görüşe sunulan hareketli metinler olduğuna işaret etmektedir.

Amerika'da 1990'larda artan kullanıcı sayısına bağlı olarak, online reklamcılıkta büyük bir artış söz konusu olmuştur. ABD'de 1991 yılında Internet kullanımını düzenleyen kurallarda değişiklikler yapılmış ve Internet bağlantıları tamamen ücretsiz hale gelmiş böylece Internet sürekli açık tutulmaya başlanmıştır. Bu düzenlemelerin neticesinde internette reklam konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Büyük yayınevleri ve internet yatırımcıları bu mecranın daha profesyonel şekilde kullanılabilmesi amacıyla çeşitli arayışlara girmişler ve web sayfalarını, taşıdıkları birincil bilgilerin dışında ek mesajlara da yer verebilecek ortamlar olarak görmeye başlamışlardır. Böylece ortaya çok çeşitli sayfalara bağlantı imkanları sunan web sayfaları çıkmıştır. İnternet reklamcılığının byük bir artış gösterdiği ABD'de meydana gelen gelişmeler, daha sonra Avrupalı ve Asyalı şirketlerin dikkatini çekmeye başlamış, bu bölgelerdeki uluslararası faaliyet gösteren şirketlerde interneti ciddi bir reklam mecrası olarak değerlendirmeye başlamışlardır. (Kırçova, 1999, s.33)

Her geçen gün artan Web sayfaları bünyelerinde sınırsız enformasyon barındırma özelliği internet ortamının 'sanal dünya' olarak nitelendirilmesine neden olan gerekçelerin temelini oluşturmaktadır. İnternetin bu hızlı gelişimine rağmen halen dünyada birçok kişi internet kullanımından yoksundur. OECD raporlarında internet kullanımının gelişmişlikle paralellik gösterdiğini ve dünya nüfusunun yüzde 70'inin internetle tanışmadığını ortaya koyuyor (Bkz. Tablo 1.1).

Tablo1.1. Dünyada İnternet Kullanımının En Yüksek Olduğu 20 Ülke

ÜLKE	İNTERNET KULLANICISI	NÜFUSA ORANI	DÜNYA YÜZDESİ
A.B.D	205,493,713	%68,7	%19,7
Çin	123,000,000	%9,4	&11,8
Japonya	86,300,00	%67,2	%4,9
Hindistan	50,600,000	%4,5	%4,9
Almanya	49,976,303	%60,6	%4,8
İngiltere	37,000,000	%62,9	%3,6
Kuzey Kore	33,900,000	%67,0	%3,2
İtalya	28,870,000	%48,8	%2,8
Fransa	26,871,652	%44,0	%2,6
Brezilya	25,900,000	%14,1	%2,5
Rusya	23,700,000	%16,5	%2,3
Kanada	21,900,000	%67,9	%2,1
Endonezya	18,000,000	%8,1	%1,7
İspanya	17,577,975	%39,6	%1,7
Meksika	17,100,000	%16,3	%1,6
Avustrulya	14,189,557	%68,4	%1,4
Tayvan	13,800,000	%60,3	%1,3
Hollanda	10,806,328	%65,9	%1,0
Polonya	10,600,000	%27,8	%1,0
Türkiye	10,220,000	%13,7	%1,0
DÜNYA GENELİ	1,043,104,886	%16	

1.2. İnternet Üzerinden Katılım, Etkileşim Biçimleri

İnterneti, diğer yeni iletişim araçlarından ayırt eden en önemli özelliği etkileşimci yapısından kaynaklanmaktadır. (Timisi, 2003, s,133). Geleneksel kitle iletişim araçlarını düşündüğümüzde bireyler, iletişim ortamında çoğunlukla mesaj alıcısı konumundadırlar ya da iletişim sürecine sınırlı olarak katılabilmektedirler. İnternet ortamı ise bireylere iletişim sürecinde aktif olarak katılmasına izin vermekte, onları iletişim sürecinin öznesi yapmaktadır. Bu bağlamda etkileşim; hız, eylemin sayısı ve kapsamı olarak üç unsuru içermektedir. Etkileşimin hızı ya da tepki zamanı, etkileşimci iletişim sistemlerinin en önemli özelliğidir. Etkileşim, iletişimde bulunan bireylerin tepkilerini birbirlerine gönderme zamanı ve kapasiteleri olarak tanımladığımızda, yüz yüze iletişim biçiminde var olan etkileşim hızına en yakın iletişim aracı iki insanın yaptığı telefon görüşmesidir. Geleneksel iletişim araçlarını düşündüğümüzde ise, örneğin radyo ve televizyonda etkileşim hızını ancak programa telefonla katılım sırasında gerçek zaman iletişimini yaklaşmış olur. Bu anlamda bilgisayar temelli yeni iletişim teknolojileri, etkileşim hızını en yüksek noktaya çıkaran iletişim araçlarıdır. Karşılıklı konuşmaya izin veren sohbet sistemi (chat) ve telekonferans birden fazla bireyi birbirine gerçek zamanda bağlamaktadır.

Etkileşimin diğer önemliği unsuru olan eylem miktarı ise, iletişim ortamına etkide bulunabilecek değişim miktarı olarak tanımlanabilir. Bu değişimler, iletişimin başlatılması ve sonlandırılmasında etkili olmak kadar, iletişim ortamını niteliksel olarak en yüksek düzeye çıkaracak müdahaleleri de içermektedir. Örneğin bir televizyon yayını, verili bir anda, çok az değişim olanağına imkân vermektedir, program ya yayındadır ya değildir. Yani kullanıcılar iletişimi başlatmada ya da bitirmede bir egemenliğe sahip değildir. Bilgisayar temelli iletişim ortamınıysa kullanıcılara iletişim başlatma, bitirme, iletişim sürecini kesintiye uğratma ya da içeriği değiştirme imkânı sunmaktadır. Dahası kullanıcı iletiyi alma zamanını da istediği gibi düzenleyebilir, iletiyi saklayıp değiştirebilir.

Kapsama ise, iletişim sürecinde birbiriyle ilintili etkinlikleri tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Yani iletişimde kullanıcıların, iletişim ortamında değişiklik yapmak üzere gerçekleştirdikleri etkinliklerin birbiriyle bağlantısını içermektedir. Bu yaklaşım internette etkileşimin gerçekleşmesi için kendisinden başka bir iletişim aracına ihtiyaç duymadığını ortaya koymaktadır.

Etkileşim özelliğine göre iletişim ortamını inceleyen araştırmacılar, geleneksel iletişim araçlarıyla karşılaştırdığında interneti yüz yüze iletişim biçiminin zenginliğine en yakın araç olarak değerlendirmektedirler. İnternetin geleneksel iletişim araçlarındaki mesaj göndericisi-alıcısı modelini değiştiren etkileşim özelliği aşağıda belirtilen katılım biçimleriyle gerçekleşmektedir.

Elektronik Posta (E-mail): Elektronik posta, internetin ortaya çıktığından beri kullanılan en yaygın iletişim biçimidir. E-mail olarak da bilinen bu araçla, diğer internet kullanıcılarıyla haberleşmek mümkün olmaktadır. İnternet ortamında elektronik posta ile iletişim şu esasa dayanmaktadır: Üye olan herkese bir kullanıcı adresi verilmektedir. Belirli bir adrese gönderilen mesajlar ve/veya bilgisayar dosyaları; önce internetin ana bilgisayarındaki diskte saklanmaktadır. Mesaj gönderen kişi, internete bağlandığında, kendisine gelen elektronik postalarla ilgili olarak uyarılmakta ve e-posta seçeneğini seçerek, gelen mesajı okumaları sağlanmaktadır (Özçağlayan:1998, s.138).

Ayrıca kıtalararası telefon aramalarının çok pahalı olduğu gözönüne alındığında, e-mail oldukça ucuz ve hızlı bir haberleşme yöntemidir.

Tartışma Listeleri: Elektronik postanın bir diğer biçimi olan tartışma grupları, belirli bir konu ya da gündemin internet kullanıcıları tarafından tartışılmasını, görüş alışverişini sağlayan bir uygulama biçimidir. Tartışmaya katılmak internet üzerindeki her kullanıcıya açıktır. Elektronik tartışmalara katılmak için ağ kullanıcılarının kullanabileceği çok çeşitli yöntemler vardır; ancak temel amaç benzer düşünce, görüş, sorun ve çözümlere sahip kişileri bir araya getirmektir (Timisi,2003, s.137).

Elektronik tartışmalar kontrollü veya kontrolsüz olabilir. Farklılık, mesajların otomatik olarak bütün katılımcılara gönderilmesinde (kontrolsüz) veya bir kontrolcünün abonelere göndermeden önce mesajlara bakmasında ve benzer mesajları birleştirmesindedir. Elektronik tartışmalar ayrıca açık ya da kapalı olabilir. Açık bir tartışmaya herkes katılabilirken, kapalı tartışma özel bir grupla sınırlıdır (Tennant,1996, s.44).

Sohbet Sistemleri (Chatting): İnternet kullanıcıları arasında eşzamanlı olarak mesaj alışverişine izin veren "chat", internetin yüz yüze iletişim biçimine yakınlığını örnekleyen bir uygulamadır. Kişisel bilgisayarlarda yazılan mesajlar aynı zaman dilimi içinde diğer bir ekranda görülebilmekte böylece metinler arasında etkileşimli bir değişime imkân sunmaktadır (Timisi, 2003, s.137).

Son yıllarda internet üzerindeki görüntü ve ses sistemlerinin gelişmesiyle görüntülü ve sesli "chat" de yapılabilmektedir. Kişisel bilgisayara eklenen bir veb kamerayla, chat yapan kişiler birbirini görebilmekte ve konuşabilmektedir. İnternetin sunduğu bu ortam internet üzerindeki iletişimi yüz yüze iletişimin özellikleri taşıma potansiyelini daha da arttırmıştır. Ama internette kimliğinin ortaya çıkmasını istemeyen katılımcıların görüntülü ve sesli "chat" yerine yazılı tercih ettiği görülmektedir.

World Wide Web (WWW): İnternetin en yaygın uygulamasını oluşturan Web, İsviçre'de bir fizik laboratuarı olan CERN'de (Avrupa Parçacık Fizik Laboratuarı) bilim adamlarının teknolojiyi ortak çalışma ve bilgi alışverişinde bulunmaları amacıyla geliştirilmiştir. Web, internet bilgisayar ağı üzerinde kaynak keşfetme ve erişim için bir

izleme aracıdır. Çeşitli formlardaki bilgilerin yerini belirtmek, bu bilgilere erişmek, bu bilgileri indirmek ya da göstermek için birçok standart protokol kullanan bir işlemci/sunucu sistemidir. WWW'den önce elektronik verinin resim, film ve video görüntüsü, ses ve metin gibi çok farklı şekillerinin bir arada kullanımı ve bilgiye değişik ortamlardan çeşitli kullanıcıların, donanım ve yazılımdan bağımsız erişmesi mümkün değildi. WWW birlikte uygun programlar kullanıldığı durumda resim, ses ve hareketli görüntü, internet ortamında rahatlıkla izlenebilir hale gelmiştir.

Gopher:[*] Gopher, kullanıcının ihtiyacı olan bilgi istemini almakta ve internet ağı üzerinde kullanıcı için arayıp bulma görevini yerine getirmektedir.

Gopher servisi, kısaca dağınık noktalardaki dokümanlara bir mönü aracılığı ile ulaşılmasını sağlayan bir internet olanağıdır. Gopher "mönüsü" ile internet üzerindeki binlerce gopher servisi içinde dolaşmak, tarama yapmak ve tarama sonucunda elde edilen bilgileri kullanıcının kendi bilgisayarına kopyalaması mümkündür. Gopher sisteminde bilgiler, kullanıcıya mönü aracılığı ile ulaşır ve iç içe geçmiş mönüler içinde, kullanıcı ilgilendiği yönde ileri ve geri dolaşabilir.

Bu mönü yapısı birbirini zincir halkası (link) şeklinde izler. Kullanıcı yaptığı taramaya göre, bir mönüde dünyanın farklı bir noktasına bağlanabilmektedir; ancak Gopher sistemi kullanıcıya bunu fark ettirmemektedir.

Dosya Taşınması (FTP): Dosya taşıma protokolü (FTP-File Transfer Protocol), internet üzerindeki bilgisayar sistemleri arasında dosya alışverişini sağlayan bir servistir. İnternet üzerinde 1970'li yıllardan bu yana çalışan temel olanaklardan birisi olan FTP, hala en fazla kullanılan ve internet üzerinde en çok trafik yaratan servislerden birisi olma niteliğini korumaktadır. Herkese açık (anonim) servislerde bulunan bilgilerin her geçen gün artması FTP'nin bu özelliğini uzun yıllar koruyacağını göstermektedir (Çağıltay,1997, s,53). FTP sayesinde bir internet kullanıcısı kişisel bilgisayarına dünyanın herhangi bir yerindeki bilgisayarda dosya çekebilir veya uzaktaki bir noktadan bu kullanıcının bilgisayarına, -eğer gerekli ulaşım hakkı verilmişse- dosyalar gönderip üzerinde işlem yapılabilir. Genel kullanıma yönelik program, dosyalara herkesin erişebilmesi için, internet üzerinde "Anonymous FTP" (Herkese açık FTP) olarak adlandırılan hizmet kurulmuştur. İnternet üzerindeki Anonim FTP sitelerinde halka açık binlerce dosya kütüphanesi ve arşivleri bulunmaktadır. Bu arşivlerde ücretsiz elde edinilebilecek yüz binlerce yazılım, raporlar, kitaplar, tezler, resim ve ses dosyaları bulunmaktadır. Bunlar internet kullanıcılarının ellerindeki bilgisayar için gerekli olan bir iletişim yazılımından, yeni bir bilgisayar oyununa kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. (Akalın, 2004, s.45)

[*] Gopher sözcüğü İngilizce'de bir tür sincap türüne verilen addır.

Tele Konferans: Tele konferans bilgisayar aracılığıyla iki bireyden başlayarak geniş çaplı katılıma olanak veren tartışmaya daya bir uygulamadır. Mesajlar merkeze gönderilir ve diğer katılımcılar için açık bırakılır. Metnin düzeni hakkında bütün katılımcıların eşit söz sahibi olduğu için tartışma sırasında oluşan metin, tartışmaya katılan tüm katılımcıların ortak metni olur.

1.3. İnterneti Geleneksel İletişim Araçlarından Ayıran Özellikler

İnternet; radyo, televizyon, gazete, video gibi geleneksel iletişim araçlarından ayıran bir takım özelliklere sahiptir. Ama internetin bu ayırt edici özellikleri konusunda akademisyenler farklı düşünmekte, bir iletişim biçimi olarak internete değişik yaklaşmaktadırlar. Bu farklılığın temelinde bu teknolojinin bireylerarası iletişim ile kitle iletişiminin hâlihazırdaki yapısının bir uzantısı mı, yoksa insan iletişiminde yeni bir tarz mı yarattığı sorusu yatmaktadır. Bu iki soru akademisyenlerin iki temel yaklaşımı içinde yanıt bulmaktadır. Birinci yaklaşım, iletişim ortamındaki mevcut aktörleri dikkate alarak iletişim araçları çevresinde bir karşılaştırmaya dayanmaktadır. Bir iletişim aracının diğerinden ayırt eden özelliklerinin birbiriyle kıyaslanmasına dayanan bu yaklaşımı, araç yönelimli klasik yaklaşım olarak değerlendirilmek mümkündür. Diğer yaklaşım ise, tek tek iletişim araçlarının özelliklerinin açığa çıkarmasından ziyade, bu araçların toplumların iletişim amaçlarını ne yönde dönüştürdüğünün sorgulanmasına dayalıdır. (Timisi, 2003, s.125)

Teorik ve felsefi alt tabanı MCLuhan'ın yaklaşımına dayalı olan araç yönelimli klasik yaklaşıma göre, iletişim araçları, iletişimde kullanılan kanallar ve enformasyonun bu kanallar aracılığıyla gönderilme kapasiteleri açısından değerlendirilir. Bu yaklaşımda iletişim araçları sınıflandırılırken, iletişim aracının ya da ortamın mesajı zaman ve mekân içinde taşıma boyutu, etkileşim kapasitesi, hedef kitlesi, mesajın içeriği ve maliyeti dikkate alınır. Bu yaklaşıma göre internet diğer araçlarla karşılaştırıldığında şu belirgin özeklikleri saptanır:

1-Bireysel, grup ve çoklu iletişimi bir arada barındırmaktadır,

2-Yayıncılık için düşük tamamlanmış maliyet ve düşük son birim maliyeti yaratmaktadır,

3-Maliyeti az, küresel çoklu iletişime olanak vermektedir,

4-Düşük maliyetli, küresel, metin temelli kişilerarası iletişime izin vermektedir (Bonchek, 1997, s.10).

Tablo 1.2. İletişim Araçlarının Karşılaştırılması

Araç	Alıcı	Zaman	Etkileşim	Alan	Hız	Biçim	Maliyet
Kişilerarası							
Diyalog	1-1	Eş Zamanlı	Tam	Yerel	Hızlı	Gör/İşit	Düşük
Mektup	1-1	Eş Zamansız	Yok	Küresel	Yavaş	Metin	Düşük
Telefon	1-1	Eş Zamanlı	Tam	Küresel	Hızlı	İşitsel	Düşük
Yayın							
Radyo	1-Çok	Eş Zamanlı	Kısmi	Bölgesel	Hızlı	İşitsel	Düşük
Televizyon	1-Çok	Eş Zamanlı	Kısmi	Küresel	Hızlı	Gör/İşitsel	Düşük
İnternet							
E-Posta	1-1	Eş Zamansız	Kısmi	Küresel	Hızlı	Metin	Düşük
Tartışma List.	1-Çok	Eş Zamansız	Kısmi	Küresel	Hızlı	Metin	Düşük
Web	1-Çok	Eş Zamansız	Yok	Küresel	Hızlı	Çoklu	Düşük
Chat	Çok-Çok	Eş Zamanlı	Var	Küresel	Hızlı	Metin	Düşük
Haber Grup	Çok-Çok	Eş Zamansız	Kısmi	Küresel	Hızlı	Metin	Düşük
Sanal Konfs.	Çok-Çok	Eş Zamansız	Var	Küresel	Hızlı	Gör/İşitsel/Metin	Düşük

(M.S Boncheck, bkz. Timisi, 2003, s.126).

İletişim araçlarının karşılaştırmasında bir diğer ekseni oluşturan amaç-yönelimli yaklaşım ise, aracın niteliğinden çok, iletişim ortamının amacını dikkate alarak bir sınıflandırmaya gitmektedir. Bu yaklaşıma göre, iletişim araçları kendi başlarına bir toplumsal biçim, bir iletişim biçimi yaratmamaktadır.

Nilüfer Timisi, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi** adlı kitabında amaç yönelimli yaklaşımın internetin özelliklerini ve diğer iletişim araçlarından farklılıklarını şu başlıklar altında toplamıştır (2003, s.128).

· Mesaj sisteminin yazılı, karşılıklı değişimine dayanan biçimi kişilerarası ve kitle iletişiminden daha az duyusal olarak güvenilir niteliklere sahiptir.

Geri beslemenin hızı, kişilerarası iletişimin anındalığı dikkate alındığında daha yavaştır. Mesaja tepki birkaç dakika sonra ya da günlerce sonra gösterilebilmektedir.

· İnternet iletişiminin birbirini izleyen diyaloga dayalı yapısı, etkileşimsel potansiyeli açısından kendisini kişilerarası iletişim ve kitle iletişimi arasında bir yere yerleştirmektedir. İletişimci ve iletişime giren arasında rol değişimine olanak sağlamakta ilişkiyi karşılıklı hale sokmakta, yazılı iletişimi güçlendirmek üzere sözel olmayan grafikler kullanılabilmektedir.

· İnternette iletişim tarzı, kişilerarası iletişimde olduğu kadar kontrolde eşitlik olanağı sunmaktadır. Her iki sistem arasındaki temel farklılık internet iletişiminin diyalog yapısının anındalık taşımaması, yani belli bir zaman içinde sıralanması ve kişilerarası iletişime oranla etkileşimin daha az olmasıdır. Ancak internet iletişiminde katılımcılar iletişimi başlatma, mesajı kontrol etme ve iletişimi bitirmede belli bir kapasiteyi paylaşmaktadırlar. Fiziksel uzaklığın yarattığı psikolojik uzaklık hissi ve kimliklerin anonimliği iletişimin başlatılması ve bitirilmesinde ya da söylemin niteliğinde (içeriğin kabalaşması, argo ve küfürler) kişilerarası iletişimde olduğundan daha kolaylık sunmaktadır.

· İnternet iletişimi kişilerarası iletişime benzer olarak çok farklı ve kişileştirilmiş içeriğe izin vermektedir. Bu özellik kitle iletişiminde yoktur. Ayrıca kişiselarası ve geleneksel kitle iletişiminin tersine internet iletişimi kaydetmeye ve yeniden kullanılmaya izin veren yapısı yeni örgütsel kapasitelere izin vermektedir.

· Bilgisayara dayalı uzaktan iletişimde donanımın güvenirlik oranının, kitle iletişiminden daha fazla olduğunu kabul eden yaklaşımlar çoğunluktadır.

· İnternetin doğuşu ve kullanımı hükümet destekli ve birkaç büyük ekonomik gücün tekelinde geliştirilmiştir. Bu anlamda, siyasal sınırlar gibi, enformasyon sınırlarının yaratılabilme olasılığı mevcuttur. Bu araçların toplumsal özgürleşme mi, yoksa toplumsal denetime mi izin vereceği, araçlar üzerindeki merkezileşme olasılığına

bağlıdır. Kitle iletişim araçları ise devlet ya da ekonomik birkaç büyük tekelin merkeziyetindedirler.

· İnternet iletişim sisteminin şu anki kapasiteleri dikkate alındığında, iletişim sürecinde enformasyon bağımlılık ilişkisini yaratan; kişisel, kişilerarası ve toplumsal olmak üzere üç amaçta toplanır.

BÖLÜM 2.

İNTERNETE LİBERAL VE ELEŞTİRELYAKLAŞIMLAR

Sosyal bilimlerin için iki temel yaklaşım kitle iletişim kuramları ve araştırmaları içinde yer almıştır. Bunlar, var olan toplumsal yapıyı ve kitle iletişimini geliştirmeye çalışan tutucu (liberal) yaklaşımlar ve toplumsal yapının ve kitle iletişiminin varlığını ve doğasını soruşturan eleştirel yaklaşımdır. Kitle iletişim alanında yaşanan her yeni gelişme, bu iki temel kuram ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. 1980'li yıllardan itibaren yeni iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve internetin kamusal kullanıma açılması bu konudaki akademik çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Diğer kitle iletişim araçlarını açıklamaya yönelik çalışmalarda olduğu gibi yeni iletişim teknolojileri ve internet üzerine yapılan çalışmalar da bu iki temel kuram etrafında olmuştur. Bundan hareketle çalışmanın bu bölümünde, yeni bir iletişim kanalı olan internet, liberal ve eleştirel yaklaşımların ortaya koyduğu çalışmalar çerçevesinde değerlendirilecek.

2.1. Liberal Kuram

1970'li yıllarla birlikte, o zamana dek sınırlı bir kesimin ilgi alanında kalan bir olgu, iletişim olgusu sosyal bilim çevrelerinin gündeminin üst sıralarına tırmanmaya başladı. Derken gazetecilerin elinde, siyasetçilerin dilinde yaygınlık kazanan bir dizi tercüman doğuşuna tanık olundu: "Bilgi Çağı", "İletişim Devrimi", "Enformasyon ya da Bilgi Toplumu".

Bu ilgi yoğunlaşmasının nedeni, hiç kuşkusuz, yeni iletişim teknolojilerinin bütün diğer buluşlara ivme kazandırma potansiyelini içermeleri ve yeni bir üretim ve toplumsal düzen paradigmasını taşıyabilecek boyutlara sahip olmalarıdır.

Elbette, iletişim alanındaki teknolojik gelişmelerin, toplumların doğrultularına derin etkide bulunması ilk kez karşılaşılan bir durum değil. Ne var ki, iletişim araçlarının bilgisayar sistemleri ve telekomünikasyon teknikleriyle bütünleşmesi, veri, görüntü ve metin değiş-tokuşunda gelişkin bir ortam sağlamakla kalmamakta; bundan da öte bir "kudret" aracı oluşturmaktadır.

20. yüzyılın son çeyreği, gelişmiş ülkelerdeki toplumsal yapının almakta olduğu biçimler üzerinde birbirleriyle çalışan birçok görüşün ortaya atıldığı bir dönem olmuştur. "Postmodern toplum", "enformasyon toplumu", "post-endüstriyel toplum", "genç kapitalizm toplumu" bunların sadece en çok bilinen birkaçıdır.

Bu tartışma ortamında dikkatlerin yoğunlaştığı etkenlerin başında teknoloji gelmektedir. Çok sayıda bilim insanı ve düşünür günümüz toplumunun mahiyetini tanımlayan esas öğenin teknoloji olduğu konusunda hemfikirdir. Ancak bir kesim, teknolojinin, bu arada iletişim teknolojilerinin sonuçlarına olumlu bir gözle bakarken, bir diğer kesim bu konuda iyiden iyiye kötümserdir. İlk kesim teknolojinin kesinkes insanlığın mutluluğunu arttırmakta olduğunu ileri sürerken, karşıt yakadakiler insanlığın mutluluğu için çalışmak şöyle dursun, insanın teknoloji üzerindeki denetimini hızla yitirmekte olduğunu, işler böyle devam ederse çok yakın bir gelecekte insanın mutsuzluğunun temel nedeninin teknoloji olabileceğini belirtmektedirler.

Bu son kümede yer alanları "eleştirel geleneğin" uzantısı olarak kabul edebiliriz. Gelgelelim, iyimserleri hangi geleneğin içine oturmalı? Bunun için, siyasal düşünceler literatürüne dönmeliyiz. Orada, liberalizmin, bilgiyle kurduğu ilişkiye yakından bakmalıyız.

Liberal görüş savunucuları tüm çalışmalarında bireyin özgürlüğü merkez almıştır. Bu yüzden de ideal toplumu, özgür bireylerin bir araya gelmesi olarak tanımlarlar. Liberal görüşü benimseyenlere göre özgür birey ancak ve ancak 'bilgi' sayesinde gerçekleşebilir. Bu yaklaşım, bilim ve teknolojiyi toplumların gelişmesinde motor güç olduğu düşüncesini temel alır. Örneğin, tarım toplumunun aşılmasında kullanılan temel kaldıraç, bilim ve onun ete kemiğe bürünmüş hali olan teknoloji olmuştur.(Atabek: 2001:1)

Liberalcilerin toplumsal sorunlara olan bu yaklaşım şekli günümüzde de devam etmektedir. Bugün sanayi toplumunda yaşanan aksaklıkların, eşitsizliklerin çözümü yine bilgi devriminin temel dinamiği olan yeni iletişim teknolojileri tarafından bertaraf edilebilir düşüncesi egemendir ve bu beklentiyi günümüzde internet beslemektedir. Liberal yaklaşımın önde gelen isimlerinden S.Barnett'ın internet üzerindeki şu tespiti, liberal kuramı benimseyenlerin interneti toplumsal sorunlara karşı ne denli panzehir olarak gördüklerini gözler önüne sürmektedir:

"Modern toplum ve demokrasiler, giderek artan oranda kitle iletişim araçlarının dolayıma soktuğu bilginin üzerine temellenmektedirler. Ancak geleneksel ya da eski iletişim araçları, çeşitli nedenlerle (ticarileşme, siyasal propaganda, eğlence vs...) demokrasiyi ıslah edilemez bir şekilde zedelemiş ve yurttaşlık pratiğini, demokrasinin gerektirdiği katılımcılık yerine, pasif tüketiciliğe dönüştürmüştür. Oysa internet, yurttaş katılımını içeren doğrudan ya da güçlü bir demokrasinin gerçekleşmesini sağlayacaktır." (1997, s.193).

Liberal Bakış ve Bilgi

Liberal geleneğin odağında "özerk bireyin üstünlüğü" fikri yer alır. Bireye inanç, bireyin aklının ürünü olan Bilim'e de inancı beraberinde getirir. Nesnel akıl ve bilimsel gözlem, bireysel zihnin evrenin işleyiş kurallarını ortaya koymasının yolunu açar. O

halde, liberal geleneğe göre, bilgisizlik en büyük sorundur; kurtuluş bilgi ile, enformasyon ile eşanlamlıdır. Liberal düşüncede, ilerlemeye inanmak demek, bilgiye inanmak demektir; bilgi birikiminin araçlara dönüşmek suretiyle insanlığa durmaksızın daha ileri bir mutluluk düzeyi sağladığının bilincinde olmak demektir. Ne var ki, modern toplumda her şeyin çok iyi olduğu iddia edilemez. Bir uygarlık bunalımı yaşandığına dair belirtiler vardır. Liberal görüşe göre, bunların temelinde de her zamanki aksaklık yani bilgisizlik yatmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri bireyin gerçek anlamda değerini bulacağı, adem-i merkeziyetçi, demokratik toplumun alt yapısını oluşturacaktır. Liberal görüşe göre, toplumsal hastalıklar artan bilgi ve iletişim miktarı ve akışıyla tedavi edilecektir. Bilginin artışının ve geniş çapta dolaşıma sokulmasının ekonomik sonucu ise açıktır verimlilikte olağanüstü artış. Verimlilikteki artış sayesinde insanın maddi ihtiyaçları büyük ölçüde karşılanacaktır. O zaman insanoğlu, daha soylu ve maddi olmayan ihtiyaçlara yönelecektir. Bunlar kültür, eğitim, sağlık, çevrenin korunması, iş-dışı zamanın yaratıcı biçimde değerlendirilmesi gibi ihtiyaçlardır.

Yeni bir dönem açan bir devrim, "İletişim Devrimi" ya da "Enformasyon Devrimi" yaşanmıştır, liberal görüş taraftarlarına göre. Önce tarım toplumu gelmiştir; bunu sanayi toplumu izlemiştir; şimdi ise sanayi-sonrası toplumu ya da 'bilgi toplumu' evresine girilmiştir. Bu toplumları birbirlerinden ayıran ve niteliksel sıçramaları gerçekleştiren devrimsel kopuşlar içinde sonuncusunun özel bir yeri vardır. Mikroelektronik alanındaki patlayışla başlayıp bilişimle hız kazanan bu bilgi devrimi doğal kaynak gerektirmez. John Mayo bunu şöyle açıklıyor: "Tarım devrimi ekilebilir toprağın erişebilirliğine dayanıyordu. Endüstri devrimi ise çeşitli doğal kaynaklar açısından zengin olan ülkelere yaradı. Bu tür kaynakları olmayan uluslar güçler dengesini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmek için sık sık diğer uluslardan yararlandılar. Oysa incecik silikon parçacıkların göz kamaştırıcı gücüne dayanan Mikroelektronik Devrim topraktan çok az şey alır: onun enerjisi zihinlerin gücünden gelir. (...) Bu ise Mikroelektronik Devrimin fakir ulusların zengin hale gelmesine yardım edecek kudrete sahip olması demektir.

Bu çözümlemeyi bir öykü biçimde ayrıntılandıralım.

İnsanoğlu yeryüzüne konalı beri dünyasını hep doğayla olan etkileşimi üzerine oluşturagelmiştir. Bir zamanlar, ne kadar toprağınız varsa o kadar zengin ve o kadar da çok güçlü olurdunuz. Geniş araziler, tarlalar, çiftlikler gücün teşhir edildiği düzlemlerdi. Bütün bir üretim sistemi de buna göre düzenlenmişti. İnsanlar avcılık-toplayıcılık yapan atalarından daha iyi konumda olsalar bile doğaya en bağımlı dönemlerini yaşıyorlardı. Ve yüzyıllar sonra kitaplar, egemenliğin büyük oranda toprak fikri üzerine kurulu olduğunu haber verecekti. Bir hükümdarın egemenliği genellikle onun coğrafi

sınırlarıyla ifade edilmiş oluyordu. Bu yüzden de, toprağın denetimi egemenliğin en önemli unsurlarından biriydi. Geniş araziler bu yüzden değerliydi.

Ne var ki, Sanayi Devrimi -evvela ekonomik olan- güç üretimini daha dar alanlarda mümkün kılacak, insanlar tabiattan "bir kademe daha" kopmuş olacaklardı. Uygarlıkların beşiği olan şehirler, insanların daha dar üretim alanlarında yoğunlaşmasıyla daha bir büyüyecek, tarlalar güçlerini fabrikalara kaptıracaklardı. Doğanın terbiyesiyle işleyişi şekillenen toplum da böylelikle yatayda niceliksel bir daralma yaşayacaktı. İktidarın seyir defterinde ise artık yeni adresler yazacaktı. Küçük ama sanayileşmiş coğrafyalar, muazzam genişlikteki tarımsal coğrafyalar üzerinde hakimiyet kuracak, mevzuhur ulus devletler sıkı sıkıya korudukları sınırlarının, ne kadar çok yer kapladığının tek başına önemli olmadığını farkedeceklerdi. Ama yine de ulusal sınırların karşı tarafın güç kullanması yahut nüfuzu karşısında sağlam birer kale olduğunu inanmaya devam edeceklerdi. Dahası, bu sağlam kalenin içinde kalmış unsurların hiçbir zaman bu duvarları yıkamayacağına da inanmaya devam edeceklerdi.*Güç Kaynakları Soyutlaşırken*Modernleşme ve sanayileşme tümünü olmasa bile "kale"lerin çoğunu eşit güce ulaştırırken, fabrika da hakimiyetin geçer akçesi olmaktan çıkmış oldu. Mavi yakalar, beyaz yakalar karşısında gerilemeye, eller mevkilerini kafalara terketmeye başladı. Güç kaynakları daha bir soyutlaşmaya başladı. Tarladan fabrikaya geçişle başlayan kopuş, güç kaynaklarını daha bir soyut ve dolayısıyla akışkan bir biçime soktu. Dev bir sanayi şehri olan Detroit, saltanatını Silikon Vadisi'ne bırakırken, donanım (hardware) yazılana (software) mağlup oldu. *Entellektüel Sermaye* İktidarın böylesi bir yumuşama yahut sosyallaşma sürecine girmiş olması, sınırlarına duvar sertliğinde işlev yükleyen ve onlara sıkı sıkıya sarılmış bulunan ulus devletlerin egemenlikleri için bir tehdit anlamına geliyordu. İktidar araçlarının değişmiş olması, devlet-birey ilişkilerini de dönüştürecek sözgelimi, ulus devletin bireyi zapt u rapt altında tutan denetimi başka kaynaklarca ulus devletten devralınacaktı.Yeni bilişim teknolojileri, ulus devletin sınırlarını -İnternet örneğinde olduğu gibi- es geçerek "vatandaş"ı bir anlamda mevcut denetimden kurtarıyordu. Ama öte tarafta farklı denetim biçimlerine götürüyordu. Hükümranlık ise kutsallığını yitiriyordu. Küresel finans akışı, inisiyatifi devletlerin ellerinden alırken, yeni sermaye kaynağı da maddi olmaktan çıkıyordu. Artık fiziki sermaye yerine entellektüel sermaye daha çok değer yaratıyordu. Değer dolaşımını denetleme amacındaki gümrükler. Waller Wriston'un ifadesiyle, "milyarlarca dolar gelir getirecek karmaşık bir bilgisayar programı yazabilecek yeteneğe sahip olup 'deklare' edecek hiçbir şeyi olmadığını söyleyip elini-kolunu sallayarak geçen insanlar"a tanık olacaktı. Zihnin önünü sentetik şeyler, doğal kaynaklardan daha çok para getiriyordu.Kısacası, bilgi devrimi, toprağın denetimini bazı açılardan güçleştirdiği gibi bazı açılardan da daha az önemli hale getiriyordu. Bu yüzden de egemenliğin niteliği değişiyordu. Bilişim teknolojilerindeki başdöndürücü gelişmeler birbirini izleyecek, bir köy kadar küçülen dünyamız iletişim

imkânlarıyla daha bir genişleyecekti. Küreselleşmeye koşut bir dijitalleşme süreci, bizi, sonunda her şeyin eriyerek sayısal kodlarla ifade edildiği bir dünyayla yüzyüze getirdi. Böyle bir dünyanın merkezine de yepyeni bir iletişim ortamı olan İnternet oturdu.Ökyümüzü burada noktalayalım. Görüldüğü gibi, liberal görüş geleceğe bütünüyle iyimser bakmakta, toplum-içi dengesizlikler kadar toplumlararası eşitsizliklerin çaresini teknolojiden, özellikle de enformasyon ve iletişim teknolojilerinden beklemektedir. Burada dikkat edilmesi gerekli nokta, ekonomik sorunlar ele alınıyormuş gibi gözükürken, ekonominin en doğal oluşumcu öğesi olan mülkiyet ilişkileri faslının bir kenarda bırakılıyor olması, yalnızca teknolojik gelişimin vurgulanıyor olmasıdır.Aslında her yeni teknoloji, özellikle de iletişim teknolojisi, ilk çıktığı sıralarda başdöndürmüş, yepyeni bir dünyanın habercisi olarak algılanmıştır. Örneğin daha 1907'de AT&T şirketlinin başmühendisi olan Carty, bir gün uluslararası telefon şebekesi kurulduğunda bunun yeryüzüne barış getirmeye yetenileceğine inanabilmiştir: "Bir gün bütün halkların aynı dili konuşmasını ya da aynı dillerle anlaşmalarını zorunlu kılacak bir dünya telefon sistemi kuracağız ve bu, yeryüzündeki bütün hakları bir kardeşlik ortamı içinde biraraya getirecektir" demektedir. Sayısal dilin, günümüzde, Carty'nin telefondan beklediğini gerçekleştireceğini düşünenlerin sayısı hiç de az değildir. 20. yüzyılın sonuna gelindiğinde, yüzyıl başına kıyasla iletişim teknolojilerinden beklenenlerin azalmak şöyle dursun, kat be kat artmış olduğunu iç rahatlığıyla söyleyebiliriz. Bu beklentileri besleyen gelişmelerin başındaysa İnternet yer almaktadır.Demokratikleşmede Yeni Bir Müjde: İnternetİyi de; İnternet esasen ne? İnternet bir ağ. Bir ağlarağı. Bilişim dünyasında ağ denildiğinde bir bütün anlaşılmaktadır. Bu bütün, enterkonnekte bilişimsel materyelin oluşturduğu bir sistemdir. Boyutu birkaç kilometreyle sınırlı olan yerel ağların (LAN-Local Area Network) yanısıra binlerce kilometrelik bir coğrafyaya yayılan geniş alanlı ağlar da (WAN-Wide Area Network) bulunmaktadır. İnternet bütün yerküreyi kapsayan bir WAN'dir.Her ağ üç temel öğe içerir: a) Donanım: Bilgisayar aygıtları, terminaller, arabirim kartlar, kablolar, vb. b) Yazılım uygulamalar, işletim programları, güvenlik sistemleri, vb., c) İnsan ağı kuran ve işleten girişimciler, uzmanlar ile ağ üzerinden enformasyon değiş-tokuşu yapan kullanıcılar İnternet de, tıpkı diğer bütün bilişim sistemleri gibi, bu üç oluşturucu öğe-donanım, yazılım, insan (hardware, software, manware)- üzerinde oturmaktadır.İnternet'in Kısa TarihçesiİnternetSoğuk Savaş döneminde 1969'da ARPANET olarak başlamıştır. ABD'nin Savunma Bakanlığı'nca çeşitli askerî birimler ve üniversitelerin işbirliğiyle geliştirilen ARPANET, bir iletişim ağı ve savaş koşullarında yok olmayacak bir sistem olarak tasarlanmıştır.Ortaya çıktığı ilk on yılda özellikle elektronik posta, tartışma grupları ve uzak veri tabanlarına erişim ya da dosya transferi gibi çeşitli amaçlar için kullanılan İnternet, 1980'lerin başında bütün network'lerin biraraya gelerek bir "ağlarağı" inşa etmelerini öngören TCP/IP protokolünün imzalanmasıyla ARPANET'in oluşturduğu eksende ana şeklini kazanmıştır. 1983'ün sonlarında TCP/IP protokolüne geçişin tamamlanmasıyla birlikte İnternet doğdu. 1990'da UTML (hiperteksi İnternet protokolü) ile birlikte artık grafik

bilgilerinin (web stelen) iletim mümkün oldu. Dünya çapında ağ anlamındaki World Wide Web (WWW) ile birlikte İnternet, bugünkü şeklini aldı. Askerî eğitimsel ve ticari amaçlar dahil çeşitli amaçlar için kullanıma elverişli olan İnternet'te çok sayıda hizmet sunulmakta ve ortam sürekli yeniliklerle zenginleşmektedir.İnternet'teki Hizmet ve UygulamalarİInternet'in üzerinde binden fazla sürede hizmet bulmak mümkün. Ama İnternet kullananlarının ezici çoğunluğu başlıca dört kümede toplanabilecek hizmetlerden yararlanmaktadır. Bunlardan ilki elektronik posta (e-mail) servisleridir. İkincisi dosya transferlerine (FTP-File Transfer Protocol) yönelik uygulamalardır. Üçüncüsü, enformasyon aramaya ve kaynaklara erişmeye yardım eden karşılıklı etkileşimli (interactive) seyrüsefer (navigation) hizmetleridir. Dördüncü küme ise; bu yazı çerçevesinde üzerinde enine boyuna duracağımız uygulamaların yer aldığı "laflama" (chat) ortam ... UseNet hizmetleridir. Başlıbaşına bir evren oluşturan bu laflama ve UseNet yakasına bakarak sanal cemaatlerden, siberuzayadan (cyberspace), siberkültürden (cyberculture) söz edilmektedir.UseNet dünya çapında bir tartışma sistemidir.(8) UseNet uygulaması çerçevesinde konular ele alınır: temalar etrafında tartışma grupları (news groups) oluşur. UseNet fikirlerin çarpıştığı, deneyimlerin paylaşıldığı, tavsiyelerin değiş-tokuş edildiği bir agora niteliğindedir. UseNet'in, "laflama" (chat) ortamlarından farkı kullanıcıların gerçek zamanda karşılıklı görüşmek yerine mesajlarını bırakmak biçiminde işlemesidir. Hakikaten cins, ırk, sınıf, din, vb. farkların "gözükmeksizin" içine dahil olunan bir evren oluşmaktadır. İnsanlar sadece ortak bir ilgi noktanın olduğu için ilişkiye girmektedir. Sinemadan bilime, cinsellikten milliyetçiliğe yaklaşık 10.000 konu etrafında kümelenmiş "newsgroup" bulunmaktadır.Bir tartışma grubuna dahil olan kullanıcı önce mevcut metinleri gözden geçirir. Bu metinler elektronik postadakilerin benzeridir; görüntü yazı veya veri içerirler. Kullanıcı grup bünyesinde yeni bir metni devreye sokabilir. Böylece bir mesaj yayınlanmış olur. Eğer grup dünya ölçeğindeyse, metin UseNet'in bütün sitelerinde izlenebilir. "News'a gözden geçiren kullanıcı ister bir metne yanıt yazıp bunu elektronik postayla metnin yazarının kendisine yollar (reply); ister "newsgroup" mensuplarının hepsine açık bir şekilde ortaya atar follow upt. Bazı grupların metinleri onaylayan, belli bir denetimden geçiren bir moderatörü de vardır. UseNet üzerinde bir merkezi denetim yoktur. Grup mensuplarının bir çeşit özdenetim kuralları çerçevesinde ("netiquette") ilişkiye girmeleri beklenir.

Basın organlarının sayfaları her gün İnternet'teki uygulamalardan yola çıkan ve bu yolla insanlığın demokraside yeni bir aşama kaydettiğini coşkuyla öne süren müjdemsi iddialarla dolup taşmaktadır. Göz kamaştırmaya çok yatkın bu yeni alanı bir de soğukkanlılıkla kurcalamayı deneyelim.

Batı uygarlığının bütün bir tarihi boyunca eşitlik ve katılım ilkeleri etrafında geliştirilmiş demokrasi süreci içinde temel oluşturan unsurlardan biri, kamusal alan fikridir. Antik Yunan agorasından 17. yüzyıl İngilteresi'ndeki kasaba kahvehanesi ve şehir meydanlarında uzman vardı. Herkesin düşüncelerini ortaya koyma ve tartışma

yoluyla "aklın" götürdüğü yolda bir oydaşmaya (consensus) ulaşmak. Ne var ki, pratikte Antik Yunan agorası sadece yurttaşlık hakkına sahip olanlar arasındaki bir eşitliği vazederken, 17. yüzyıl ve sonraki dönemlerin kamusal mekânları da sadece burjuvaya ait birer eşitlik ve katılım kanalı olarak çalıştılar. Bütün bu aksaklıklarına rağmen kamusal alanın ana işlevi, toplumda oluşan ve sağlıklı bir demokrasi için kaçınılmaz olan muhalefet ruhuna evsahipliği yapmasıydı. Kamusal alanda demokratik katılım arasında hısım akrabalık ilişkisi vardır. Bu yüzden, kamusal alanda meydana gelen değişimler demokratik işleyiş açısından önem kazanmaktadır.

Yeni bir kitlesel iletişim ortamı olarak ortaya çıkan İnternet'in yeni ve ilave bir kamusal alan olarak iş görüp göremeyeceği, demokratik sürece daha fazla toplumsal katılım sağlayıp sağlayamayacağı sorusu önemli bir sorudur. Ancak bu soruya geçmeden önce İnternet bağlamıyla ilişkili olduğu için daha öncelikli olan başka bir soru vardır: Yeni bir kamusal alan olarak İnternet'in kendisini önceleyen diğer kamusal alanlardan ne farkı vardır? İnternet ortamı kamusallıkla niteliksel bir gelişmeyi mi yoksa niceliksel bir genişlemeyi ifade etmektedir.

Jürgen Habermas The Stractural Transformation of the Public Sphere adlı kitabında kamusal alanın yaşadığı evrimi ve kamusallığın aldığı biçimleri anlatır. Ancak temelde kamusal alan, devlet ile toplum arasında bir yerde (buna alemyel alanı da diyebiliriz) düzen ve toplumun devlete yönelik taleplerini kamu olarak örgütlenmek ve neticeye varmak suretiyle aktardığı bir alandır. Devletin yapısı ile toplumla olan ilişkilerinde değişim kamusal alanın genişlemeler yahut büzülmeler yaşamasına neden olmuştur. Kamusal alan bir soyut bir duruma yani aleniyete imkân tanıyan mekânlar genellikle kentsel mekânlardır. Bunlar, kahvehaneler, tiyatrolar, parklar, müzeler, opera binaları gibi maddi mekânlardır. Bunların sembolik olarak en önemlisi kahvehaneler olmakla birlikte kamusallığın mekânsal olmayan biçimleri de vardır. Kitap, dergi, gazete gibi.

Devletin dışındaki özel şahısların biraraya gelerek kamuyu ilgilendiren konularda müzakereler ve temaslar sonucu adına kamuoyu denilen bir dizi noktaya varma süreci olarak karşımıza çıkan kamusal alanın İnternet'le birlikte yaşadığı bir dizi dönüşüm vardır.

Kahvehaneler, mekân ve zamana bağımlığı içinde bölünürken, İnternet ortamının yeriyurdu yoktur (deternational). İnternet'te mesafeler ortadan kalkmakta, belli bir ülke içinde bulunulmaksızın o ülkenin içindeki kaynak veya insanlara erişim olanaklı hale gelmektedir. Esasen, İnternet'le birlikte birey-devlet ilişkileri köklü bir biçimde değişmektedir. İnternet, bireyi devlete karşı özgürleştirecek, ulus devletin sınırlarını, bütün duvara benzeme çabalarına rağmen, saydamlaştırmaktadır. İnternet, gözetlenmesi imkânsız konuşmalar yaparak devleti, enformasyonu sonsuz çoğaltma ve kullanma imkânları yaratacak özel mülkiyesi, pornografi dahil her türlü malzemenin dolaşımına mümkün kılacak da, sözgelimi moral değerleri es geçebilmektedir. Nitekim, İnternet'in

bu özellikleri dolayısıyla tedirgin olanlar arasında belli bir ahlâki kodun erozyona uğramasından endişe duyanlar ile yeterince şeffaf olmayan devletler bulunmaktadır.

Hem ulusötesi hem de uluslararası bir bağlam yaratan İnternet, küreselleşmeye paralel olarak yurttaşlığın da tanımını değiştirmektedir. Mekânsal olarak uzak olan her yerle yakın alının ikisi de İnternet kullanıcısı açısından eşit mesafededir. Bu yüzden de aidiyetler kurulurken kullanılan kriterler farklılaşmaktadır. Aynı ağı kullanan insanlar için ülkesel bir tanım olan "yurttaşlık" (citizership) yerine aynı ağı paylaşıyor olmanın daha çok önemli olmasından dolayı "nenaşlık" (netüzenshap) kavramı gündeme gelmekte, küresel köylün sakinleri için artık her şey "mahalli" olmaya başlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da aynı ağı paylaşan insanlar, zaman ve mekân kısıtlamalarının belirleyici olmadığı bir üstkültür oluşturabilmektedir. Farklı kültürlerle tanışma ve etkileşim içine girmekle edinilen çok kültürcü duyarlığın demokratik özlemler açısından da taşıdığı önem son derece açıktır.

İnternet'le daha bir belirgin hale gelen bir diğer gelişme de ev ve işyeri arasındaki tarihsel ayrışmanın kimi işler açısından artık önemsizleşmesidir. Pek çok ofis işi bundan böyle rahatlıkla eve taşınabilmektedir.

2.1.1. Elektronik Demokrasi ve Bireyin Gelişimi

Liberal kuramcıların internetten beklentileri yalnızca bu değildir. Bu teknolojinin siyasal katılımcılığı arttıracağı, bireye tam bir ifade özgürlüğü sağlayacağı, bilgiye ulaşımı kolaylaştıracağı, kamusal katılımın artacağı gibi toplumsal ve ekonomik birçok soruna çözüm getireceği savını öne sürmektedirler (Dolgun, 2005, s.45-s.55).

Onlara göre modern demokrasiler, giderek artan oranda kitle iletişim araçlarının dolayıma soktuğu bilginin üzerinde temellenmektedir, ancak geleneksel kitle iletişim araçları iletişim araçlarının çeşitli nedenlerle (ticarileşme, siyasal propaganda ve eğlence) demokrasiyi zedelemekte ve yurttaşlık pratiğini katılımcılık yerine pasif tüketiciliğe dönüştürmektedir. Bu görüş internet üzerine yoğunlaşan elektronik demokrasi istemlerinin ana nedeni sayılmaktadır. Çünkü onlara göre internet, yurttaş katılımcılığına fırsat veren yapısıyla, modern demokrasilerde siyasal katılımın önündeki geleneksel zaman ve mekân engellerinin ortadan kaldırılmasında, ifade özgürlüğünün ve çok sesliliğin sağlanmasında önemli bir potansiyele sahiptir. Bu yaklaşımdan yola çıkan internet ve demokrasi ilişkisine yönelik liberal tartışma literatürü, demokrasi pratiğinin iki yönü üzerinde yoğunlaşmaktadır: Temsili demokrasi yerine doğrudan demokrasinin kurumsallaşmasının tartışılması (oy verme sisteminin yeniden yapılandırılması/elektronik oy verme) ve temsili demokrasinin zaaflarını giderecek bir yöntem önerisi, yani yeni bir siyasal kamusal alanın olanaklı hale gelmesi (tartışma ve müzakere kanallarının genişletilmesi) (Friedland, 1996, s.185).

Liberal görüşü savunanlar, internet ve demokrasi başlıklı çalışmalarında özellikle de 'oy verme' sistemi üzerinde internet aracılığıyla yapılacak değişikliğin güçlü bir demokrasinin önünü açacağına ilişkin değerlendirmelerini çok kesin ve net olarak ifade etmektedirler. Örneğin elektronik demokrasinin öncülerinden biri olan Masuda, bugünkü sanayi toplumlarının temel siyasi sorununu, temsili demokrasinin her türlü şeklinin geçirdiği bunalımda yattığını öne sürerek, elektronik teknoloji aracılığıyla inşa edilecek doğrudan katılımcı bir demokrasinin mevcut siyasal ve toplumsal sorunları ortadan kaldıracağını iddia etmektedir. (Masuda, 1980, s.80-s.89).

McLean de, benzer bir şekilde mevcut demokrasinin sınırlılıklarını aşmanın bir yolu olarak teknolojiden yararlanmayı öngörmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin bugün, geçmişte sahip olduğumuzdan daha kapsamlı ve tatminkâr bir demokrasi anlayışını getireceğini belirten McLean, buna örnek olarak bilgisayar temelli doğrudan postalama, bağış toplama, kanıların ölçülmesi ve elektronik oy vermeyi örmek göstermektedir (McLean, 1986, s.171)

İnternet ve demokrasi ilişkisinde liberal kuramcılar tarafından yapılan tartışmaların ikinci ekseni de, internetin bireylerin ortak sorunlar etrafında bir araya geldikleri müzakere ve tartışma kanalı olma özelliğidir. Bu anlamda internet sivil toplumun genişletilmesine ve büyük ölçekli toplumlarda katılımcının doğrudan siyasetin merkezi haline gelebilmesine büyük bir imkân sağlamaktadır. Liberal kuramcılara göre bu süreç şöyle işlemektedir: İnternetle birlikte bireyler, enformasyona özgürce ulaşacakları ve daha iyi bilgilenecekleri gibi, siyasal karar verme süreçlerine katılmak için de daha fazla olanağa sahip olacaklardır. Enformasyona erişimdeki artış, siyasal ilgiyi ve toplumsallaşmayı yaratacak, yurttaşların kamusal konulardaki katılım isteği artacaktır. İnternetin bireyler arası ve grup iletişimine izin veren yapısı, yurttaşlar ve siyasal aktörler arasında etkin bir iletişime imkân sağlayacaktır. Siyasal katılımın yurttaşa yüklediği, zamanla ve parayla ilgili maliyet de azalacaktır. Ayrıca internetin etkileşimli uygulamaları, insanların birbiriyle ilişkiye geçme imkânlarını arttıracak, böylece zayıf ve dağınık durumda bulunan çeşitli siyasal ilgi konuları etrafındaki örgütlenmeler, internet ortamında güçlenme olanağı bulacaktır. Bu durum siyasal katılımcılığın artmasına ve bireyin siyasetin merkezinde yer almasını doğuracaktır (Robins:1997:48). Liberal çalışmaların internet- demokrasi tartışmalarında sık sık vurgu yaptıkları bir konu da internetin bireyin gelişimine olan etkisidir. İnternetin sosyal, ekonomik ve politik açıdan bireyin gelişimi için büyük fırsat yarattığını savunan liberal çalışmalar, bireylerin internet sayesinde tarihte ilk defa serbest, özgür bir şekilde sosyalleşebildiğinin altını çizmiştir. Bireylerin yeni iletişim teknolojilerini kullanarak kendilerini her konuda geliştirdiklerini savunan liberal görüş, interneti birey açısından büyük bir devrim olarak nitelendirmektedir

D. Bell **Communication Technology** (İletişim Teknolojileri) adlı kitabında internetin birey için önemini şu şekilde ifade etmektedir :

"İnternetle birlikte serbest şartlar altında fertler kendi haberleşme modlarını yaratabilir ve kendi yeni toplumlarına sahip olabilirler. İnsanlara hitap eden kanal sayısı arttıkça, insanlar büyük bir kültürel ifade çeşitliliğine ve farklı yaşam tarzlarının artışına tanık olacaklardır. Böylece bireyler her konuda kendilerini geliştirebilir. Sokakta olduğu gibi sanal ortamda da bireyler sosyalleşebilir" (1989, s.86) .

Demokrasi kültürünün gelişimi açısından internetin varolan çok sesli, çoğulcu yapıyı daha da derinleştirdiği ve zenginleştirdiği liberal literatürde en çok üzerinde durulan başka bir konudur. Demokratik bir kültür çerçevesinde çoğulculuk politik bir anlam taşımaktadır; "diğer"le bir alışveriş biçimine işaret etmektedir. Politik çoğulculukta "diğer" ile bir karşılaşma zemini mevcuttur ve burada sıkıntılı, ürkütücü ve her zaman istenilen sonuçlara yol açmayan türden bir iletişim biçimi söz konusu olabilmektedir. Bu çoğulcu yapı düşüncelerin özgürce dolaşıma yol açmaktadır. Liberal görüşü savunan akademisyenler internetin çokseslili, daha çoğulcu bir toplum yaratmada etken olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceye göre sanal ortamda birçok bakımdan farklı kimlikler bir araya gelip demokrasi için vazgeçilmez olan çokseslilliği oluşturmaktadır. Ayrıca bu çoksesli ortam hoşgörü ortamının oluşmasına da katkıda bulunmaktadır. İnternetin "öteki" ile istem dışı karşılaşmaya fırsat veren yapısı, farklı düşüncede ve kimlikteki insanların birbiriyle temas etmelerine ve birbirini anlamalarına, birbirlerine hoşgörüyle yaklaşmalarına fırsat vermektedir (Özçağlayan,1998, s.160-s.165).

2.1.2. İnternet ve Sanal Cemaatler

Liberal literatürde internet topluluğuna ilişkin çalışmalar iki temel çerçeve üzerine yoğunlaşmakta: Birinci yaklaşım araçsal bir bakış sergilemekte; internet topluluklarına belirli bir amaç çerçevesinde bir araya gelen insan grupları olarak bakmaktadır. İkinci yaklaşım ise internetin bir topluluk duygusu yarattığını savunmaktadır.

Cemaat terimi (community), cemaatin üyelerinin ortaklaşa paylaştıkları bir şeye, genellikle de ortak bir kimlik duygusuna dayanan özel olarak oluşturulmuş bir toplumsal ilişkiler bütünü için kullanılmaktadır. Cemaat, hayatla ve çıkarlarla ilgili olan ve pek belirlenmemiş bir alandaki kapsamlı dayanışma ilişkilerini anlatmak üzere kullanılan bir kavramdır. Cemaat üzerine tartışmalar aslında sosyoloji disiplininin temelini oluşturan düşünceler arasında yer almakta, hatta bu düşüncelerin en temel olanı ve kapsamlısı olarak görülmektedir. Bunun belki de asıl nedeni cemaatin yok olmasından duyulan kaygıların on dokuzuncu yüzyıl sosyolojisinin temel ilgi alanlarından birisi olmasıdır. Cemaat duygusunun kaybedilmesi, cemaat teorisinin kurucusu sayılan Tönnies'in çalışmalarının da merkezinde bulunuyordu.1887'deki **Gemeinschaft und Gesellschaft** adlı eserinde, cemaatte toplumsal ilişkilerin dayanışmacı bir nitelik taşımasıyla, sanayileşmekte olan toplumların geniş ölçekli ve kişisel olmayan ilişkilerle ayırt edilmesini karşı karşıya getirerek, toplumsal birliğin geleneksel ve modern biçimlerine ilişkin modeller sunmuştur (Subaşı,1999, s.200).

Farklı entelektüel kaynaklardan beslenen cemaat sosyolojisinin güçlüklerinden birisi, onun sık sık özgül bir toplumsal birlik biçimini belirlemek ve aynı zamanda onu onaylamak için de kullanılmış olmasıdır. İkinci bir güçlük ise, cemaat olarak adlandırılan toplulukların dayanışma ilişkilerinin, toplumsal etkileşimin hangi karakteristik özelliklerini oluşturduğu konusunda net ve yaygın bir görüş birliğinin olmamasıdır. Bu değer yüklü, ama kesin olmayan koşullar cemaatlerin ampirik olarak saptanmasını açıklamada önemli bir güçlük yaratmaktadırlar. Yine de cemaat kavramının sosyolojik içeriği sonu gelmez tartışmalara sürekli olarak konu olmuştur (Marchall, 1999, s.87). Bu çerçevede sanal cemaat kavramı da (The Virtual Community- Sanal Cemaatler) , cemaat kavramının taşıdığı sorunlardan bağımsız değildir. Nitekim sanal cemaate yapılan vurgulamalarda altı çizilen hususların çoğu cemaat kavramından esinlenilerek elde edilmektedir. Modern dünyada toplumsal sistemler niteliğinde kollektiviteler meydana getiren, tipik etkileşimlerle ilişkilendirilmiş fiziksel mekanların cemaati andıran özelliklerinden hareket edildiğinde, internet evrenindeki örgütsel yapılanmalar da sanal cemaat olarak tasvir edilmektedir.

Kavramın isim babası da sayılan Howard Rheingold, **The Virtual Community: Finding Connection in a Computerised World** (1994) adlı çalışmasında sanal cemaatleri, "yeterli sayıda insanın, insani duygularla, siber alanda kişilerarası ilişkiler kurmak üzere elektronik ortamda kamusal tartışmalara uzun bir süre katılmasıyla Ağ'da oluşan toplumsal kümelenmeler" şeklinde tanımlamaktadır (Robins, 1999, s. 143).

Howard Rheingold, sanal topluluk ya da cemaat kavramını ele alırken modern demokratik toplumun ve topluluk yaşayışının eleştirisinden yola çıkmaktadır. Ona göre modern dünya, bireylerin yakın dünya oluşturamayacağı denli karmaşıklaşmış ve parçalanmıştır. Buna karşılık, insanların topluluklar içinde bir araya gelme ve ait olma istekleri o kadar güçlüdür ki, yeni topluluk mekânları oluşması da kaçınılmazdır. Rheingold'a göre, bilgisayar dolayımlı iletişimin kullanılması gerçek yaşamımızda bilgilendirici kamusal alanların giderek kaybolmasının ve dünyanın her yerindeki insanların, bunun yerine koyabilecekleri yeni ortamlar yaratma güdülerinin bir sonucudur. Bu anlamda bilgisayar üzerindeki sanal topluluklar, geçmişten kaynaklanan yüzyüze ilişki arayışını geleceğe taşıyan bir model olarak işlev görecektir. Rheingold, mekânların, insanların bir araya geldiği paylaşım alanları olarak önemini vurgulamaktadır:

"Otomobil merkezli, fastfood, alışveriş merkezli yaşam biçimi geleneksel kasaba ve şehirdeki üçüncü mekanları ortadan kaldırırken, varolan toplulukların toplumsal çimentoları giderek parçalanmaya başlamıştır." (1993, s.6).

İşte bu noktada sanal mekânları, insanların alışveriş merkezlerinde kaybettikleri toplumsal yaşamın çeşitli yönlerini inşa edebilecekleri mekânlar olarak görmektedir. Ona göre sanal topluluk, yeterli sayıda insanın internet üzerinde, yeterince uzun ve yeterli bir insanı duyguyla kamusal tartışmayı yürüttükleri ve kişisel ilişkiler ağı

oluşturdukları bir alandır. Sanal toplulukların gerçek olduğunu belirterek, kafelerde ya da internet üzerinde, organik bir topluluk amaçlayan insanların ilişki kurmaları olarak tanımlamaktadır.

"Bir sanal mekânda diğeriyle gevezelik yapıp, tartışabilir, sorunlarımızı konuşabilir, duygusal bir destek sağlayabilir, entelektüel bir fikir alışverişinde bulunabiliri oyun oynayabilir, ticari bir alışveriş yapılabilir, hatta âşık olabilir, arkadaşlar bulup hatta arkadaşları kaydedebiliriz. Kısaca insanların diğer gruplarda ya da topluluklarda yaptığı her şeyi yapabiliriz. Dünya üzerinde milyonlarca kişi hâlihazırda bir ya da birden fazla topluluğun elektronik üyesidir. Bu, yerelliğin zaman ve mekan sınırlarını ortadan kaldıran ve bireylerin kendi topluluklarını diğerleri arasından kendilerinin seçtikleri topluluktur" (Rheingold,1993, s.62)

Bellah da internet üzerinde yaratılan sanal topluluk ideallerini, kaybedilmiş toplumsallığın yeniden yaratılabilmesi projelerinin bir parçası olarak görmektedir. Ona göre sanal varoluş içerisinde dünyada kaybedilen değer ve ideallerin yeniden yakalanması mümkün görünmektedir (Timisi, 2003, s.135).

Liberal literatürde internet topluluğuna ikinci bakış açısı da toplumsallık yaratmasındaki potansiyeli ile ilgilidir. Farklı bakış açıları olsa da genel olarak liberal çalışmalar internetin toplumsallık yaratmadaki gücünü kabul derler ama o toplulukların niçin bir araya geldikleri konusunda ayrışırlar. Örneğin Jones, sanal mekândaki insanların herhangi bir ulvi amaç için değil de yalnızca iletişimde bulunmak, kendi bakış açılarını diğerleriyle paylaşmak için bulunduğunu ileri sürer.

Bedensiz Kimlikler

Kamusal alana tarihsel olarak evsahipliği yapmış olan mekânların varlıklarını sürdürmekle birlikte işlevlerini yazılı ve sözlü basına devretmeleriyle başlayan süreç, şimdi İnternet'le birlikte yeni bir biçim aldı. yine de İnternet "cafe"leri ile geçmişin "agora"ları arasında büyük fark var. Her şeyin eriyerek sayısallaştığı çağımızda buluşmalar artık "yüzyüze" olmaktan çıkıyor. Tarihsel olarak belli bir vücudun üzerinde mümkün ve anlamlı olabilen "kimlik" artık "vücut"tan kopuyor. Fiziki bir vücut gerekirken varolma ve onun ifadesi ile kimlik artık vücudun kendisi olmadan da varolabilmekte ve kamusal alana katılabilmektedir. Ne var ki kimliğin sahibi açısından yaptıklarından dolayı sorumlu olma nedenlerini bir anlamda ortadan kaldıran bu durum, o kimliğe ait eylemlerin muhatabı olanlar açısından "güven" tesisine engel oluşturmaktadır.

Fark gözetilmeksizin herkesin katılabilirliği ideali üzerine kurulu bulunan kamusal alan, gerçekte farkların ortadan kalkmadığı ama paranteze alındığı ya da görmezden gelindiği -bazan da gelinmediği- bir alan iken, İnternet'le birlikte Habermas'ın ideal kamusal alan tarifine daha uygun bir durum ortaya çıkmıştır. Çünkü bu ortamda bireylerin kimlikleri, kendi tasarruflarından bağımsız olarak varolan bir şey değil, aksine kendi elleriyle

kurdukları bir şeydir. Daha önceki kamusal alanlarda farklar "görmezden gelinirken", İnternet'te farklar "gözetlenemez" olmuştur. İsimle adresin içiçe geçerek özdeşleştiği İnternet ortamında somut biraradalık ve sosyal statü gibi özelliklerin olmayışı bir taraftan katılımı arttırmakta, öbür taraftan katılımların katılıma atfettikleri anlam ve önemi çoğu yerde azaltmaktadır. Statü işaretleri ve farkları barındıran kimliğin buharlaşmasına neden olan bu ortamın kamusal alan idealine yaptığı katkıyı değişik açılardan değerlendirmek daha doğru olacaktır. Eşitliği "varsayılan" bir eşitlik olmaktan çıkarıp gerçek bir eşitliği dönüştüren, İnternet, buna karşılık belirsizlik dolayısıyla yeterince "güven" telkin edememektedir.

İnternet, konuşmanın çok kolay ve yaygın olduğu ancak bir sonuca ulama anlamında anlaşmasının aynı kolaylıkla gerçekleşmediği bir ortamdır. Kamusal alana yüklenen "kamuoyu" oluşturma işlevinin İnternet ortamında pek o kadar da merkezi bir yer kazanmadığı görülmektedir. Bunun arkaplanını görebilmek için İnternet'i kendisini önceleyen diğer kamusallıklarla karşılaştıralım.

2.1.3. İnternet ve Bilgiye Ulaşım

Sanayi toplumu, üretim için enerjiye ihtiyaç duyduğundan enerjinin kullanımı etrafında yoğunlaşmıştı. Sanayi sonrası toplum ise, bilgi akışının organizasyonu, bileşim ve bilginin kullanılması etrafında örgütlenmektedir. Bu yeni toplumsal yapı Masuda tarafından 'enformasyon toplumu', Drucker tarafından 'bilgi toplumu' Bell tarafından da 'post-endüstriyel toplum' gibi çok farklı isimlerle kavramlaştırılmıştır. İsimler değişse de, birçok araştırmacı bu yeni toplumsal yapıyı telekominikasyon ve enformasyon teknolojileriyle açıklamıştır (Özçağlayan, 1998, s.176).

İnternetin, geleneksel iletişim teknolojilerinde enformasyonun aktarılmasında yaşanan ölçek ve hız sorununun aşılmasına ve herkesin istediği bilgiye ulaşmasına imkân veren özelliği, bilginin önem kazandığı yeni toplumsal oluşumlarda birçok liberal araştırmacının interneti büyük bir kazanım olarak görmesi neden olmuştur. Onlara göre, her toplum büyümek için artık bilgiye bağımlı hale gelmiştir. Ayrıca bilgi toplumunda insanın kendini kanıtlama ve kendini topluma kabul ettirebilmesinde, maddi üretimin yerini, bilgi üretimi almıştır. Bilgi üretimi, insanların kendini geliştirmesinde ve gerçekleştirmesinde en önemli unsurdur. Bu noktada da yeni iletişim teknolojileri ve özellikle internet, yeni toplumsal yapının bilginin etrafında inşa edilmesinde büyük rol oynamaktadır.

Liberal yaklaşımlara göre internet sayesinde:

Kişiler ve gruplararası diyalogların geliştirilmesi,

Kişilerin giderek daha bilinçli ve uyanık olması; daha özgür ve akılcı seçimler yapabilmesi,

Toplumsal süreçlere daha fazla katılım ve bunun sonucunda da toplumsal sürecin çeşitlilik kazanması,

Bilgiye ulaşmanın, onu depolamanın ve gerektiğinde yayma olanağının sağlanması,

Bilginin anayurdunun, yani üretildiği bir yerin artık çok da önemli olmaması,

Eğitim sistemine büyük katkıda bulunması, kolaylaşacaktır.

Yüksek düzeyde kişiselleşmiş bilgi akışı (Dolgun, 2005, s.245-s.250).

2.1.4. İnternetin Örgütlenmesi ve Denetimi

Geleneksel iletişim araçlarının tersine, internet aracılığıyla gerçekleşen iletişimin herhangi bir otoritenin egemenliği altında olmaması liberal çalışmalarda ileri sürülen en önemli tezdir. İnternetin tarihi gelişimi göz önünde bulundurularak yapılan bu değerlendirmeye göre, internet üzerinde ne hükümetler, ne de siyasi güçler tam bir egemenlik kurma, ona biçim verme imkânına sahip değildir. Liberal araştırmacılar bunun nedeni olarak internetin diğer kitle iletişim araçları gibi fiziksel bir yapıya sahip olmamasını ve siyasal sınırların ötesine geçen ademi- merkezi yapısını göstermektedirler (Timisi, 2003, s.194).

İnternetin gelişimini incelediğimizde ulusal devletler ve kamu kurumlarının himayesinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. ABD'de federal hükümetin aktif kararlarıyla gelişen internet, 1992 yılından sonra Ulusal Enformasyon Altyapısı kapsamında özel girişime açılmıştır. Avrupa'da ise 1994 yılında hazırlanan **Bangmann Roporu**[*]**,** enformasyon otoyollarının inşası ve örgütlenmesinin, pazar koşulları içerisinde özel sermayeye bırakmayı önerilmiştir. Bu rapor, aynı tarihte Avrupa Komisyonu tarafından da kabul edilmiştir. Diğer birçok ülkede de internetin gelişimi benzer özellikler göstermiştir. Her ne kadar kamu kurumları internette faaliyet gösterse de birçok ülkede internet ortamı özel sermayeye terkedilmiştir. Kamunun internetteki rolü, internet ortamımda içeriğe ilişkin gerekli önlemlerin alınması olarak kabul görmüştür. Singapur,

[*] Bangemann Roporu: Enformasyon otoyollarının yaygınlaşması için erişim fiyatlarının düşmesini ve böylece elektronik ticaretin gelişimi için minimum kitlenin oluşmasını gerekliliğinin altını çizer. Rapor Bangemann Grup tarafından hazırlanmıştır (Bangemann Group, Timisi, 2003, s.195).

Çin, İran, Küba gibi otoriter rejimlerin dışında birçok ülkede diğer kitle iletişim araçları gibi internet de özel teşebbüsün gelişmesinde itici bir güç olarak kabul görmüştür.

Liberal yaklaşımlar internete kamunun müdahalesini bireyin özgürlüğü ve haber alması açısından karşı çıkmaktadır. Onlara göre kamunun en önemli görevi internet üzerinde bireyi tehdit eden yayınları engellemektir. Bireysel, etnik, dinsel ve toplumsal cinsiyete ilişkin topluluk onurunu zedeleyen içerikler, genel ahlaka aykırı yayınlar, çocuk pornografisi, şiddet ve pornografik yayınlar kamu tarafından engellenmesi gereken yayınlardır. Bununla birlikte internet ortamında sanat ve fikir esrlerine korumak da kamunun en önemli görevi sayılmaktadır. Günümüzde bu yaklaşıma uygun yasal düzenlemeler birçok ülke tarafından kabul edilmektedir. Buna rağmen internetin yapısından ve kamunun gerekli etkin mücadeleyi gösterememesinden dolayı genel ahlaka aykırı, kişilik onurunu zedeleyen, özel hayatı gözler önüne seren, çocuk pornografisi içeren milyonlarca sayfaya internette rastlamak mümkün olmaktadır (Timisi, 2003, s.203)

2.2. Eleştirel Yaklaşımlar

2.2.1 İnternet ve Elektronik Demokrasi

Elektronik demokrasi terimi, siyasal sistemlerin modernleşmesi ve demokratikleşmesi üzerinde yapılan tartışmalarda sihirli bir ifade olarak gündemdeki yerini her zaman korumaktadır. Liberal kuramın demokrasiyi sadece pratik bir sorun olarak değerlendirmesi, yeni teknolojik gelişmelerin demokratik hayata büyük açılımlar, kazanımlar ve kolaylıklar getireceği düşüncesini de beraberinde getirmektedir (Kastenholz, 2005, s.25). Yani liberal kuramın savunucuları interneti modern bir demokrasinin olumsuzluklarını giderip, doğrudan demokrasinin inşasında çok büyük teknolojik gelişme olarak kabul etmektedir. Oysa, eleştirel yaklaşımlar temelde demokrasiyi teknik bir sorunun ötesinde toplumsal bir olgu olarak ele alır. Diğer teknolojik yenilikler gibi interneti de toplumsal gelişmelerden, koşullardan bağımsız olarak ele almayan eleştirel çalışmalar, internetin tek başına güçlü bir demokrasinin aksaklıklarını çözüp, modern, doğrudan demokrasinin kurumsallaşmasını sağlayamayacağını, en fazla bu duruma aracılık yapacağını ileri sürer. Kısaca yeni iletişim teknolojileri ve internet çevresinde gelişen elektronik demokrasi tartışmalarına eleştirel bakan yaklaşımların temelinde, teknolojinin demokrasinin ortaya koyduğu problemleri çözmede yeterli bir unsur olmadığı düşüncesi yatmaktadır. Çünkü demokrasi özünde seçmen tercihinin çeşitli teknolojiler aracılığıyla basit bir şekilde ölçülmesinden öte bir şeydir. Tercihlerin hangi toplumsal koşullarda oluştuğu, seçim sisteminin niteliği, mevcut toplumsal yapının dinamikleri bu süreçte dikkate alınmaz (Ramonet, 2002, s.12).

İnternet sayesinde bilgiye erişimin kolaylaştığı, bilginin de güçlü bir demokrasi için vazgeçilmez bir değer olduğu düşüncesi de eleştirel düşün çevresinde kabul

görmemektedir. Eleştirel kuramcılar internet ortamındaki bilgilerin yeni bir bilgi olmadığı, mevcut bilgilerin internet ortamına aktarılmasından ibaret olduğunun altını çizer, internet ortamındaki bilgiyi, birey ve bireyin sosyalleşmesi açısından bir kazanım olarak görülmez (Aksoy,1996, s.25).

İnternet ortamındaki enformasyon ile bilgi arasında ayrım yapan eleştirel yaklaşımlar enformasyon çokluğu ile kaliteli bilginin birlikte aynı şeymiş gibi düşünülmemesi gerektiğinin de altını çizer. Ayrıca mevcut durum göz önünde bulundurulduğunda internetin eğlence ve ticari amaçla kullanıldığı da eleştirel çalışmalarda öne sürülmektedir.

İnternetin demokratik potansiyeline yapılan bir diğer eleştiri de, elektronik teknolojilerin sıradan yurttaşın demokratik tercihlerini ortaya koymayacağına ilişkindir. Bazı eleştirel kuramcılar internet ve bilgisayarla iletişim şebekelerini özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde şiddetle devam eden ideolojik mücadele alanı olarak değerlendirir. Bu kanalları büyük ölçüde uluslararasılaşmış ve hızla devam eden özel teşebbüs sisteminin artan kullanımında olduğunu belirten araştırmacılar, mevcut baskın söylemin farklı düşünceleri bastırmaya yönelik olduğuna vurgu yapar.

Yani yeni teknolojik araçlara sahip olma ve bilgiye erişim, mevcut iktidar örüntüleri içinde biçimlenmektedir. Bu kanallarda farklılık olarak kullanıcının karşısına çıkan birçok seçim dahi, o günkü hegomonik yapının bir uzantısıdır (Street, 1997)

İnternetin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan ‘kollektif eylemi’ ortadan kaldıracağı ya da en azından zayıflatacağı düşüncesi de eleştirel çalışmalarda ele alınan bir diğer önemli konudur.

Ortak amaç taşıyan kişiler arasında, kamusal alana dayalı kolektif eylem, bir arada olmayı ve yüz yüze etkileşimi gerektirmektedir. Oysa kamusal iletişim, teknolojik alanlara (internet örneğinde sanal aleme) kaydıkça kolektif eylem zayıflamaktadır. Toplumsal hareketler için vazgeçilmez olan dayanışma ve örgütlülük, internet ortamında kullanıcıların kimliklerini saklama ihtimali yüzünden kolayca sağlanamamakta, böylece internet rasyonel bir tartışma platformuna dönüşememektedir (Underwood, 2002, s.133).

Bu durum bir Marcuse’nin **Tek Boyutlu İnsan**’da halkın depolitize edilmesi ve bürokratların oyuncağı haline getirilmesiyle benzer bir durum yaratmaktadır. İnsanların kendilerini internet ortamında özgür zannetmeleri ve bu ortamın demokratik hayata katkı sağladığı düşüncesi bir kandırmacadır.

Marcuse bu kapitalizmin özgürlüğünü, gerçekte, giderek daha etkili bir biçimde yönetilen bir toplumda, dikkati toplumun manipülasyonu ve konformizminden uzaklaştırmaya ve dolayısıyla da, bu manipülasyon ve konformizmi pekiştirmeye yarayan ‘baskıcı hoşgörü’ olarak tanımlamıştır. O’nun kasvet verici tasviri, umuda yer

bırakmayan, kesintisiz bir manipülasyon ve denetim toplumu ortaya koyar (Marcuse, 1981, s.15-s.20).

Eleştirel çalışmalarda vurgu yapılan diğer bir nokta da internetin, demokrasi için önemli olan hoşgörü toplumu yaratmasındaki potansiyelinedir. Bir ortamda hoşgörünün hâkim olabilmesi için farklılıkların, zıtlıkların bir arada olmasına dikkat çeken eleştirel çalışmalar internetin ortamının ise farklılıkların aynı ortamda yaşamaması üzerine kurulduğunu dikkat çeker. Bugün internet üzerindeki milyonlarca sitede bir araya gelen kullanıcılar genelde kendi düşünceleri benimseyen sitelere üye olmaktadırlar. Ayrıca farklı görüşteki siteleri özel yazılımlar üreterek çökerten hackerlar internet ortamının ötekine karşı hoşgörünün gösterilmediğinin önemli bir delilidir (Akıner, 2002, s.34).

2.2.2. İnternette Denetim

Yeni iletişim teknolojisi internetin geleneksel iletişim araçlarından daha farklı ve geniş bir özgürlük alanı oluşturduğu savı liberal araştırmacılar tarafından kabul görse de, eleştirel çalışmalar, internetin yeni bir denetim ve egemenlik oluşturduğunu savunmaktadırlar. Teorik olarak internetin merkezi bir örgütlenme biçimi ve denetimi olmamasına rağmen internet şebekelerinin örgütlenmesi kapitalist ekonomik, kültürel ve siyasal pazar yapısının özelliklerini taşıdığını savunan eleştirel yaklaşımın temsilcileri, mevcut pazar yapısının egemenlik ve mücadelelerinin yeni internet ortamında da kendini bulacağını vurgulamaktadırlar. Gerçekten de, günümüzde internet kullanıcısının elektronik ortamda kolayca takip ediliyor olması, kullanıcı hakkında idari ve ticari karar vericilere çok büyük enformasyon sunmaktadır. Bugün internet ortamında en sıradan işlem olarak görülen e-mail (elektronik posta) alırken bile servis sağlayıcı, kullanıcıya cinsiyetinden, yaşına, alışkanlıklarına, boş zamanlarında ne yaptığına, en sevdiği renge kadar birçok soru sorabilmektedir. Böylece, gözetim genişlemekte ve derinleşmekte, bireysel ya da kitlesel denetim imkânları daha da üst düzeye çıkmaktadır.

İnternetin yeni bir denetim ve gözetim yarattığını söyleyen düşünürler Foucault'nun "panaptikon"* olarak adlandırılan bir gözetim yaklaşımından yararlanmaktadırlar.

Bu gözetim yaklaşımında olduğu gibi, internet ortamında da bireyler, görünmeyen, ancak her an hissedilen bir gözetim altındadırlar. Bu gözetim internete gözetleyici, biçimlendirici ve disipline edici bir misyon yüklemektedir.

* Foucault, bir hapisane mimarisinden yola çıkarak, bireyin gündelik yaşamında aynı bir hapishane hücresinde olduğu gibi, kendisini sürekli ve gizli bir gözetim altında hissettiğini söyler.Panaptikon, görünür olmanın bir denetim aracı gibi işlediği bir egemenlik sistemidir.

İnterneti "panaptikon" olarak adlandıran akademisyenlerin başında gelen Lyon'a göre, internetle birlikte gözetim artık ulus devletinin ve kapitalist üretimin gereksinimlerinin ötesine geçip kişisel, mahrem dünyamızın kapılarını aralamıştır. Lyon bu gözetimin, hem siyasi hem de ticari güçlere hizmet için bulunduğunu söylemektedir (2003, s.24).

İnternetin yeni bir gözetim aracı olduğunun üzerinde duran araştırmacılardan biri de Kevin Robins'tır. Robins'e göre internet teknolojisinin kullanımı ve dağıtımıyla bir veri gözetim (Dataveillance) söz konusudur. Robins, hem bireysel hem de kitlesel gözetimin internet sayesinde daha da kolaylaştığını ve derinleştiğini söylemektedir. Bu gözetim sayesinde kişiye ya da kitleye yönelik reklamlar yapıldığını ama en büyük tehlikenin sanal ortamda dolaşan, kişilere ya da kitlelere yönelik kişisel bilgilerin siyasallaşan sistemlerde yaratacağı sorun olduğuna dikkat çekmektedir (2003, s.26) .

İnternet üzerinden yapılan gözetimin farkına varan kullanıcıların bundan kaçınmak için, kişisel bilgilerini saklamalarını ya da saptırmaları ise bir diğer problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Davıd Porter **İnternet Kültürü** kitabında bu durumun yaratacağı sorunları şu şekilde anlatmaktadır:

"İnsanlar birçok nedenden dolayı kimliklerini internette saklı tutmaktadırlar. Hele de günümüzde yasadışı işlere bulaşmış insanların internette takip edilmesinden sonra birçok internet kullanıcısı sanal ortamda kendi özgürlüğüne ket vurmaktadır. Çünkü illegal bir şey yaparsa başına ne geleceğini bilmektedir. Gözetlendiğinin farkındadır. Bazı kişilerde her ihtimale karşı isimlerini saklamaktadırlar. Ama onlar da, günümüz teknolojisinde bunun yine de riskli olduğunu bilmektedirler. Sonuçta, internette gözetlenmenin verdiği korkuyla kimliklerini gizleyen, karşısındakine inanmayan milyonlarca kişi oluşmaktadırlar ki, haksız da sayılmazlar." (1997, s.17).

Günümüzde herhangi bir arama motorunun ya da servis sağlayıcısının bile kullanıcılarının nerede seyahat ettiğinden, hangi kitabı okuduğuna, internette ne tür işlemler yaptığından kadar birçok kişisel bilgileri kaydettiği düşünürsek, internet kullanıcılarının ciddi bir gözetim altında olduğunu söylemek yanlış olmaz.

2.2.3. İnternet, Ticarileşme, Tekelleşme

İletişim sürecinin yapısını belirleyen en önemli olgulardan biri, yığınsal iletişim kurumlarında görülen tekelleşme ve ticarileşme eğilimidir. Bu eğilim ulusal ölçekte tek tür araçta, araçlararası ya da hammaddelerle ilgili sanayide olabildiği gibi, savaş sanayii, turizm ve eğlence sanayii, ya da bankacılıkla da ilişki kurulabilmektedir. Konuyla ilgili en çarpıcı örneklerden biri ABD'deki durumdur. On büyük mali kuruluş üç büyük radyo- televizyon şirketinin (NBC, CBS, ABC) sahibidirler. Bunlar ayrıca 34 Tv istasyonunu, 201 kablolu Tv şirketini, 62 radyo istasyonunu, 20 plak şirketini, 59 dergiyi, 58 gazeteyi, 41 kitapevini ve birçok film şirketini de ellerinde bulundurmaktadırlar (Parenti, 1997, s.27-s.23).

Günümüzde iletişim pazarındaki tekelleşme olgusu gelişmiş ülkelerde tırmanma eğilimindedir ve bu durum onların ekonomik yapılarına da uygun düşmektedir (İlal, 1997, s.31) .

Mosco'ya göre kapitalizmin tekelleşmeye yönelik içkin eğilimlerinin en kolay göründüğü alanlardan birisi iletişim sektörüdür. İnternet, iletişim alanındaki tekelleşme ve ticarileşme eğilimlerinden muaf değildir. Yeni iletişim teknolojilerinin ticari kapasitelerinin keşfedilmesinde bu teknolojileri de radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının ticarileşme yönünde geçirdiği evrime benzer biçime dönüştüreceği, bu durumun demokratik bir gelecekten uzak olduğunu ifade edenlerin dayandığı en önemli iddialardan birisidir. Enformasyon teknolojileri ya da enformasyon otoyolları varolan teknolojilerle eklenmesi aracılığıyla yeni bir ticari pazar oluşturmuştur. Bu yeni dağıtım, sisteme enformasyon ve eğlencenin dağıtılmasında en kısa ve etkili bir yöntemi de beraberinde taşımaktadır. Özel şirketlerinin yeni bir ticari pazar olarak bu alana el atmaları, bu aracın niteliğini değiştirecek ve daha ileri bir ticarileşmenin aracı haline getirecektir (Timisi,2003, s.216–s.217) .

Gerçekten de ufukta interneti kendi çıkarlarına göre biçimlendirmek isteyen güçler belirmektedir. Hâlihazırda dünyada kamusal bir hizmet olarak işlev gören ve ticari kuruluşların henüz tam anlamıyla egemenlik altına alamadığı internetin demokrasiye katkısı açısından önündeki en büyük tehlike uluslararası şirketlerin bu alana girmesi, girmek istemesidir. İnterneti bir para makinesi haline getirmek üzere harekete geçenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Sadece bir yıl içinde büyük bir patlama yaparak sayısı tam olarak bilinmeyen bir kullanıcı grubunu birbirine bağlayan İnternetin ticari firmalar için taşıdığı cazibe anlaşılır bir olgudur. Bugün internete bağlanan ağların yüzde 60'ının ticari amaçlı ağlar olduğu tahmin edilmektedir. Şirketler interneti, ürünlerini tanıtmak ve sipariş almak için giderek artan oranda kullanmaktadır (Le Monde, 25 Mayıs 2005, s.2).

Özellikle de internetin bir elektronik alışveriş merkezi haline gelmesi, 1990'lı yılların başından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeni şifreleme tekniklerinin geliştirilmesi, elektronik banka kartları işlemlerini güvenli hale sokarken büyük bilgisayar şirketlerinin birleşmesi sayesinde web üzerinde hizmet satımı gerçekleşir hale gelmiştir. İnternet üzerinden dünya çapında elde edilen ticari işlemlerin hacmi, Şubat 1998 tarihinde 1,9 milyar USD'dir. 1997 yılında yapılan on-line satışlar ise 1 milyar USD'dir. İnternet başlangıçta devlet sübvansiyonuyla üniversitelerde ve araştırma kurumları tarafından yaygın olarak kullanılırken, günümüzde giderek ticarileşmiş bir pazar olarak bireylere, kültürel hizmet satan bir özel pazar halini almaktadır. Özelleşme aynı zamanda ticarileşmenin de göstergesidir. İnternet istatistiklerine göre, ticari amaçlı noktaların toplam noktalar içindeki payı 1993'te yüzde 4.6'iken 1996 yılında yüze 50'ye ulaşmıştır. Ocak 1996'da Network Wizard tarafından yapılan bir araştırma ticari (com)

internet sunucu adreslerinin (domain) akademik (edu) ve devlet (gov) adreslerinden daha fazla olduklarını ortaya koymaktadır (www.nw.com).

Dev medya, telekomünikasyon ve bilgisayar firmaları internet şebekesine el atarak ve şebekeyi kullanarak ekonomik kazanç sağlama girişimlerini hızla artırmaktadır. Bunun sonucu elbette internette oligopollerin ve tekellerin egemenliğinin artması demektir. Üretim araçlarına sahiplik (IBM, AT&T, Microsoft), şebeke kurma ve şebeke kontrolü (örneğin Compuserve, Delphi, American Online, DEC Webbmall, ComerciNet, NetMarket, Prodigy, MCI, Performance Systems Internatıonal, Netcom, Superonline gibi uluslarası veya uluslararasılaşan şirketler), iletişim aracı ve software'i üreticisinden servis sunucusuna kadar çeşitlenen bu şirketler binlerce firma ve diğer kullanıcılara servislerini sunarak internetten en çok gelir sağlayan ekonomik gücü oluştururlar. İnternette CNN ve ABC gibi uluslararası medya firmaları, Sagem, News Ltd ve Fairfax basımevi şirketleri, Optus and Telstar gibi telekomünikasyon firmaları, Amerika, İngiltere ve Fransa'nın önde gelen kitap ve magazin firmaları ve kitapçıları önemli bir yer alırlar. Bu şirketler doğrudan kendi ürünlerini satarken diğer taraftan da birçok kişiyi kendi internet şebekelerine çektikleri için, reklam verenler için de cazip bir alan oluşturuyor. (Erdoğan, 2002, s.442).

Reklamverenler için internet, hedef izleyici gruplarını arasındaki sınırları ortadan kaldıran, etkili ve efektif bir reklâm pazarlamasına izin veren bir ortamdır. Bu iletişim ortamının etkileşimci özelliği, reklamcılara tüketici hakkında daha spesifik enformasyonun toplanması ve bu özelliklerden yola çıkarak reklamın yapılan ürün ya da hizmetin tanıtımında daha ayrıntılı bilgi verilmesini kolaylaştırmaktadır. Reklâm alanında tüketiciyle her etkileşim bir tüketici profili ortaya çıkararak pazarlanan enformasyonun reklâmcılara satılmasını kolaylaştırmaktadır.

(Timisi, 2003, s.219–s.220). Örneğin, herhangi bir haber sitesine girildiğinde eğer kullanıcı sürekli sağlık haberlerini okuyorsa, site o kişiye yönelik sağlık ürünleriyle ilgili reklâmları ekrana yansıtır. Ticari kaygılar dışındaki alternatif üretimler ise kitle iletişim endüstrisinin koşulları içinde yaşanan önceki deneyimlerin benzeriyle karşı karşıya kalmakta, giderek marjinalleşmektedir. Bettig'e göre, yeni teknolojilerin özgürleşme ve demokratikleşme adına siyasal direnişi, yeni toplulukların inşası ve ütopizme dayanan bir iyimserliğin izlerini taşımaktadır. Sanal mekânda direnme noktaları bulmak mümkün olmakla birlikte enformasyon otoyollarının makro düzeyde analizi, teknolojiye içkin olan özgürlükçü potansiyeli gizlemekte ve kapitalist birikimin tarihsel gelişimini izlemektedir (Timisi, 2003, s.220).

2.2.4. Bilgiye Ulaşım ve Kültürel Emperyalizm

Liberal yaklaşım internet olgusuna hem 'bilgi patlaması' olarak bakmakta, hem de internet sayesinde herkesin bu bilgilere kolayca ulaşabileceğini ileri sürmektedir. Bu düşünceden yola çıkan liberal araştırmacılar internetin bu özelliğinin, küresel bir

demokratik sivil toplumun oluşumuna katkıda bulunacağını öne sürmektedirler. Buna karşın internete eleştirel yaklaşımlarda, internetin hem bilgi toplumu yaratmadaki hem de, bilgiye ulaşımı kolaylaştırmadaki potansiyeline karşı çıkılmaktadırlar. Eleştirel yaklaşımlar bu konuyla ilgili gerekçelerini başlıca üç ana grupta üzerinde toplamaktadır.Bunlardan birincisi, her ne kadar bilgiye erişimi kolaylaştırsa da, internetteki bilgilerin hepsinin mevcut bilgilerin yeni bir ortama nakli ile elde edilmiş olmasıdır. Yani, bilgi kaynaklarının hepsi şu veya bu şekilde mevcuttur ve sürekli beslenmektedir. Bilgiye erişmek isteyenler açısından internetin avantajı olsa olsa verimlilik kazanımıdır. Böylesi bir verimlilik kazanımının demokratik kültür ve siyasal süreçler açısından büyük bir güç görmek abartıdır (Aksoy,2004,s.10). Bununla birlikte internette yeralan bilgi, ya veri anlamında bilgiler ya da elektronik haberleşme konusu olan kişisel haberleşme, mektuplaşma ve konferans metinlerinden oluşmaktadır. Elektronik haberleşmede kişiler arasında paylaşılan metinler genellikle fazla düşünme vakti ayrılmadan, anında ve spontane bir şekilde oluşmuş metinlerdir (Rheingold, 1993, s.25). Oysa düşünce kalitesi çok önemlidir.

Demokratik kültürün işlerlik kazanabilmesi için kamusal alanda tartışılan düşüncelerin zamana ve mesafeye ihtiyacı vardır. Bunun da ötesinde, katılımcılar arası bir düşünce birliğinin yaratılması, zor bir matematik problemini çözmekten çok daha zahmetli bir karşı karşıya gelişi içermektedir. Bu karşı karşıya geliş ise farklı olanların birbiriyle iletişimini zorunlu kılmaktadır. Oysa, internette yer alan konferans gruplarında da olduğu gibi farklı gruplar birbirleriyle yüzleşmeden, sanal ortamda var olabilmektedir. Olsa olsa burada her katılanın kendi dramını açığa çıkarması, fantezileri ile uğraşması söz konusudur. Herkes kendi hikâyesini yazandır ve internet bütün bu yazılanların paralel bir şekilde varolduğu ve bütün dünyayı kaplayan bir sahne gibidir. Böylesi bir iletişim biçimi karşılaşmaya, yüzleşmeye, hesaplaşmaya ve uzlaşmaya dayalı bir kamusal alanı besleyecek türden bir alan yaratmamaktadır (Raulet, 1997, s.34).

Bir diğer eleştiri de, enformasyon zengini ülkelerle diğer ülkeler arasındaki bilgi uçurumunun internet sayesinde daha da genişleyeceği varsayımına dayanır. Schiller, küresel enformasyon otoyollarının Amerikan emperyalizminin gelişmesinin yeni bir boyutu olduğunu söylemektedir. Ona göre, enformasyonun özgür akışı ilkesi Amerikan kültür endüstrisinin dünya çapındaki yayılmasını gizleyen bir ideolojidir. Özgür iletişim akışı ilkesi altında Amerika, ulaşım ve enformasyon teknolojileri aracılığıyla kültürel egemenliğini kurmaktadır. Enformasyonun internet aracılığıyla bireysel tüketime sunulmasının ardındaki niyetin uydular, kablo, telefon hatları ve bilgisayar aracılığıyla veri ve ürünlerin bireye ulaştırılmasından başka bir şey değildir (Schiller,1993, s.45).

Hameelink ise, yeni teknolojik gelişmelerin ve internetin varolan doğrudan ve gizli enformasyon dengesizliğini daha da arttıracağını vurgu yapmaktadır.

"Teknik bilgi ve beceri çok uluslu şirketlerin elindedir. Enformasyon akışı gelişmiş merkez ülkelerden az gelişmiş çevre ülkelere doğru tek yönlü bir görünüm içindedir.

Tüm bu olup bitenler, çevredeki sömürülen ülkelerin biçimsel olarak bağımsızlığına kavuşmalarına rağmen, bu ülkelerin çoğunun hala yeni sömürgeciliğin kıskacında kıvranmakta olduğu anlamına gelmektedir. Kültür ürünlerinin akışı, teknoloji transferi ve çevre ülkelerdeki elit kesim, hep merkez ülkeler tarafından kontrol edilmektedir. " (Timisi, 2003, s.222)

Ayrıca internetin küresel bir demokratik sivil toplumun oluşumuna katkıda bulunmaktan ziyade, var olan anti- demokratik yapıyı pekiştireceğini savunan görüşler de vardır. En büyük tehlikeyi sayısal uçurum (digital divide) olarak gören eleştirel sosyal bilimciler, ülkeler arasındaki enformasyon dengesizliğinin giderek arttığına dikkat çekmektedirler (Aksoy, 2003, s.45).

Bugün dünya nüfusunun yalnızca yüzde 9.57'si internet kullanıcısıdır ve internet kullanımında bölgeler arasında çarpıcı bir dengesizlik görülmektedir. (Bkz. Tablo 2.1.) Üstelik küresel ölçekte yaşanan eşitliksiz, yerel ölçekte her ülkenin kendi içinde de yaşanmaktadır. Dünya genelinde geniş kitleler internete ulaşmadığı sürece, birkaç ülke kendi göreceli ve kentteki göreceli küçük eğitimli ve müreffeh bir seçkin kesim olağanüstü bir enformasyona ve politik katılım araçlarından yararlanıp yurttaşlığı fiilen geliştirirken, dünyanın ve ülkenin eğitimsiz insanları, gelişmelere aldırış etmeyen kitleleri, tıpkı klasik Yunan'da demokrasinin başlangıcında kölelerin ve barbarların başına geldiği gibi, demokrasinin yeni nüvesinden dışlanacaktır.

Tablo 2.2. internetteki mevcut veri akışının gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.1. Dünyada Bölgelere Göre İnternet Kullanıcısı Sayısı

Bölgeler	Nüfus (2009)	İnternet Kullanıcıları 31.12.2000	İnternet Kullanıcıları 31.09. 2009	Büyüme Oranı
Afrika	991,002,342	4,514,400	86,217,900	% 1,809.8
Asya	3,808,070,053	114,304,000	764,435,900	% 568.8
Avrupa	803,850,858	105,096,093	425,773,571	% 305.1
Ortadoğu	202.687.005	3.284.800	58,309,546	% 1,675.1
Kuzey Amerika	340,831,831	108,096,800	259,561,000	%140.1
Güney Amerika	586,662,468	18,068,919	186,922,050	% 934.5
Dünya Geneli	6,767,805,208	360,985,492	1,802,330,457	% 399.3

Kaynak : http://www.internetworldstats.com/stats.htm

Tablo.2. 2. Internet Veri Trafiğinin 2000 yılındaki Küresel Düzeyde Dağılımı

BÖLGE	Bilgisayar Ağlarının Sayısı	Çıkan Veri Miktarı (MB)	Giren Veri Miktarı (MB)
Kuzey Amerika	17657	8646736,34	8123284,63
Avrupa	9878	536451.031	832772.37
Avustrulya ve Pasifik	2456	190846.09	373504.79
Güney Amerika	567	6262.28	25325.57
Orta Doğu	234	7609.54	24038.38
Afrika	165	2073.53	9032.88

Kaynak : http://www.internetworldstats.com/stats.htm

Tablo 2.3. En Çok Ziyaret Edilen 10 Web Sitesi (2009)

No	Site Adı	Web Adresi	Ülke	Hizmet Tipi
1	Google	www.google.com	A.B.D	Arama motoru
2	Yahoo	www.yahoo.com	A.B.D	Arama motoru
3	Youtube	www.youtube.com	A.B.D	Video paylaşımı
4	Live	www.live.com	A.B.D	Mail - Chat
5	Facebook	www.facebook.com	A.B.D	Sosyal Ağ
6	Msn	www.msn.com	A.B.D	Mail – Chat
7	Wikipedia	www.wikipedia.com	A.B.D	Bilgi Servisi
8	Blogger	www.blogger.com	A.B.D	Blog
9	Mspace	www.myspace.com	A.B.D	Sosyal Ağ
10	Yahoo	www.yahoo.jp	A.B.D	Arama motoru

Kaynak : http://mostpopularwebsites.net/

2.2.5. İnternette Sanal Cemaatler

İnternet günlük hayatı hızlı bir şekilde dönüştürmeye devam etmektedir. Bu süreçte ne gibi toplumsal sonuçlar üreteceği bugün de sosyal bilimciler arasında önemli bir sorun olarak tartışılmaktadır. Nitekim bu süreç içinde ortaya çıkan ve internet dünyasının çarpıcı etkilerini içinde barındıran bir dizi problem sosyal bilimlerin gündeminde en üst sıralarda yer almaktadır ve bunlardan biri de 'sanal cemaatler'dir.

Kavramın isim babası da sayılan Howard Rheingold, ***The Virtual Community*** *(Sanal Cemaatler)* (1994) adlı çalışmasında sanal cemaatleri, yeterli sayıda insanın, insani duygularla, siber alanda kişiler arası ilişkiler kurmak üzere elektronik ortamda kamusal tartışmalara yeterince uzun bir süre katılmasıyla *Ağ*'da oluşan toplumsal kümelenmeler şeklinde tanımlamaktadır (Robins, 1999, s.143). Bu kavram üzerindeki tartışmalara geçmeden önce bölüm 2.1.2 de de kısaca değinilen sosyolojideki geleneksel cemaat

kavramı üzerinde yapılan çalışmalara değinmek, kavramın anlaşılması açısından yerinde olacaktır.

Geleneksel/coğrafi cemaat kavramı konusunda çalışmaları en fazla tanınan sosyolog Tönnies olmuştur. Tönnies'e göre, modern/endüstriyel toplumların gelişimine paralel olarak "gemeinshaft" (cemaat) ilişikleri yerini "gesellshaft"a (toplum/society) bırakacaktır.

Gemeinshaft, pre-endüstriyel toplumlara özgü toplumsal ilişkiler ağıdır. Burada ortak geçmiş yaşam tecrübelerine sahip insanlar, bir cemaat duygusunu birlikte yaşarlar. Bu ilişkiler içinde toplumsal ilişkiler "samimi"dir. "Dayanışma ruhu" ve "ortak bir irade"nin mevcudiyeti söz konusudur. Aile hayatı esastır. Köy topluluğu kendini geniş bir aile olarak hisseder. Miras alınan statüler mevcuttur. Cemaat durağan bir toplum olduğu için toplumsal değişme sınırlıdır. Güçlü bir dayanışma ruhu mevcuttur. Görevler ve sosyal ilişkiler birbirinden ayrılamaz. Buna karşılık Gesellshaft tipinde, ilişkiler, hukuk, sözleşme, kamuoyu, para ekonomisi ve rasyonellik öne geçer. Mekâna bağlılık azalır. Kişisel çıkar öncelik kazanır. Özel yaşam değerli hale gelir. Kent tipik bir Gesellshaft'tır (Subaşı, 2000, s.8).

Her ne kadar, Tönnies'in "Gemeinshaft"ı iyi tanımlanmış, sınırları belirli bir kavram olsa da, sosyoloji literatüründe sık sık kullanılan cemaat kavramı, oldukça belirsizdir. O komşuluktan ulusa kadar geniş alandaki gruplar için, söz konusudur. Kişisel düzeyden mesleki düzeye kadar uzanan bir dayanışmayı ifade eder. Cemaat belli bir amaca yönelik olabileceği gibi aksi de olabilir. Örneğin dayanışma cemaatin bir karakteristiğidir. Ancak cemaatler sadece dayanışmacı değil, rekabetçi de olabilirler. Cemaatler ortak fikirler, algılar ve anlayışlar üzerine kurulur. Geleneksel/coğrafi cemaatin özü, "mekân" ve "cemaat duygusu"dur. Cemaatin üyeleri yeryüzünde belirli bir yeri birlikte işgal eder. Cemaatlerin çoğu yerleşikliğin ve güçlü bir dayanışma bağı oluşturan mekânlarının koşullarından oluşurlar. İletişim kolaylıklarının yayılması ile modern dünyada bu bağ nispeten zayıflamıştır. İletişimin yaygınlaşması mekânın önemini tümüyle ortadan kaldırmaksızın, cemaatin boyutlarını genişletmiştir. Ortak bir yaşam alanı olan cemaat; ortak hayat tarzından "haberdarlık" ile birlikte bulunur. Bir diğer ifadeyle, belli çıkarların ve değerlerin paylaşımı, insanların birbirine özen göstermesi, ortak moral değerlerin mevcudiyeti, işbirliği, iletişim, süreklilik, istikrar, birbirine bağlılık, karşılıklı sorumluluk, cemaatin en önemli unsurları arasındadır. Cemaatin temelinde "yetersizlik ilkesi"nin yaratmış olduğu, bir birliktelik söz konusudur. Bağları muhafaza etmek için bazı risklere ortak göğüs gerilirken, kollektif yararlar da, birlikte paylaşılır (Subaşı,2000, s.24).

Cemaat kimliği, en basit şekilde, savaş ya da doğal felaket gibi nedenlerle bir grubun yaşamının tehdit edilmesi durumunda oluşur. Bu tehdit karşısında insanlar, kollektif eylem içerisine girerken, kendilerini birbirine yakın hissetmeleri gibi, onları sıkı sıkıya bağlayacak imgeler ararlar. Kollektif imgeyi besleyen, kollektif eylem; bu ittifak, yunan

politik düşüncesindeki ideallerden 18.yüzyıl kahvehane ve tiyatrolarındaki konuşmalara kadar uzanır. Karşılıklı konuşmalar insanlara bir araya gelerek bir "kamu" oluşturdukları hissini verir. Genelde güçlü bir kamusal yaşamı olan bu toplumdaki "cemaat duygusu" ortak eylemin yarattığı bu birlikten ve paylaşılan bir "kollektif benlik" duygusundan doğar (Sennet,1996, s.179).

Cemaat duygusu, bir anlamda "öteki" ni dışlayarak gerçekleştirilen bağlılıktır. Bireysellik ve farklılıklar büyük ölçüde bu tarz cemaatler içerisinde ortadan kaldırılır. Gerçek veya hayali düşmanlar yaratılır. Oysa günümüzün post modern kabileleri olarak adlandırabileceğimiz "sanal cemaatler" için aynı durumdan bahsetmek pek mümkün değil. Günümüzün enformasyon elitleri, internet gibi enformasyon ve iletişim teknolojileri sayesinde "yeni tür cemaatler" denilen bu toplulukların geçmişi kültürel dönüşümden bahsedilemeyecek kadar yenidir. Bu oluşumların kökleri 1969 yılındaki ARPANET teknolojisine dayansa da, bu dönüşümün teknolojik altyapısını oluşturan Web'in popülerlik kazanması ancak 1990'lı yıllarda olmuştur. Bu tarihten önceki yıllarda, bu Web'de biraraya gelen insanların sayısı son derece sınırlı kalmıştır. Çoğunluğu bilgisayar operatörlerinden oluşan bu enformasyon elitleri sanal cemaatlerin ilk işaretlerini vermişlerdir (Bozkurt,1999, s.28) .
Günümüzde sanal cemaatler internet aracılığıyla yeni elektronik ortamlar yaratan bilgisayar teknolojilerinin bir aynası olarak gündeme gelmektedirler. Bilgisayarların büyük bir teknolojik yenilik talebi içinde, bütün dünya ölçeğinde yaygınlaşan internet ağlarıyla yarattıkları terminallerin, sosyal hayatta etkilerinin olmaması düşünülemez. Zaten elektronik bir coğrafya olarak internet de yapıların değil ilişkilerin açıklayıcı olduğu sosyal bir mekân olup, maddi değildir. Bu yüzden de o, asıl önemini interaktif doğasının sürekli geri besleme olarak dönüşen ve yeniden şekillenen bir iletişim ortamı doğurmasından almaktadır (Uğur, Bilici, 1998, s.495).

Burada sanal cemaat örüntüleri kollektif yapıların birebir tekrarlanan görüntüleriyle somutlaşmaktadır. Doğal bir birlik olarak düşünülen cemaat, insanları birleştiren unsurların onları bölen unsurlardan daha güçlü ve daha önemli olduğu bir gruptur. Öte yandan, üyeler arasındaki farklılıklar da, benzerliklerle kıyaslandığında önemsiz ya da talidirler. Cemaat fikrini savunan organlar ne kadar heybetli olurlarsa olsunlar, ne kadar sıkı çalışırlarsa çalışsınlar, gerçeklikle ilişkileri kaçınılmaz olarak kırılgan ve zayıftır. Yüz yüze ilişkilerdeki gibi sıkı bir ağla örülmemiş olduğundan, büyük ölçekli bir cemaatin birliği ancak inançlara ve duygulara yapılan sürekli çağrılarla ayakta tutulmaktadır (Bauman, 1998, s.57- s.84-s.185).

Rheingold da bu nedenle sanal cemaatlerdeki örüntüleri çıkar ortaklığı, ortak bilinç ve grup düşüncesi deneyimi gibi özgüllüklerle sıralamaktadır (Robins, 1999, s.162). Sanal cemaatlere yapılan eleştirilerden biri de burada bir araya gelenlerin, birbirleri arasındaki ortaklıkları ve simetriyi öne çıkararak farklılaşmayı sürekli olarak reddetmeleridir. Çünkü herkesin paydalarını paylaştığı bir birliktelik sanal cemaati oluşturmaktadır

(Aksoy, 1996, s.166). Burada grup aklından söz edilebilmekte ama toplumsal karşılaşmadan söz edilememektedir. Hat bağlantısıyla bir topluluk var ama hiper alanın yerleşik sakinleri yoktur. Bu sentetik bir dünya tasarımıdır ve burada tarih artık dondurulmuş olarak vardır. Eski dayanışma ve cemaat biçimlerinin benzetim yoluyla korunması söz konusudur. Bu da alternatif bir toplum tasarısı olmaktan çok topluma alternatif olma yolunda bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır (Robins, 1999, s.164-s.165).

Siber uzayın üyeleri de ortaklık düzeyinde aynı özelliklere sahiptirler ve birbirlerinden bağımsız gibi görünmelerine rağmen aslında aynileşerek buluşan bir *hayali cemaat*tirler. Zihinsel ve duygusal olarak kendilerini öteki üyelerinin çoğuyla hiçbir zaman yüz yüze karşılaşmayacakları kolektif bir bünye ile özdeşleştirdikleri müddetçe, bir varlık olarak mevcudiyetlerini bu şekilde sürdürmeleri mümkündür.

Tüketim ideolojisine geçişe paralel olarak, aşırı bürokratikleştirilmiş ve aşırı rasyonelleşmiş çağdaş sanayi toplumlarında insanlar, spontaneliği, özgünlüğü ve yeniliği kalmamış bir hayatta toplumsal sistemin uygun gördüğü toplumsal rollerini icrada gönülsüz davranmakta ve değiştiremedikleri reel-toplumu "terk etmek" umuduyla kendi alt-kültür adacıklarına çekilmeye çalışmaktadırlar (Oskay, 1993, s. 410). Ağ'daki sanal cemaatler işte bu büyük toplumsal canlanma ve yenilenme taleplerinin odaklandığı toplumsallık dürtüsüne karşılık gelen yenilikçi çözümler yelpazesinin birer parçasıdırlar. Bu bağlamda elektronik sanal cemaatler, hayatta kalmak için geliştirilen karmaşık ve becerikli stratejiler haline gelmektedirler. Gerçek dünyada yitirilen değerlerin ve ideallerin sanal gerçeklik konumunda yeniden elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu yeni araçla birbirlerine bölgesel tesadüflerle değil, ilgi ve yakınlık ortaklığıyla bağlı yeni cemaat biçimlerinin oluşturulabileceği ileri sürülmektedir (Dolgun,2005, s.173–s.177). Bu durum Baudrillard'ın "ötekinin yok edildiği çağ" tezi ile de büyük ölçüde örtüşmektedir. Kuralsızlığın ve hiper-bireyleşmenin doruk noktasına ulaştığı bu çağda, sanal cemaatler insanlara yeni aidiyet alanları yaratmaktadır. Geleneksel cemaatlerden büyük ölçüde farklı olan sanal cemaatler içinde insanlar, yalnızlıklarını paylaşacakları, içlerini dökebilecekleri, ya da işleri ile ilgili sorunun çözülmesi konusunda yardım alabilecekleri yeni dostlar bulmaktadırlar (1998, s.128).

Baudrillard post-endüstriyel çağın öncüsü Amerika'yı anlatırken, insanlar arasında hiçbir bağın kalmadığına dikkat çekerek, "burada sokaklarda tek başına şarkı söyleyen, tek başına yiyip kendi başına konuşan insanların sayısı ürkütücü" demektedir. Sanal cemaatlerin belki de en önemli işlevi, insana verilebilecek en büyük ceza olan yalnızlık duygusunu hafifletebilmesidir (1996, s.28).

İnternetin küresel açılımı nedeniyle oluşan sanal cemaatler, fiziki sınırlar ve yerel bağlantılardan kurtularak küreselleşme imkânı kazanmışsa da her cemaatin dünyasının kendi seçtikleriyle sınırlı olması söz konusudur. Nitekim internet insanını mutlu kılan en önemli faktörlerden biri de katılımcıların, kendi seçtikleri insanlarla ve gruplarla

sosyalleşme imkânını elde etmeleridir. Sanal cemaatler, sosyal gerçekliğin çarpıcı ve bazen tehlikeli koşullarına alternatif yeni sosyalleşme alanları yaratmaktadırlar. İnternet konferans gruplarında bir araya gelenler, tesadüflerin ya da zorunlu karşılaşmaların sonucu olarak değil, fakat ilgi ortaklıkları nedeniyle ve seçim yaparak sosyalleşmeyi gerçekleştirmektedirler. Ancak burada üyelerin dünyası küçülme ve içe dönme tehlikesi ile de karşı karşıyadır. Çünkü internette oluşan sanal cemaatlerin buluşma noktası "diğer"ine karşı gösterilen tahammülsüzlüktür. (Aksoy, 1996, s.166).

Aslında buradaki örüntüler toplamı dikkatle incelendiğinde internetin kişiler arasındaki uyum, uzlaşma ve karşılıklı anlayış arayışını ifade eden cemaat idealinin, şeffaf toplum beklentisinin elektronik bir hayalinden başkası olmadığı anlaşılacaktır. Yine de açıklık ve bütünlük temeline dayanan bir toplumsal vizyon olarak sanal cemaat örüntüleri birlik, bütünlük ve karşılıklılık özelliklerini taşımaktadır (Robins, 1999, s.162-s.163).

Sanal gerçeklik, zevk ve arzuların dayatmalarına göre tasarlanıp düzenlenmektedir. Bu gerçeklikle ilişkiye geçmek, gerçek ve fiziksel benliğin askıya alınmasına; cisimsiz, sanal vekili veya kopyası tarafından ikame edilmesine neden olmaktadır. Sanal gerçeklikle birlikte insanın bilgisayarla direk temasa geçmesi ve bu ortamın somut bir parçası olma çabası söz konusudur. Artık insanın internet yardımıyla sanal gerçeklik evrenine taşınması, bu yolla kendi fantezilerini rahatlıkla gerçekleştirme olanağı bulabileceği hayal edilmektedir. Çünkü , bu varoluş koşullarında, her şey adeta sınırsızca hayal edilebilir ve dışa vurulabilir gibi görünmektedir. Hayal edilen veya yapılan şeyler üzerine kısıtlama ve sınırlamalar koyacak öteki bedenler de bulunmamaktadır. Bundan dolayı sanal gerçeklik idealinin, alternatif ve ideal bir öteki dünyanın teknolojik olarak vaat edilmesi şeklinde anlaşılması mümkündür. Ötekilerin asıl varlığı da, içsel fantazyaların yansıtılmasıyla yaratılan nesnelerden ayırt edilemez bir duruma gelmiştir. Artık cinsellik bile sanal gerçeklik aracılığıyla yaşanmakta, siber alanın sözde hijyenik ortamında *dokunmadan* flört edilebilmektedir. Evden çıkmadan sanal bir cemaat yoluyla toplumsallaşarak alışveriş yapılabilmekte, evlenilebilmekte, hatta otomobil bile kullanılabilmektedir. Son tahlilde sanal iktidar, kendini içermeyi, kendi kendine yeterliliği cesaretlendiren, dışsal nesnelerin gerekliliğini reddeden tekbenci bir olay olmaktadır. (Robins, 1999, s.156).

Sanal cemaat örüntülerinin yayılma, çoğalma ve içselleştirilme sürecine laflamayla yapılan diyaloglar *(chat)* aracılık etmektedir. Laflama ortamları fikirlerin çarpıştığı, deneyimlerin paylaşıldığı, önerilerin değiş-tokuş edildiği bir agora niteliğindedir ve bu özellikleriyle de aslında başlı başına bir evren oluşmaktadır. Bu ortam sanal cemaatlerin, siber uzayın ve siber kültürün dolaşım alanıdır. Fiziki bir vücut gerektiren varolma ve onun ifadesi olan kimlik artık kendisi olmadan da varolabilmektedir. Ne var ki, kimliğin sahibi açısından yaptıklarından dolayı sorumlu olma nedenlerini bir anlamda ortadan kaldıran bu durum, o kimliğe ait eylemlerin muhatabı olanlar açısından da "güven" tesisine engel oluşturmaktadır. (Uğur, 2002, s.491).

Chat dünyasında kimlikler kaygan ve değişkendir. Ancak akışkan ve devingen bir kişilik arayışı sonunda bu kimliklerin yeni bir kalıp kişiliğe dönüşmesi, hiç de imkânsız değildir. Hatta bugünün internet kişiliklerinin ileride karşımıza birer norm olarak çıkmaları da olasıdır (Derman, 1998, s.1430).

Sanal cemaatlerin günümüzde taraftarları olduğu kadar muhalifleri de vardır. Muhaliflere göre sanal cemaatler, "sahte cemaatlerdir" (pseudo-comminity) ; samimiyetten uzaktır. Sanal cemaat kavramına daha eleştirel yaklaşan bu gruba göre, bu tarz ilişkilerin yaygınlaşması, insanların gerçek yaşamdaki ilişkilerini başka istikametlere yönlendirir. Dolayısıyla gerçek yaşamdaki ilişkileri yoksullaştırır (Bozkurt,1999,s.35).

Sanal cemaatler, insanların son derece değerli olan zamanını, ailelerinden ve dış etkinliklerinden çalmaktadır. Yine eleştirel yaklaşımlara göre, bu cemaatlerde "güvenilirlik" son derece azdır ve sanal topluluklar yabancılaşmayı artırabilir. Yüzyüze ilişkinin olmadığı siber uzayda insanlar, birbirlerine karşı gerçek taahhütlere sahip değillerdir (Matcalfe,1997, s.33).

Sanal cemaatlere yönelik diğer bir eleştiri de bu cemaatlerin kendilerine iletilecek enformasyonu ve görüşleri kendi bakış açıları ve tercihleri doğrultusunda kısıtlamak suretiyle kişiselleştirme sürecine girmeleridir. (Dolgun, 2005, s.175).

Sanal dünyada paylaşılan zihni modeller ve normlar henüz doğmamıştır. Mevcut haliyle Web tam bir özgürlükler ortamıdır. Dolayısıyla bugün Web'de her tür sanal cemaatin oluşturulması mümkündür. Bunlardan bazıları din temelli, bazıları da illegal nitelikli olabilmektedir. Sanal cemaatler kısmen insanların günlük yaşamdaki etkinliklerinden uzaklaştırsa bile, tümüyle fiziki yaşamdaki ilişkilerine bir alternatif oluşturmamaktadır. Hatta bir çok kişi için sanal ortam, fiziki dünyada bir araya gelmek istedikleri insanlarla tanışma mekânıdır. Öte yandan sanal cemaatler, alacakaranlıkta sürdürülen ilişkiler sayesinde, insanlara, uygarlığın getirdiği toplumsal baskılardan uzaklaşma imkânı vermekte ve onları rahatlatmaktadır. Ama bunu bir afyon olarak nitelendirmek mümkündür. (Aksoy, 1996, s.175).

İnternetin bireylerin iletişiminde önemli potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Ancak bu teknolojiye yönelik eleştirel yaklaşımların da internetin demokratik gücü konusunda gözden kaçırılmaması gereken yaklaşımlar ortaya koymaktadır. İnternet, bireylerin, yerel ve küresel grupların birbirine bağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirebilir. Fakat ticarileşme, erişimde var olan dengesizlik, iktidar güçlerinin interneti denetlemesi, internette oluşan her bir cemaatin kendi seçtikleriyle sınırlı olması bu teknolojinin demokratik potansiyelini de ortadan kaldırmaktadır. Bu açıdan interneti tek başına demokratikleştirici bir unsur olarak ele almak doğru olmayacaktır.

BÖLÜM 3.

İNTERNETİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE SANAL TOPLULUKLAR

12 Nisan 1993 uluslararası İnternet bağlantısının kurulduğu 1993 yılında bugüne pek çok kişi, kurum ve sivil toplum kuruluşu internette yer almıştır. Özellikle de, sanal ortamda bir araya gelen guruplar, gerçek yaşam pratiklerinde gerçekleştiremedikleri ilişki ve ritüellerini internet ortamında yaşamaya çalışmışlardır. Bu guruplar arasında dini taleplerini öne çıkaran ve siyasal refleksleriyle de dikkat çeken İslami kesimlerin, internet gibi yaşantıları tümüyle dönüştüren bir mekanizma konusundaki duruşları dikkat çekmektedir. Bu bölümde hem Türkiye'deki internetin gelişimin kısa bir değerlendirmesi yapılacak hem de İslami kesimin internette yer alma süreci irdelenecektir.

3.1. Türkiye'de İnternetin Gelişimi

Türkiye internet'e Nisan 1993'ten beri bağlıdır. İlk bağlantı ODTÜ'den gerçekleştirilmiştir. 64kbit/san hızında olan bu hat, çok uzun bir süre, tüm ülkenin tek çıkışı olmuş ve ilgili arkadaşlar büyük bir özveriyle Internet'i tüm Türkiye'de (öncelikle akademik ortamlarda) yaygınlaştırmaya çalışmışlardır. Ege Üniversitesi'nden olan bağlantı ise, 1994 başlarında, 64kbit/san. hızı ile gerçekleştirilmiştir. Ardından sırayla, Bilkent Üniv(1995Ekim), Boğaziçi Üniv(1995 Kasım) ve İTÜ(1996 Şubat) bağlantıları gerçekleşmiştir. 1996 yılı Ağustos ayında da Turnet çalışmaya başlamıştır. 1997 yılına gelindiğinde, akademik kuruluşların internet bağlantısını sağlayan ULAKNET çalışmaya başlamış ve üniversiteler nispeten hızlı bir omurga yapısıyla birbirlerine bağlanmış ve internet kullanır hale gelmişlerdir. 1999 yılı içerisinde, ticari ağ altyapısında büyük değişiklikler olmuş ve TURNET'in yerini TTNet adında yeni bir oluşum almıştır. 2000'lerin başında; ticari kullanıcılar TTNet omurgası üzerinden; akademik kuruluşlar ve ilgili birimler de Ulaknet omurgası üzerinden internet erişimine sahiptir. Ayrıca bu iki omurga arasında yüksek hızlı bağlantı mevcuttur.

Şu anda Türkiye'nin Internet çıkışını sağlayan merkezler dört grupta toplanabilir:

- Üniversiteler ve akademik kuruluşların internet bağlantı çıkışları;

- Genellikle ticari kurulusların ve Internet Servis Sağlayıcılarının (İSS) yararlandığı TTNET çıkışları

- Diğer bazı özel şirketlerin ve servis sağlayıcıların, TTNET ile yaptıkları İnternet Erişim Noktasi (İEN) anlaşması sonrasında kullandıkları firma bazlı doğrudan yurtdışı internet çıkışları.

Bunların dışında kalan diğer bağlantılar

Akademik Kuruluşlar (Üniversiteler) :

Akademik kuruluşların internet bağlantıları, büyük ölçüde kendi olanakları ile olmaktadır. BITNET'li günlerde (1986-1992) ortaya çıkan TUVAKA (Turkiye Universiteler ve Akademik Kuruluşlar Ağı), özellikle 1993'ten sonra ihtiyaca cevap verememeye başlamıştır. Bu amaçla, TUVAKA-TRNET ve nihayet ULAKBIM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi, 1995) oluşumu ile TR'deki akademik ağ omurgası yapılmış ve yüksek hızlı internet çıkışları oluşturulmuştur. Ulakbim bünyesindeki Ulaknet ana omurgası, İstanbul, Ankara ve İzmir arasında yüksek hızlı bir üçgen bağlantı (her biri 34 MBit/San ATM omurga ile sağlanmaktadır (Nisan 2000). Yurtdışı internet çıkışları ise, Ankara'dan 2 tane 4 MBit/san (Digex) ve 1 tane 2 MBit/san (UUNet) ile sağlanmaktadır. Ayrıca, Ulaknet ile ticari ağ (TTNet) arasında 34 MBit/san (Ankara), TURNET'e de 2 MBit/san (İzmir) hızlarında bağlantılar vardır. Ulaknet aşağıdaki kurumlara servis vermektedir:

Üniversiteler (Tüm devlet ve Vakıf üniversiteleri ve Enstitüler)

Araştırma Geliştirme amaçlı kuruluşlar

Kamu Kuruluşları

Askeri Okullar ve Polis Okulları

Türkiye'deki tüm üniversiteler ve araştırma/eğitim kurumları, bu 3 ana bağlantı noktasından kendilerine yakın olana değişen hızlarda (genellikle Frame Relay bağlantı ile) bağlanmaktadır (64kbit/san ila 2Mbit/san arası).

UlakNET, bünyesindeki Ağ İşletim Merkezi ile çıkan sorunların tesbiti ve giderilmesi, yeni servislerin hizmete sunulması, ağ planlaması gibi işler de yapmaktadır.

Ulaknet bağlantıları dışında, bazı üniversitelerin kendilerinin doğrudan yurtdışı internet bağlantıları da mevcuttur. İTÜ, Boğaziçi Üniv., Koç Üniv., Bilkent Üniv. bu üniversitelere örnek olarak verilebilir. Bu kurumlar, ulaknet omurgasını yurtiçi bağlantılar için kullanmakta yurtdışı bağlantılar için ise kendi bağlantılarını kullanmaktadırlar. (Özgit,1996).

Türkiye’de internet kullanımı, ilk yıllarda marjinal denilebilecek bir çerçeveyle sınırlı kalsa da sonraki yıllarda belli bir yaygınlık düzeyine ulaşmıştır (bkz Tablo 1.1).Günümüzde Türkiye’de 8 milyon bilgisayar mevcuttur ve 6.2 milyon internet kullanıcısı bulunmaktadır. DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) verilerine göre internet

kullanıcılarının % 42'si işyeri, % 42'si internet cafe ve % 32'si ise evlerden internete bağlanıyorlar (DİE, 2005:5).

Tablo 3. 1. İnternet Kullanıcısının Nüfusa Oranı

Yıl	Kullanıcı Sayısı	Nüfusa Oranı
1993	1000'den az	0.0015
1994	10.000	0.015
1995	15.000	0.02
1996	35.000	0.05
1997	100.000	0.15
1998	300.000	0.5
1999	850.000	1.3
2000	2.000.000	2.05
2001	2.500.000	3.7
2002	4.300.000	6.6
2003	5.300.000	7.5
2004	5.800.000	8.7
2005	6.300.000	9.7
2006	9.400.000	10.8
2007	13.000.000	12.8
2008	14.000.000	15.8
2009	15.000.000	16.8

Kaynak: www.die.gov.tr

3.2. İnternette İslami Cemaatler

İnternet, demokratik taleplerin seslendirilmesi için bir araç olarak değerlendirilse de mevcut internet kullanımı düşünüldüğünde hem Türkiye'de hem de dünyada durumun farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de internet ortamının yüzde 85'i, dünyada da yüzde 92'sinin yaşadığımız demokrasiye katkı yapması beklenemeyecek ticari siteler tarafından işgal edildiği görülmektedir. Eğlence siteleri, chat siteleri, erotik siteler ve pazarlama siteleri neredeyse internetteki web sayfalarının tümünü kapsamaktadır. Bireylerin siteme olan muhalefeti arttıkça, daha çok demokrasi istenmeye başlandıkça bu durumun değişeceği kesindir. Çünkü internet, günümüzde daha çok demokrasi

isteyenlerin en etkili iletişim aracı olma özelliğini koruyor. Dünyada 11 Eylül saldırıları, Türkiye'de de 28 Şubat sürecin sonrasında Müslümanların yaşam pratiklerine kısıtlama getirilmesine Müslümanların verdiği tepki bunun en güzel örneğidir.

Dünyadaki İslami içerikte yayın yapan siteler 11 Eylül olaylarından sonra büyük bir artış göstermiştir. 11 Eylül saldırılarında önce sayıları yüzlerle ifade edilen İslami siteler saldırıları izleyen ilk bir yılda yüzde 1000 oranında artmıştır. Bugün dünyada İslami içerikteki sitelerin sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Bir anlamda dünyadaki İslam toplulukları artık büyük bir sanal topluluk olarak da ilişkilerini internet ortamında yaşamaya başlamışlardır (Bunt,2003.34). İngiliz sosyal bilimci Gary Bunt **'Islam ın the Digital Age** adlı kitabında bu durumu şöyle anlatmaktadır:

" Müslümanlar özellikle de 11 Eylül'den sonra dünya genelinde büyük baskılara maruz kalmıştır. Neredeyse her Müslüman potansiyel bir Usame Bin Laden görülür olmuş ve bundan hareketle Müslümanlara yönelik şiddet politikaları artmıştır. Bugün dünyanın birçok ülkesinde baskılarla karşı karşıya kalan Müslümanlar dini gereklerini dâhi yerine getirememektedir. Kitaplarının okunması, ibadet yerlerine gitmesi yasaklanan veya engellenmeye çalışılan Müslümanlar için bir açmaz söz konusu. Siyasal anlamda mücadele etmeyi, varolmayı dinin gerekliliği olarak gören Müslümanlar için birçok ülkede siyaset yapma imkânı da ya ortadan kaldırılmış ya da kısmen engellenmiştir. Daha kötüsü Müslümanların bir arada, kendileri için çok önemli olan istişare toplantılarına bile kuşkuyla bakan siyasal sistemler, Müslümanların aralarında olan bağı koparmaya çalışmaktadır. İşte dijital çağda İnternet tüm Müslümanlara bu baskıları delme, geçme imkânı sunmaktadır. İşte İslami sitelerin bu ölçüde çoğalması, yaygınlaşması tek nedeni bu baskılardır" (2003, s.34).

Bir başka bilim adamı sosyolog Farish A. Noor da, kürselleşmenin İslam dünyasındaki etkilerini ele alan **Islam and World** adlı çalışmasında yeni iletişim teknolojileri ve internetin, bilgi ve enformasyonun serbest akışına imkân verdiğini, bunun da Müslümanların İslami ilimlerin özüne ulaşmasını özgür kıldığını söylemektedir. Noor, internet sayesinde global İslami internet ağlarının kurulabileceğini ve Müslümanların bu sayede daya aydınlık bir geleceğe kavuşacağını ileri sürmektedir (2004, s.78).

Sanal topluluklar açısından bakıldığında Türkiye'deki İslami kesimin internet ortamında oluşturduğu sanal cemaatler incelenmesi gereken en önemli topluluklardır. Çünkü Türkiye'de İslami kesimin, toplumsal, siyasal söylemlerini ve yaşam ritüellerini diğer iletişim ortamlarında yeterince, özgürce dile getiremediklerine, temsil edilmediklerine yaptıkları vurgu toplumu oluşturan diğer kesimlere göre daha baskındır. (Seyhan, 2005, s.26) Bu yaklaşımlardan en önde gelen isimlerinden biri de kamuoyunda Adnan Hoca olarak bilinen Dr. Adnan Oktar'a[*] aittir. Oktar da Farish A. Noor gibi interneti

[*] Adnan Oktar, Türkiye'deki İslami grupların önde gelen isimleri arasında yer almaktadır. Oktar, İslami bir vakıf olan Harun Yahya Vakfı'nın kurucusudur.

Müslümanlar için bulunmaz bir nimet olarak değerlendiriyor, internet sayesinde Türkiye'deki ve dünyadaki Müslümanların entelektüel anlamda kendilerini geliştirebileceklerini ve düşmanlarıyla daha iyi mücadele edebileceklerini vurguluyor (Oktar:2004: www.harunyahya.com).

İslami kesimin önde gelen gazetelerinden Yeni Şafak gazetesinin yazarı ve aynı zamanda tv5 televizyonunun yayın yönetmeni Yusuf Kaplan da Türkiye'deki Müslümanlar için internetin ne denli önemli bir yazısında şu şekilde anlatıyor:

"Bizim İslâm ile ilişkimizin muhkemliğinin, niteliğinin ve niceliğinin arttığı ölçüde ve ölçeğinde medyalarla kuracağımız ilişkide de bunu yaşayacağız. Bunun denemeleri oldu fakat büyük ölçüde sonuçsuz kaldı. Dolayısıyla bundan sonraki çalışmaların büyük bir özen ve titizlikle yürütülmesi gerekiyor. Biz kendimizden şüphe etmemeliyiz, zira bizim sadece Türkiye'ye değil dünyaya söyleyeceğimiz çok esaslı şeyler var. Küresel bir zaman diliminde yaşıyoruz. Her şeyin küreselleştiği, zaman ve mekân mesafesinin ortadan kalktığı böylesi bir çağda bizim geliştireceğimiz her şeyi bütün projeleri küre ölçekli düşünmemiz lazım.

Kendimizi Anadolu'ya hapsederek hiç bir şey yapamayız. Her şeyin medyalaştığı bir ortamda bir zamanda bizim Müslümanlar olarak bir şeyler yapmamız gerekiyor. Mevcut medyayı ve medya dilini mi kullanacağız? Hayır kesinlikle... Biz mevcut medya formunu kendi normlarımız, değerlerimiz doğrultusunda dönüştüreceğiz. Yapılması gereken şey kısa ve orta vadede yavaş yavaş dönüştürmek ve uzun vadede de kendimize özgü medyalar icat etmek, kendimize özgü medya dilleri geliştirmektir. Bu noktada interneti son derece etkin şekilde kullanmamız lazım. İnterneti sadece bizim dışımızdakilere karşı bir mücadele alanı olarak değil aynı zamanda yaşam pratiklerimizi paylaşacağımız bir mecra olarak da görmek mecburiyetindeyiz. İnternet Müslümanlar için vazgeçilmez olmalı… " (2005, s.26).

Bugün sanal ortamında Türkçe yayın yapan yüzlerce İslami siteye rastlamak mümkün. Çeşitli mezhepten binlerce kullanıcı İslâmiyet hakkında merak ettiği her şeyi bilgisayar ortamında ulaşabiliyor. Sanal dünya artık on-line tebliğ çağrılarının yapıldığı, sanal ulemanın fetva verdiği dijital bir medrese haline gelmiştir (Sak, 2003, s.49).

İslami kesimin referans dergilerinden Aksiyon dergisinin 'Müslümanlar ve İnternet' başlıklı haberinde iki Müslüman gencin interneti nasıl kullandıkları anlatan ifadeleri bu yeni dönemin Müslümanlar için nasıl bir dönüşüm yarattığını da ortaya koymaktadır:

"Elektronik postama gelen ayet ve hadisleri okudum. Güzel bir gün olacağını hissediyordum. İftar için sanal marketten bir şeyler sipariş ettim. Akşama yahoogroups'taki dostlarını davet etmiştim. Sonra messenger'ımı açtım. En yakın arkadaşımın babasını kaybettiğini öğrendim. Hemen üye olduğum dua sitesine

tıklayarak bir hatim dağıttım. Kız arkadaşım Ayşe'ye internetten bir çiçek sipariş ettim. Onunla İslâmî bir site kanalıyla tanışmıştım ve evlenmeyi düşünüyordum. İnternet (Aksiyon, 2003, s.51) .

"İnternette Risale-i Nur"larla tanıştıktan sonra hayatım tamamen değişti. Zihnimi kurcalayan pek çok soruya tatmin edici cevaplar buldum. Bu da beni İslâmiyet"e ulaştırdı" (Aksiyon, 2003, s.51)

Bugün arama motorlarından birine İslam, İslami siteler ve ya Müslüman yazıldığında karşınıza çıkan sitelerin çokluğu dikkat çekicidir. Bu sitelerde birçok dilde Kur'an mealine ve tefsirlere, hadislere, peygamberin ve sahabenin hayatını anlatan yazılara, fıkıh ve ilmihal bilgilerine rastlamak mümkündür. Bununla birlikte artık internet üzerinden fetva alanlara da rastlanmaktadır. Sanal dünya sadece İslamiyet'i öğrenmek ve öğretmek isteyenlere değil, farklı beraberliklerin, sosyalleşme alanlarının yaratılması bakımından da önem kazanmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde İslami kanallarda tanışan pek çok genç bu beraberliklerini evlilik ile noktalayabilmektedir. İslami sitelerde en çok tıklanan kanallar arasında kendine uygun eş arayanlara hizmet veren bölümleri bulunması İslami toplulukların bu kanalarla olan ilgisinin sonucudur. Ayrıca günümüzde İslami sitelerde tanışıp evlenenler yine internet aracılığıyla boşanabilmektedir. Birçok İslam âlimi boşanmanın sözlü ve yazılı olabileceğini, dolayısıyla İnternette mail yoluyla gerçekleşen boşanmanın mümkün olduğunu açıklaması bu şekilde boşananların sayısını arttırmıştır. Her türden İslâmî düşüncenin kendine bir yer edindiği sanal ortam, sanal forumlar aracılığıyla düşünce paylaşımında da katkıda bulunmaktadır. Buradaki sanal topluluklar siyasi ve sosyal konularda düşünce geliştirip ortak eylem kararı alabilmektedir. Örneğin Irak"ta yaralanan ya da ölen sivillerin fotoğrafları e-mail yolu ile diğer Müslümanlara gönderilerek onlardan Beyaz Saray"ı elektronik posta yağmuruna tutmaları istenebilmektedir. Günümüzde Türkçe yayın yapan İslami siteler de Müslümanların mevcut sisteme olan tepkilerini açık bir şekilde görülmektedir. Hemen hemen tüm İslami siteler başörtüsü sorununu, İmam Hatiplilerin üniversite sınavına girişte yaşadıkları katsayı problemlerini sanal ortama taşıyıp ne yapmaları konusunda düşünce geliştirebilmektedirler. (Sak, 2003, s. 50). Dini talepleri öne çıkaran ve siyasal refleksleriyle de dikkat çeken İslami kesimlerin, internet gibi, yaşantıları tümüyle dönüştüren bir mekanizma karşısında hangi savunma ve direnç stratejilerini tercih ettikleri çok önemli bir konudur. Etik, moral ve zihniyet dünyasını bütünüyle değiştiren ve gitgide kendi içinde de denetlenmesi imkânsız bir farklılaşmayı defalarca üretmeye azimli olan bu aygıtın İslami kesimin tutumlarında nasıl bir dönüşüm yarattığı dikkatle incelenmelidir. Özellikle televizyonun yaygınlaşmaya başladığı dönemlerde ona karşı geliştirilen dinsel tepki ve inisiyatifin, internet karşısında gösterilmeyişi bu kesimin internete yaklaşımını da göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye'de sanal cemaat örüntülerinin internet üzerinden gerçekleşen paylaşımları anlamak için dini öncelikli bir yaşam stratejisi olarak alan kesimleri ele almak isabetli olacaktır (Subaşı, 2002, s.12).

BÖLÜM 4.

İNTERNETTE TÜRKÇE YAYIN YAPAN İSLAMİ SİTELERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Türkiye'de internet kullanımının yaygınlaşmasıyla İslami içerikli siteler de artış göstermiştir.

Bu bölümde araştırmanıın yöntemi açıklanacak ve bulgular irdelenecektir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Liberal kuram çalışmalarının üzerinde durduğu çok sesli, katılımcı, eşitlikçi, ve özgür olma özelliğinin İslami sitelerde eksikliğini tespit etmek amacıyla şu çalışma yapılmıştır.

İnceleme konusu sitelerin tespiti amacıyla en yaygın kullanılan arama motoru www.google.com'a birçok defa 'Türkçe İslami siteler' yazılmış ve arama yapılmıştır. Arama sonucunda www.dinisayfalar.com ve www.islamiveb.net adlı içersinde birçok islami siteyi barındıran portallara ulaşılmıştır. Bu portallarda en çok giriş yapılan 4 site seçilmiştir. En çok beğenilen ve giriş yapılan tespitinde portalların istatistikleri doğru kabul edilmiştir.

Bu siteler;

www.islamisite.com

www.cihaderi.net

www.islamikariyer.com

http://www.islamihaber.org

Bu sitelerin ortak özellikleri;

- Türkçe yayın yapmaları,
- Yalnızca internet ortamında varolmaları,
- Düzenli olmasa da güncellenmeleri,
- Kendilerini İslami site olarak tanıtmaları,
- Resmi organlara ait bir site olmamaları,
- İslami portallarda yer almaları,

Olarak belirlenmiştir. Seçilen dört site 07/11/2009 - 18/04/2010 tarihleri arasında kaydı da yapılan yayınların biçim ve içerik olarak incelenmesiyle yapılmıştır. Kaydı yapılan yayınlar çalışmanın sonunda sunulmaktadır. Fakat bu sitelerdeki 'sanal sayfalarda' tarih kullanılmaması kaydı yapılan dokumanların yayın tarihi belirtilerek sunulmasını ortadan kaldırmıştır.

Çalışmanın amacını gerçekleştirmek ve belirtilen hipotezi sınamak için bu dört sitede aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1- Türkçe yayın yapan islami sitelerin kurumsal kimliği belli midir? Bu sitelerin kurumsal alt yapısı siteler erişimi sürekli olarak mümkün kılmakta mıdır?

2- Türkçe yayın yapan İslami siteler, internetin demokraatik oğulculuğu sağlayacak kanallarına, forum okuyucu köşesi, tartışma gruplarına sahip mi? Kanallarda ifade özgürlüğü ve çok seslilik sağlıyor mu?

3- Türkçe yayın yapan İslami siteler demokrasi için gerekli olan bireyselliğin gelişmine önem veriyor mu? Kadın ve çocuk köşeleri bu kanallarda yer alıyor mu ve buralarda ne türden mesajlara yer veriliyor.

4- Bu siteler çağdaş toplum için vazgeçilmez olan çok yönlü bilgi kanallarına sahip mi? Çeşitli konularda, farklı görüşlerde yazılar, haberler bu sitelerde yer almakta mı?

Araştırmada Türkçe yayın yapan islami siteler genel olarak biçimsel ve içerik özellikleriyle tanıtılmakta, içerdikleri kanallar, multimedya hizmetleri, haberler ve sitelerle ilgili istatiksel bilgiler sunulmaktadır. Sitelerdeki çok seslilik, toplumsal yaşamda kadın-erkek eşitliği, birey-cemaat ilişkisi, hoşgörü, reklam pazarlama, duvar resimleri, chat, ,islami yaşam pratiklerine dair bilgiler, dokumanlar ve makaleler gibi kanalların temel özelliklerini ortaya çıkaran konular değerlendirilmiştir. Ayrıca sitelerin çeşitli açılardan karşılaştırılması da çalışmada yer almaktadır. Bu araştırma İslami sitelerin detaylı içerik analizini içermemekte, daha çok siteleri genel özellikleriyle ele almaktadır. Bunu yaparken siteler genel biçimsel ve içeriksel özellikleri üzerinde durulmuştur.

4.2 Türkçe Yayın Yapan İslami Sitelerin Genel Özellikleri

Sitelerin en genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Site isimleri islam dinine vurgu yapmaktadır.
- Bu sitelerin kim ya da kimler tarafından hazırlandığı, kime ya da kimlere ait olduğu belirtilmemektedir.
- Birçok site reklam almaktadır. Reklam almayan siteler genelde marjinal, şiddet içeren yayınlar yapmaktadır.

- Sitelerde yer alan multimedya kanalları kullanıcılar tarafından en çok izlenen bölümleri oluşturmaktadır.
- Siteyi hazırlayan kişiler bağlantı kurmak elektronik posta aracılığıyla olmaktadır.
- Birçok sitenin teknik altyapısı zaıf olduğundan güncellemeleri uzun süre alabilmektedir.
- Siteler üye kabul etmekte, üye olan kullanıcılara sitenin tüm bölümlerini kullanma hakkı vermektedir.
- Her sitenin kullanıcılarına önerdiği dost siteler bulunmaktadır.

4.2.1 Biçimsel Özellikler

İnternet sitelerinin içerik ve biçim olarak sınıflandırmak, bu teknolojinin yapısından kaynaklanan kendine has özelliklerinden dolayı güçtür. Örneğin www.islamikariyer.com gibi iş ve kariyer konusunda bilgilendirme yapan sitede, giriş sayfasında iş ve kariyer konusunda yazılar yer alırken, bu yazıların sayfada yer alış şekli biçimsel özelliğini ortaya koyarken, yazının kendisi de içeriksel özelliğini oluşturmaktadır. Bu yüzden çalışmada sitelerin biçimsel ve içeriksel özelliklei ortaya konsa da, bu özellikleri kesin bir biçimde ayrıldığı düşünlemez. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde örneklemi oluşturan portallarda yer alan islami sitelerin, www.islamikariyer.com, www.cihaderi.net, www.islamisite.com, http://www.islamihaber.org' un genel biçimsel özellikleri aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır. (Bkz. Ek 1)

4.2.1.1 Sayfa Düzeni

İslami siteleri sayfa düzeni karakteristik bir özellik taşımamakta, internette yayın yapan birçok popüler kanalın sahip olduğu sayfa tasarımıyla benzerlik taşımaktadır. Sayfanın üst bölümünde büyük puntolarla sitenin ismi yer almaktadır. Sitenin içeriğini oluşturan bölümler ise sol ya da sağ tarafta sayfanın altına doğru sıralanmaktadır. Sitede yer alan bölümler ve içerik başlıkları sayfanın en sonunda tekrar kullanıcılara sunulmaktadır. Sitelerin aldıkları reklamlar genellikle sitenin isminin yer aldığı üst bölümün altında ve sağ ya da sol köşede yer almaktadır. Yine ana sayfada siteye üyelik durumunun sorgulandığı kullanıcı adı ve şifresi görülmektedir. Bazı İslami sitelerde Kuran'dan ayetler ve hadisler sayfanın çeşitli bölümlerinde dikkat çekici bir şekilde (farklı renkte, hareketli, büyük puntolarla) kendine yer bulmaktadır. Tüm siteler kullanıcılarla yine internet üzerinden mail aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Kullanıcılarda yine bu yolla siteye mesaj gönderebimektedir. Siteye mesaj gönderilecek mesaj kutusu her sitenin ana sayfasında yer almaktadır. Sitelerin hepsi kullanıcılarını siteye üye yapabilmek için 'üye kayıt' bölümlerine yine ana sayfaya konumlandırmaktadırlar.

4.2.1.2 Multimedya Kanalları

Özellikle son bir yılda internet ağlarının hareketli görüntü ve ses taşıma özelliği kazanması bu kanalların çoğalmasına neden olmuştur. İslami sitelerde multimedya başlığı altında verilen linkler Kuran-ı Kerim, İslami sohbet, İslami filmler, İslami klipler, ezanlar, ilahiler, sesli Kuran-ı Kerim mealleri, türküler, marşlar ve cihat yeminlerinden oluşmaktadırlar. İncelenen 4 site içersinde sadece www.islamikariyer.com 'da multimedya bölümü bulunmamaktadır.

4.2.1.3 Reklam ve Bağış Spotları

İslami sitelerde görülen en belirgin özellik de site içersinde kullanıcılarına yönelik çeşiti reklamlar bulunmasıdır. Haç organizasyonu yapan şirketlerin, İslami yayınevleri, İslami referansa sahip televizyonlar, radyolar ve gazeteler, İslami konuları ele alan kitaplar ve İslami müzik albümleri en çok reklamı yapılan konulardır. Bunların dışında yoksullara yardım, camii yapımı ve İslami coğrafyalarda yaşanan maddi sorunları gidermek için bağışlar toplanmaktadır. Bağışlar için genelde banka hesap numarasıyla yapılmakta ender olarakta bir ürün satışı olarak gerçekleşmektedir.

4.2.1.4 Dinamik ve Değişken Bölümler

Kuran-ı Kerim, hadisler ve peygamberin hayatı, İslami öyküler, İslam fıkhı gibi İslamiyet'le ilgili eşitli konuların yer aldığı multimedyalar ve dokumanlar islami sitelerin en dinamik sayfalarıdır. Siteleri forum ve okuyucu maillerinin yer aldığı sayfalar da dinamik bölümle arasında yer almaktadır. Radikal islami duruş sergileyen sitelerde İslami coğrafyalarda yaşanan savaşlarla ilgili fotoğraflar, videolar, haberler ve cihat çağrıları sürekli güncel tutulan sayfalar arasında yer almaktadır.

4.2.1.5 Fotoğraflar ve Filmler

İnternet ortamında yayın yapan islami sitelerde binlerce fotoğraf ve film yer almasına rağmen bu fotoğraflar ve filmler benzer içeriklere sahiptirler. Bazı siteler fotoğrafı yorumsuz olarak verirken bazıları da kısa fotoğraf altyazıları ile kullanıcıya sunmaktadır. Filistin, Afganistan, Irak, Çeçenistan gibi İslami coğrafyalarda yaşanan savaşlara ait görüntüler sansürsüz yayınlanmaktadır. Türkiye'den ve Dünya'dan çeşitli camii fotoğrafları yine bu sitelerde en sık rastlanan fotoğraflar arasındadır. Siyasal İslam'a vurgu yaparak başörtüsü sorununa gönderme yapan fotoğraflar da adet olarak en fazla yer alanların başında gelmektedir. Bu sitelerde yer alan filmler ise genelde üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar cihat filmleri, İslam'ı konu alan filmler ve çocuklara yönelik çizgi filmlerdir. Bu çalışma yapıldığı dönemde en çok seyredilen ve indirilen (download) filmler Afganistan Irak ve Çeçenistan'daki mücahidlerin düzenlediği bombalı saldırılar ve düzenleyenlerin konuşmaları olmuştur. Bu tür filmler en sık

güncellenen filmler arasında yer almaktadır. Filmlerin bir kısmı Türkçe altyazı ile kullanıcıya sunulmuştur. Diğer filmler arasında Cübbeli Ahmet Hoca'nın vaazları, Peyganber Efendimizin mucizeleri gibi filmler bulunmaktadır. İslam dinini öğretmek amacıyla yapılan filmler de en çok izlenenlar arasındadır. Bu filmler ise; Namaz'ın önemi, Cennet ve nimetleri, Hz. Mehdi'nin özellikleri, 40 hadis, Peygamber Efendimizin tebliğ mektupları'dır.

4.2.2. İçerik Özellikleri

İncelenen sitelerde içerik özellikleri genel itibariyle benzemekle beraber, işlevsel olarak farklılık gösteren www.islamikariyer.com aralarında farklı içeriğe sahip tek sitedir. Bu sitelerin genel içerik özellikleri İslam'ın şartlarını anlatan yazılar, Kuran-ı Kerim'den ayetler ve hadisler islami sitelerin içeriğini oluşturmaktadır.

4.2.2.1 Gündelik Yaşam Bilgisi

İncelenen sitelerde gündelik yaşam pratiklerine ilişkin birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. Kadın ve aile hayatı, evlilik, cinsel hayat, sağlık, ev hayatı, tesettür gibi gündelik yaşamda kullanılacak bilgiler kullanıcıya sunulmaktadır. Bu konular ele alınırken İslam'i kurallara göre yapılması gerekenler ele alınmış olup Kuran-ı Kerim'den ayet ve hadisler alıntılanmıştır. Bu sitelerdeki bilgilerin birçoğuna başka sitelerde de yazılarda hiçbir değişiklik yapılmadan kullanıldığı görülmüştür. www.islamikariyer.com adlı sitede gündelik yaşam pratikleri adına rastlanan bilgiler daha çok çalışma hayatına dair olmuştur. Burada yer alan yazılar "Helal kazancın önemi" "Müslüman tüccar" "Mal imtihanı nasıl kazanılır" gibi ticari hayata ilişkin yaşam pratiklerine yer vermiştir.

4.2.2.2 Haberler

İslami sitelerdeki haberler öncelikle islami konulara değinmişlerdir. Bu haberlerin kaynakları siteye gönderilen haberler, gazeteler ve çeşitli ajanslardan alınan haberlerdir. Özellikle İslam coğrafyasında yaşanan olaylar ve islami konularda yapılan güncel tartışmalarla ilgili haberler sitenin sayfalarına taşınmaktadır. Birçok site 'en çok okunan haber' sıralaması yapmakta ve bu haberleri kullanıcıların bir başka kullanıcıya göndermesine imkan sağlayan linklere yer vermektedir.

www.cihaderi.net adlı site özellikle Irak, Çeçenistan, Afganistan, Amerika Birleşik Devletleri, Somali, Dağistan, Filistin gibi savaş ya da belli sorunların olduğu coğrafyalardan mücahitlerin haberlerine öncelik vermektedir. Bu haberler genellikle cihaderi.net/heyet imzasıyla ya da imzasız olarak verilmektedir. Ayrıca haberlerle ilgili okuyucu yorumları da haberin devamında verilmektedir. Bazı okuyucu yorumlarına ya da sorularına sayfanın editörleri 'editör cevabı' rumuzuyla yanıt vermektedir.

http://www.islamihaber.org adlı sitede günlük haberlerin pek çoğuna rastlanırken haber kaynakları genellikle Vakit Gazetesi, Zaman Gazetesi, Yeni Şafak, Samanyolu Televizyonu, Kanal 7 ve İhlas Haber Ajansı gibi kurumlar önde gelmektedir.

www.islamikariyer.com adlı site günlük haberlere yer vermezken, sitenin amacına uygun gündem olduğunda bunu anasayfada yayınlamaktadır. Üniversite giriş sınavındaki kat sayı, işsizlik, ekonomik kriz haberleri gibi.

www.islamisite.com adlı sitede de haber bölümü yoktur.

4.2.2.3 Forum Köşeleri

Tüm islami sitelerde forum köşesi bulunmaktadır. Bu köşedeki konu başlıklarını kimi zaman site yöneticileri belirlerken kimi zaman da okuyucuyalar belirliyor. Her sitede farklı konular ele alınmakla beraber değişmeyen konu başlıkları da mevcuttur. “Şehidlik” , “Kutlu doğum haftası” “İsrail” “Başörtüsü” gibi.

4.2.2.4 Kaynaklar

İslami sitelerin içeriğini oluşturan yazıların, belgelerin ve görüntlerin alındığı kaynağı bu sitelerde bulmak mümkün olmamaktadır. Her site, site içersinde kullanılan bilgileri ve dokumanları kendileri hazırlamış gibi sunmaktadır. Ancak bu içereğe diğer sitelerde de rastlamak mümkündür.

İslami sitelerde islami konulara ilişkin bilgilendirici metinlerde kaynak belirtilirken bunun dışında yayınlanan özel islami programları, filmleri, oyunları, günlük yaşama dair pratik bilgilerin kim tarafından oluşturulduğu belirtilmemektedir.

4.2.2.5 Köşeler – Başlıklar

Site içeriğinin bulunduğu kategoriler, dost siteler, anketler, forumlar, haberler ve istatistikler İslami sitelerde en çok öne çıkan köşeleri oluşturmaktadır. Ana sayfalarda yer alan bu köşelerde çeşitli içerikler yine benzer başlıklar altında kullanıcıya sunulmaktadır. Kuran, hadis, tefsir, fıkıh, tasavvuf, cihat, dua ve zikir, islam coğrafyası, sohbetler, ezanlar, filmler, makaleler, dualar gibi içeriği oluşturan başlıklar kategoriler köşesinde yayınlanmaktadır. Çeşitli islami konuların yer aldığı anketler bölümüyse sık sık güncelellen bölümlerin başında yer almaktadır. Anket sonuçlarını kullanıcının görmesi mümkün olmaktadır.

4.2.3 Kurumsal Kimlik ve Erişim

Araştırmanın yapıldığı tarihlerde incelenen dört sitenin kim ya da kimlere ait olduğunun belirtilmediği görülmektedir. Ayrıca sitelerin kimler tarafından hazırlandığına ilişkin bir bilgiye de yer verilmemektedir.

Tablo 4.1 Sitelerin Yayına Başlama Tarihi

www.islamikariyer.com	2002-11-25
www.islamisite.com	2008-04-16
www.cihaderi.net	2007-11-03
www.islamihaber.com	2009-30-12

Bu dört site kullanıcılar için üyelik sistem kurmuş olup dileyen kişi sisteme üye olup site ile iletişime geçebilmektedir. Bunun dışında ziyaretçilerin siteyi hazırlayan kişilerle bağlantı kurması için sitede bulunan 'iletişim' sekmesini tıklayıp mail üzerinden iletişime geçilebilmektedir. www.islamikariyer.com sitesinde siteyi hazırlayanlarla iletişime geçmek mümkün değildir. Site yöneticilerine ulaşmak sadece forum üzerinden olabilmektedir.

Tablo 4.2. Kullanıcıların Sitelere Ulaşmak İçin Kullandıkları İletişim Kanalları

www.islamikariyer.com	Foruma üyelik.
www.islamisite.com	http://www.islamisite.com//contact
www.cihaderi.net	cihaderi.net@hotmail.com
www.islamihaber.com	islamihaber@gmail.com

Tüm sitelerde kullanıcılar siteye üye olduklarında tüm sayfalara giriş iznine sahip olmaktadır. İslami sitelerin ana sayfalarında, kullanıcıları üye yapmak için bir bölüm ayrılmıştır. Bu sitelerin üye sayısı ortalama 300'le 1200 arası değişmektedir. (Bkz Tablo 4.3)

Tablo 4.3. Sitelerin Üye Sayısı

www.islamikariyer.com	540
www.islamisite.com	Site ile iletişime geçilmiş ama üye sayısına ulaşılamamıştır.

www.cihaderi.net	1.184
www.islamihaber.com	301

Bu sitelerin dikkat çeken başka bir özelliği de günlük kullanıcı sayısının üye sayısına göre çok fazla olmasıdır. (Bkz Tablo 4.4) Birçok İslami sitenin birbirine link (hat) vermesi bu duruma neden olarak gösterilebilir.

Tablo 4.4. Günlük Ortalama Kullanıcı Sayısı

www.islamikariyer.com	2000
www.islamisite.com	Site ile iletişime geçilmiş ama kullanıcı sayısına ulaşılamamıştır.
www.cihaderi.net	6000
www.islamihaber.com	3000

İslami siteleri binlerce kişi kullanmasına rağmen üye isimleri genelde gerçek kimliği yansıtmayan nicklerden (takma isim) oluşmaktadır.

4.2.4 Demokratik Çoğulculuk ve Hoşgörü

İnternet ve demokrasi ilişkisinde en önemli tartışma eksenlerinden biri, internetin bireylerin ortak sorunlar etrafında bir araya geldikleri bir tartışma kanalı olma özelliğidir. İnternet teknolojisinin bu özelliği sayesinde bireyin hem tartışma kültürü kazandığı hem de farklı kaynaklardan bilgilendiği ileri sürülmektedir. Ayrıca internetin yapısından dolayı birçok kesimden farklı düşüncelere sahip bireylerin sanal ortamda bir araya gelerek hoşgörü kültürünü geliştirdikleri, kendileri gibi düşünmeyen ve yaşamayan insanları tanıma fırsatı yakaladıkları kabul edilmektedir. Bu durumun bireyin yaşama kültürü farklı "ötekiyle" temasını sağladığı için demokrasi için büyük bir katkı olduğu düşünülmektedir (Timisi, 2003:180-184) Bu açıdan değerlendirildiğinde bir internet sitesinin çok sesli, farklı görüşlere hoşgörüyle yaklaşan bir yapısının olması için öncelikle belli kanallara sahip olması gerekmektedir. Bu kanallar forum, sohbet, okuyucu ve ziyaretçi defteri olarak sıralanabilir.

Çalışmada örneklemi oluşturan 4 siteninde forum, sohbet, yorum ya da ziyaretçi defteri gibi farklı görüşlere imkan tanıyan kanallara imkan veren bir yapısının olduğu görülmüştür.

www.cihaderi.net adlı islami sitede forum köşesi şu başlıklar halinde yayın yapmaktadır.

- Cihaderi.net
- Cihad Beldelerinden Haberler
- Global İslami Medya Cephesi
- İslami Konular
- Arapça Forum
- İngilizce Forum

Kullanıcılar bu başlıklar altında hizmet veren forum sayfalarından herhangi birini seçerek konuyla ilgili düşüncelerini sitede yazabilmektedir. Tüm görüşler, ilgili forum sayfalarında yayınlanmaktadır. Site, foruma katılacak kullanıcılara belirli sınırlamalar da getirmiştir. Foruma üye olurken forum kurallarını kabul eden metne online olarak imza atmalıdır. Kural metninde yer alan **"Forumumuzda kaynak olarak Ehli sunnet'in uzerinde ittifak ettigi Kur'an, Sunnet, Icma ve Kiyas'tan olusan deliller kabul edilir." "Tevhidin, imanin, sirkin ve kufurun anlatildigi yazilar yukaridaki kaynaklardan getirilirse deger bulur." Gibi maddeler foruma üye olanların her düşünceden insan olmasına engel olmasa bile yazacağı konular hakkında vereceği referansları şart koşmuştur. Araştırmanın yapıldığı dönemde forum safalarında yer alan şiddet görüntülerinin yayınlanmasının doğru olmadığı ve sayfalardan kaldırılması gerektiği yönündeki bir görüş bildirilmiştir. Bu mesaj sayfalarda yer almamıştır. Sitede en çok kullanılan forum kanalı cihat akidevi meseleler ve Afganistan haberleri. (Bkz. Ek 2)** Forum kanallarında yer alan mesajların bir kısmı şöyledir.

Forum Köşesi Adı : Cihat

Gönderen : Kıtal Mukatele

Şeyh Ebu Katade şöyle der: Ey sevgili kardeşim! Biz cihad ediyoruz, çünkü Rasulullah'ın Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurduğu gibi, Allahu Teala cihadı İslam'ın zirvesi kılmıştır... Biz cihad ediyoruz, çünkü cihadın terkedilmesi halinde ancak zillet vardır. Rasulullah'ın Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurduğu gibi: Cihadı terkeden hiçbir kavim yoktur ki zillete düşmüş olmasın. İşte sen bizzat görmektesin ki, ümmet bu yöneticilerden razı olduğundan beri, devlet işleri domuz ve maymun kardeşlerin

tahrifiyle ne hale ulaştı? Onların gücü gün geçtikçe arttı... Bu, insanlar onlara karşı savaşmaktan engellendiği için meydana gelmiştir. Bu tağutlarla savaşmayı düşünen herkese karşı savaş açıldı, işkenceler yapıldı. Bu kişiler hapse atılıp, öldürüldüler. İşte onlar hala bu cihadın önünde engel olarak duruyorlar... Memleketlerimizi diğer kafirlere teslim etmişler, petrol, gaz ve diğer kaynaklarımızı, ayakta kalabilmeleri için onlara uzatmışlardır. Bu memleketler, kafirler için, küfürlerini yetiştirdikleri bahçeler haline gelmiştir.
Sevgili kardeşim! Biz cihad ediyoruz, çünkü cihad, ümmetin izzetine ve yüceliğine dönmesi için tek yoldur. Rasulullah'ın Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurduğu gibi: İynel ile alışveriş yaptığınız, öküzlerin peşine takılıp çiftçilikle yetindiğiniz ve cihadı terkettiğiniz zaman Allah size bir zillet verir ve yeniden dininize dönmedikçe sizden onu gidermez. Yani, cihadınıza dönünceye kadar, Allahu Teala bu zilleti sizden gidermez. Bu nedenle cihad, din olarak isimlendirilmiştir.
(http://www.cihaderi.net/forum/showthread.php/neden_cihad-869/index.html)

Forum Köşesi Adı : Akidevi Meseleler

Gönderen **:** alper-61

Kur'an Allah c.c nin İnsanlara seçtiği islam dininin kurallarını emirlerini kanunlarını bize veren bir ANAYASA dır.
Biz bu islam dini ile insanların yaptığı dinleri birbirinden ayırmalıyız.
Biz değiştik derken aslında başka bir dini farketmeden öyle kabullenmişiz ki islam dininin birçok olmazsa olmaz kanunlarını da daha açıkça ayetleri de atmış olduk. Bu durum çok vahim çok korkunç olan bir gerçektir.
Bu din Laik-demokratik-kapitalizm dini prensiplerini kanunlarını tabiattan aldı. Hayvanlar alemine bakılarak aldı. Bu dinin ana prensibi "bırakın yapsınlar bırakın geçsinler "derken haram ve helalin belirlemesini kuvvete bıraktı.kuvveti olan haklıdır.kuvveti olana herşey helaldir. Kuvvetli yaşasın zayıflar ölsün.bu Allah c.c nin dağdaki vahşi hayvanların denizdeki balıkların uygulanmasını istediği bir yaşamdır.yani kısaca hayvanlar için geçerli bir dindir. Allah c.c bu hayvanlar alemi ile biz insanları ayırmak için bizleri imtihan edip hak edeni hak ettiği hayatı vermek için Kur'anı yolladı.bu Kur'anı uygulayacak peygamber gönderdi. Bu din Hz.Adem ile başlayıp Hz.Muhammed sav le devam eden insanlar için bir dindir. Laik-demokratik-kapitalizm hayvanlara ait bir dindir.hatta bazı hayvanlara ait bir dindir demek daha doğru olur. Bu din nerede insanlara uygulanmışsa orada terör-anarşi-kavga da oldu ve

olmaya devam ediyor. İslam dini ise insanlara Allahc.c nin verdiği bir dindir. Bu iki dini ancak Kur'an ve sünneti bilirsek ayırabiliriz. Bu nedenle islam dinini bilmek için ayetleri bilmeliyiz. İnşallah hayvanlara ait olan Laik-demokratik-kapitalizm dinini atalım.insanlar için olan islam dinini kabul edelim.
(http://www.cihaderi.net/forum/showthread.php/insan_dini_ve-124/index.html)

Forum Köşesi Adı: Akidevi Meseleler

Gönderen: Murathan

Arkadaşlar hepimizinde bildiği gibi İslamda bayanların mahrem yerlerini örtmelerini emretmiştir baş örtüleriyle saçlarını kapatmalarını bunları yapmadığı taktirde haram işleyeceğini buyurmuştur peki ülkemizin %60 kapalı değil ve İslam yasalarını görmezden gelmektedirler bu yüzdende dikkat ederseniz ülkemizin işi hiçte iyi gitmiyor hep felaket hep felaket bunun hala ALLAH ın gazabı olduğunu bilmiyorlarmı TV lerde internetlerde uygunsuz kadın manken fotoğrafları vs. bu kadar kafirlere özenti bu kadar ahlak bozulması daha nice marmara depremlerini daha nice felaketleri getirecektir aklıma bu konuyu açmak geldi sizlerinde değerli yorumlarınızı bekliyorum.
(http://www.cihaderi.net/forum/showthread.php/turkiyede_mahremiyet-617/index.html)

www.cihaderi.net islami sitesinin formunda "cihat fotoğrafları ve görüntüleri" adlı dökumanlara nasıl ulaşabileceklerine dair bilgiler verilmektedir. Sitede cihat eğitimmi anlatılmakta ve tartışılmaktadır. Özellikle de cihadın Müslümanlar açısından önemine vurgu yapılmaktadır. (Bkz.Ek3) Bu mesajlardan biri:

Allahu Tealâ şöyle buyurur:
"Allah mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır? O halde onunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır." (9 Tevbe/111)
Mikdam bin Ma'dikereb'den rivayet edildiğine göre, Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Şehidin Allah katında bir takım özellikleri vardır. Bunlar: Kanının ilk damlasında günahlarının affedilmesi, cennetteki makamının kendisine gösterilmesi, iman zineti ile süslenmesi, huriler ile evlendirilmesi, kabir azabından korunması, başının üzerine yakuttan yapılmış, dünya ve içindekilerden daha hayırlı olan bir taç konması, yetmiş iki huri ile evlendirilmesi ve akrabalarından yetmiş kişiye şefaatçi olması."
Şehadet ve şehidin derecesi bu kadar yüksek olduğuna göre, Allah yolunda ölümü

temenni etmek ve şehadeti istemek caizdir. Uhud Savaşı'ndan önce Abdullah bin Cahş, Sa'd bin Ebi Vakkas ile birlikte bir kenara çekilmiş, dua etmeleri ve her birinin dua edenin duasının kabul olması için Rabbinden dilekte bulunması üzerinde ittifak etmişlerdi. Abdullah bin Cahş'ın duası şuydu: "Allahım! Beni öfkesi şiddetli, cesareti fazla olan biriyle rızıklandır. Senin için onunla savaşayım ve o da benimle savaşsın. Sonra beni ele geçirsin, burnumu ve kulaklarımı kesip koparsın. Yarın seninle buluştuğumda sen diyeceksin ki: Ey Abdullah! Burnun ve kulakların neden kesildi? Ben diyeceğim ki: Senin ve Rasulün için. Bunun üzerine sen: Doğru söyledin, diyeceksin." Bunun için Buhari (r.h), Sahih'inde, "Erkeklerin ve Kadınların Mücahid Olmak ve Şehid Olmak İçin Dua Etmeleri" başlığında bir bâb açmış ve Ömer ibnu'l-Hattab'ın (r.a) şu sözünü aktarmıştır: "Allahım! Rasulü'nün beldesinde beni şehid olmakla rızıklandır." Allahu Tealâ, mü'minlere, fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar kâfirlere karşı savaşmalarını farz kılmıştır:
"Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın." (8 Enfal/39)
Günümüzde kendilerine karşı savaşılması gereken topluluklar şunlardır:
Allahu Tealâ'nın indirdiği hükümler haricindeki kanunlarla insanları idare eden yöneticiler, İslam ehline karşı savaşanlar ve küfür ehlinden olan Yahudi, Hristiyan ve diğer kâfirleri dost edinenler…
İbn-i Kesir (r.h), bu yöneticilere karşı savaşılmasının gerekliliği konusunda icma olduğunu nakletmektedir. Bu yöneticiler ve onların yardımcıları, Allahu Tealâ'nın kendileri hakkında, "Eğer anlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlar ve dininize saldırırlarsa, küfrün önderlerine karşı savaşın" (9 Tevbe/12) buyurduğu küfrün önderleridir. Alimler, yönetimin kâfire bırakılmayacağı ve Müslüman yöneticinin küfre girmesi halinde azledileceği, velayetinin düşeceği ve ona itaat edilmeyeceği konusunda icma etmişlerdir. Müslümanlar, cihadı yerine getirdikleri dönemlerde en şerefli ve onurlu insanlar konumundaydılar. Ancak ne zaman ki cihadı terkettiler, Allahu Tealâ ceza olarak onları alçalttı. Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurur: "İ'yne ile alışveriş yaptığınız, öküzlerin peşine takılıp çiftçilikle yetindiğiniz ve cihadı terkettiğiniz zaman Allah size bir zillet verir ve yeniden dininize dönmedikçe sizden onu gidermez." Rasulullah (s.a.v), cihadı terk etmeyi, alçaklığın ve başıboşluğun nedeni olarak bildirmiş; izzete kavuşmanın ise Allah yolunda cihada dönmek ile mümkün olduğunu açıklamış ve bunu dine dönüş olarak isimlendirmiştir.

Bu veriler, çalışmada ele alınan 4 sitenin demokrasi kültürüyle bağdaşmayan şiddeti özendirdiğini göstermektedir. Günümüzde İslami farklı yaşayan, farklı yorumlayan Müslümanlar bulunmaktadır. Her kesimin kendi yorumunu 'doğru' kabul edip diğer yaklaşımları reddetmesi çoğulculuk anlayışına ters düşmektedir. Aşağıda çoğulculuk anlayışına ters düşen yazılardan örnekler gösterilmektedir.

www.islamisite.com adlı sitede 4 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; İslam, Edebiyat, Eğitim ve Kadın ve Aile. Bu bölümlere site üyeleri olanlar yazı gönderebilmekte ayrıca bu bölümlere site yöneticileri tarafından bölüm başlığına göre yazı eklenmektedir.

Gönderilen yazılardan bir kısmı şöyledir.

Bölüm Başlığı: Kadın ve Aile

Gönderen: Ottoman

Etraf başörtülü yarı çıplaklardan geçilmiyor. Tesettürle başkaları değil ama başörtülüler fena halde dalga geçmekte. Arkadaş zor geliyorsa çıkar kafandaki örtüyü. Sana zorla taktıran mı var? Bir salaşlık, bir derbederlik. Sanki kafasındaki iki kılı kapatınca hatun kişi, bütün vazifelerini tamamlamış gibi vücudunu orta yere saçıveriyor. başörtüsü takan kızlar. Acaba Müslüman kadının sadece saçı kıymetli, en mahrem vücut azaları çok mu değersiz diye düşünmekte insanlar. Göbekler, göğüsler, kalçalar orta yerde. Kadıncağız adeta amazon gibi sokağa fırlamış. tesettürlü kız. Önceki gün ziyaretime gelen üç bayan yazarla oturup konuştuk. Örtülerini bayağı modernleştirmişlerdi. Belli ki bana akıl vermeye gelmişlerdi. "Biz de zamanında bu tesettürü amma abartmışız" deyince bayağı şaşırdım. Arkadaşlarım iyi eğitimli ve sevilen kalem sahipleri idi ama değil pardösü, ceket bile giymeyerek incecik elbiselerle ne büyük devrim yaptıklarını anlatmaya uğramışlardı. (http://www.islamisite.com/content/sözde-örtülü-çıplak-müslümanlar)

Bir internet sitesinin çoksesli bir yapıya sahip olmasının diğer önemli bir göstergesi de farklı sitelere link (hat) vermesidir. İslami siteler ele alındığında birçok sitenin diğer İslami sitelere link verdiği görülmektedir. Fakat yüzlerce İslami site arasından birkaç sitenin 'dost site' başlığı altında verilmesi, ana İslami portalların dost sitelerde gösterilmemesi İslami sitelerin başka sitelere referans verirken bir ayıklamaya gittiğini düşündürmektedir. Kullanıcıya referans olarak verilen sitelerin değişmesi, daha önce dost site olarak gösterilen adresin zamanla listeden çıkması böyle bir değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bu durum kullanıcının 'ötekiyle' temasını engellemektedir. Site editörlerinin kullanıcılarına dost siteleri kullanmaları yönünde telkinde bulunmaları bir anlamda kullanmamaları gereken sitelerin de gösterilmesi olarak değerlendirilebilir. Öteki ile karşılaşmayı reddeden bu yaklaşım demokratik kültürle, çoğulculukla bağdaşmaz. Sitelerde oluşan bu durum eleştirel çalışmalarda sıkça vurgulanan ve sanal cemaatlerin buluşma noktası "diğer"ine karşı gösterilen tahammülsüzlüktür düşüncesini doğrulamaktadır. Çünkü site editörlerinin İslami site olmasına rağmen diğer siteleri 'dost' olarak görmemeleri, onlara tahammül edememeleri anlamına gelmektedir.

Aynı şekilde kullanıcıların da üye oldukları sitelerin forum köşelerine bazı İslami sitelerin kötü olduğunu, o sitelerin kullanılmaması gerektiği yönünde mesajlar bırakması genel bir tahammülsüzlüğü ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında sanal ortamın gerçek yaşamdan daha çok bölünmüşlüğe, parçalanmışlığa izin veren bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Tahammül edilemeyen her fikir, algılayış ve eylem şekli yeni bir sitenin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Oysa demokratik bir sisteminin ayakta kalabilmesi katlanılması gereken ile birlikte bulunabileceği öğrenilmesidir. Demokratik bir sistem nasıl "öteki" ile karşılaşmayı ve "diğer" ile alışverişi içeriyorsa, demokratik bir kültürün en önemli girdilerinden biri de "diğer" ile tokuşma, karşı karşıya gelme ve bir anlaşma zemini yaratma endişesidir (Aksoy,1996:25). Elektronik topluluklarda istenmeyen ile birlikte yaşama, ortak bir payda bulmak ve varlığına katlanmak gibi zorunluluklar yoktur, çünkü topluluk sadece özgür seçim üzerine kurulmuştur. En genel anlamda demokrasi, farklı kimlik ve kültürlerin uzlaşma ve birbirlerine tolerans zemininin yaratıldığı bir alandır. "Diğer"in tamamen silindiği, "diğer" ile karşılaşma zorunluluğunun ortadan kaldırıldığı bir sanal dünyada demokrasi kültürünün nasıl gelişeceğini öngörmek kolay değildir.

Tablo 4.5. Dost Siteler

Siteler	**Dost Siteler**
www.islamikariyer.com www.cihaderi.net	www.sehadet.info www.sutunhaber.com www.ihya.org http://imanvecihad.wordpress.com www.kitap.mollacami.com www.pressmedya.com www.hadis.ihya.org www.alcihad.com
www.islamihaber.org	www.filistinhaber.org http://cihadid.com www.dunyagundemi.org www.ayetler.com
www.islamisite.com	www.tefsirdersi.com www.kuranihayat.com www.kuraniterbiye.com

4.2.5. İnternet ve Bireyin Gelişimi

İnternetin bireyin gelişimine olan etkisi hem akademik hem de popüler tartışmalarda en çok üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. İnternetin sosyal, ekonomik ve politik açıdan bireyin gelişimi için büyük imkân yarattığını savunan çalışmalar, bireyin internet sayesinde serbest, özgür bir şekilde sosyalleşebildiğine vurgu yapmaktadırlar.

Popüler tartışmalarda ise genelde internetin kişinin kültürel anlamda gelişmesi için ne denli önemli olduğunun altı çizilmektedir. Eleştirel çalışmalar ise, internetin liberal ve popüler tartışmalarda öne sürüldüğü gibi bireyin sosyalleşmesine beklendiği ölçüde katkıda bulunmadığının altını çizmektedir.

Her yeni iletişimin teknolojisinin toplumda kendini ifade edemeyen, geliştiremeyen gruplar için bir açılım sağlayacağı beklentisinden dolayı, bu çerçevede yapılan tartışmalarda özellikle de kadınlar ve çocuklar özne olarak alınmaktadır. Bu açıdan internetin kadınların ve çocukların gelişimine bir fayda sağlayıp sağlamaması, en temel soru olmaktadır. Bu noktadan hareketle Türkçe yayın yapan İslami sitelerin değerlendirilmesi kadınlar ve çocuklar başlığı altında yapılmıştır.

4.2.5.1. Kadına Yönelik Sayfalar

Çalışmada ele alınan siteler içinde sadece www.islamisite.com' da kadınlara yönelik sayfalara rastlanmıştır. (Bkz. Ek 4) Sitede kadınlara yönelik bilgilendirici kanallarda yer alan bazı bilgiler sayfalarda şöyle yer almaktadır.

Konu Başlığı : İslam ve Ahlak

Gönderen : hakan

İslamiyet güzel ahlak güzel imanı tavsiye etmektedir ve lakin bu asr değerlerimizin yitik hal aldığını düşünmekte ve de karamsarlığa girmekteyim bu gün bütün İslam alemin de ahlak olgusu göreceli olarak sadece mescidlerimizin içinde kalarak idame etmektedir Müslüman'ın yaşamı ne ticarette nede aile hayatında vede komşuluklarda kalmamıştır sermaye ölçüsünün ipini kaçırmış bulunmaktayız bence harcamalar kadınlarımız ve çocuklarımızın üzerinde akıllı bir tüketim hal alıvermiştir bu sebepten ki çocuklarımız ve kadınlarımız artık ne söz nede edep haya kalmıştır itaatsizlik başını almış gitmiştir ki geçmişte büyük insanların dediği gibi kıyametin elametleri sanki zuhur etmektedir evlatlar artık cinselliği erken yaşamaktadır batının kültür yapısı ile ki bu sebepten denge dengesiz halde dir hayamız edebimiz karışık kültürler yapısını oluşturduğunu görmekteyim İslam aleminde(KURAN'I KERİM)imizin içeriğinin bilgisi ise kulaktan kulağa geldiğinden dolayı ne hak nede hukuk sistemimiz dirayetlidir İslam alemimizde ben aczane bu yazıyı İslam aleminde tartışılmasını konuşulmasını istirham eder saygılarımı sunarım...

Konu Başlığı : Müslümanların Evliliğinde Kriter Ne Olmalıdır.

Gönderen : İ.akın

Allah bütün insanları İslam fıtratı üzerine yaratmıştır. Ancak şeytan, bu onurlu fıtratı bozarak insanların basitleşmelerine ve dünyaya meyilli yaşam sürmelerine vesile olmuştur. Bu dünyevi esaretten kurtulmanın tek yolu hak dini yaşamaktır. İnsanlar yalnızca İslam'ı yaşayarak sağlıklı bir akıl, ruh ve bedene sahip olabilirler. Cahiliye karakterinin görüş, düşünce ve yaşam tarzını red ederek bütün dünyevi zincirlerden kurtulan insan, hür düşünüp doğruyu ve yanlışı birbirinden ayırabilir. Bu yapıda bir kişi için çevredeki insanların telkin ve yaptırımları değil, yalnızca Allah'ın razı olacağı model esastır. Bir Müslüman hayatı boyunca verdiği tüm kararlarda, Kuran'da Rabbimizin bildirmiş olduğu sınırları temel alır ve çevresinde bulunanların karşı görüş ve kınamalarından asla etkilenmez. İman eden insan için Allah'ın sevgi ve rızasından, O'nun emir ve yasaklarına uygun yaşamaktan daha önemli bir şey yoktur. Bu nedenledir ki müminler, cahiliye toplumunda çokça rastlanan "insanların sevgi ve rızası için yaşamak" gibi, insanı küçük düşüren tavırlardan uzak dururlar. Zira bu tavır insanı gizli şirke kadar götürebilir ki bu son derece riskli bir durumdur. "...Allah, Kendisi'ne şirk koşulmasını bağışlamaz..." (Nisa Suresi, 48)

Kuran'a göre kişilere duyulan sevgi, o kişinin Allah'a olan yakınlığı veya uzaklığı oranında artar ya da azalır. İman edenler bunu hiç zorlanmadan, doğal olarak hisseder ve yaşarlar. Hayatlarındaki en önemli kararlardan biri olan evlilik konusunda da tek kıstasları bu olur.
Eş seçiminde nefislerinin bencil tutkularını değil, Allah'ın rızasını ararlar. "Onda 'sükun bulup durulmanız' için, size kendi nefislerinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet kılması da, O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz bunda, düşünebilen bir kavim için gerçekten ayetler vardır." (Rum Suresi, 21)

Sevgi ve merhamet ile birbirine bağlı olan eşler, Rabbimizin Kuran'da bildirmiş olduğu cennetteki eş modelini dünyada yaşamaya gayret ederler. Taraflar arasında üstünlük kurmak, ezmek gibi cahiliye kültürüne ait tavırlar asla yaşanmaz. Çünkü her iki taraf da karşısındakine Allah'ın tecellisi olarak bakar ve Allah'ın mümin olarak seçtiği bu kuluna karşı son derece güzel ahlak gösterir. Kendileri için (hizmet eden) civanlar, etrafında dönüp dolaşırlar; sanki (her biri) 'sedefte saklı inci gibi tertemiz, pırıl pırıl.' (Tur Suresi, 24) Eşlerine sevgiyle tutkun (ve) hep yaşıt, (Vakıa Suresi, 37)

Müminlerin evliliği, çıkar ilişkisine dayalı nefsanî sebepler içermediği için, koşullar ne olursa olsun birbirlerine olan sevgi ve merhamet bağından asla taviz vermezler. Cahiliye kültüründe yer alan" iyi günde kötü günde, hastalıkta ve sağlıkta" sözü göstermelik olarak tüketilmek yerine, bizzat yaşanır.

"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin velileridirler..."(Tevbe Suresi, 71)

Müminler, Allah'ın tecellisi olarak gördükleri eşlerine tutkuyla ve derin bir sevgi ile bağlıdırlar. Evlenerek Allah'a beraber kulluk edebilmek ve O'nun rızasını

kazanabilmek için omuz omuza mücadele etme fırsatı bulurlar. Yaşamlarındaki tüm detayları Kuran ahlakına uygun olarak düzenler ve yaşarlar. Yalnızca Allah'a ve elçilerine itaat ettikleri için, aralarında hiçbir zaman ihtilaf çıkmaz. Kuran'ı rehber edinir ve bunun lüksünü yaşarlar. Oysa cahiliye kültüründe her şey çok farklıdır. Taraflar, toplumun da telkinleriyle belli bir yaşa geldiklerinde evlenmeyi düşünmeye başlarlar. Karşı cinste aradıkları kıstas eğer bayan ise güzel olması, erkek ise zengin ve kariyer sahibi olmasıdır. Şayet bunlar mevcutsa evliliğe karar verilir. Ancak evliliğe vesile olan bu sebepler ortadan kalktığı anda taraflar gerçeklerle yüzleşmeye başlar. Birbirlerine olan sahte sevgi ve saygıları birden çöküntüye uğrar. Çünkü cahiliye bireylerinin evliliği, nefsanî maddelerden oluşan sözleşmeden başka bir şey değildir. Maddelerin ihlali veya ortadan kalkması, bu sözleşmenin fesh edilmesine sebep olur. Unutmamak gerekir ki, beni ne doktorlar ne mühendisler istedi mantığı, kişinin kendini aşağılamasından başka bir şey değildir. Bu cümleler sadece, ileride fesh edilme ihtimali yüksek olan sözleşme şartlarını, kişinin kendi lehine çevirmek maksadı ile sarf ettiği küçük düşürücü sözlerdir. Cahiliye toplumlarında kendisini ne takva, ne güzel ahlaklı, ne imanlı kişilerin istediğinden bahseden kişilere rastlamak pek mümkün değildir. Kuran ahlakına uygun yaşamayan ve yaşayanlara yakın olmayan bu insanlar sadece evlilikte değil, dünya ve ahiret hayatlarında da sıkıntı ve azap içinde yaşayacaklardır. "…Sen onları birlik sanırsın, oysa kalpleri paramparçadır…" (Haşr Suresi, 14) Evlilik, kalplerin arasını uzlaştırıp ısındıran yüce Rabbimizin kullarına büyük bir lütfudur. Her insanın evleneceği kişi kaderinde bellidir. Müminler için her şeyi hayırla yaratan Allah, kaderde belirlediği an geldiğinde tarafları karşılaştırır. İşte o an geldiğinde tüm inananlar, karşısında duran kişinin Allah'a olan yakınlığı, derin sevgi ve saygısını tek kıstas olarak almalıdır.

Konu Başlığı : Kadının Adı Yok

Gönderen : İsmail Akkoyun

Modernler kadını evden çıkartıp, evini yıktılar. Kadını ikna etmek için, evini ona "Bu senin zindanın" diye tanıttılar. Bu şeytani telkine aldanan modern kadın evi terk etti. Modern kadına ev yerine önerdikleri şey ne? Sokak, cadde, süpermarket, kulüp, dernek, fabrika, daire, dükkân, ofis vesaire vesaire… Ama bunların hiç biri evin yerine geçmedi. Kadın eve düşman dışarıya hayran edildi. Fakat dışarı onu korumadı. Koruyamazdı da. Onu dışarı çağıranlar zaten korumasız kalsın, savunmasız kalsın diye çağırmıştı. Onu dışarı çağıranlar, onu metalaştırmaya can atanlardı. Kadın onlar için süslendi, boyandı, pudralandı. Onlar için harcadı parasını, zamanını, hayatını. Onlar, içerden çıkarıp dışarının malı ettikleri her kadını yağlı ve bağımlı bir müşteri olarak alkışladılar. Nitekim öyleydi de. Kadın artık kazanmak için harcıyor, harcamak için kazanıyordu. Önce anneliğini unuttu. Zira kendine yabancılaştı. Zaten dışarlıklı bir hayatın yoğunluğunu hiçbir kadın annelikle birlikte kaldıramazdı. O nazenin omuzlara

bu ağır gelirdi. Öyle de oldu. Yıktıkları evin yerine pansiyonu koydular. Yıktılar dedimse, damını duvarını yıktıklarını kastetmedim elbet. Bu mecazen bir yıkımdı. Evin misyonunu yıktılar, tıpkı kadının kadınlık misyonunu yıktıkları gibi. Artık evler iki kişilik pansiyondu. Baba işe anne işe çocuk kreşe; oh ne ala memleket! Siz buna ev diyebilecek misiniz? Zaten olmadı da. Önce çocuk sayısını azaltmaya ikna ettiler. Zaten evinden çıkardıkları kadın, buna mecburen ikna olmak zorundaydı. Başka türlü yapamazdı. Kendisini dışarıdan koparak her şey ayak bağıydı. Bu çocuk için de, hatta eşinden "hanımlık" bekleyen koca için de geçerliydi.

Evsizliğin merkezi olan Batılı toplumlarda kadın doğurmuyor. Geçenlerde Kıbrıs Rum yönetimi her doğum için 60 bin dolar vereceğini açıkladı. Biliyorum yine ikna edemeyecekler. Çocuğu angarya gören bir kadını doğurmaya nasıl ikna edebilirsiniz. Dahası, "kamu malı" haline getirilmek için içindeki anne öldürülmüş olan modern kadın, fıtratın haykıran sesini, taş kesilmiş kalple nasıl duysun? Eline köpeğin zincirini tutuşturdular ve "çocuk yok, köpek olsun" dediler. Modern kadın farkına varmadan köpeği çocuğun yerine koyuverdi. Çocuğun kahrına katlanmamak için evden kaçan modern kadın köpeğin kahrına katlandı. Tıpkı bir kocanın kahrına katlanmamak için evi gözden çıkaran modern kadının, kocalık sorumluluğunun hiç birini taşımayan bir sürü sorumsuz ve iffetsiz erkeğin kahrına katlandığı gibi. Müslüman kadını önce birinci evi olan tesettürü, sonra ikinci tesettürü olan evi koruyor. Bu Allah'ın kendi talimatına uyan kadına bahşettiği bir lütuftur. Evet, İslami tesettür birinci evdir. Bazıları İslami tesettüre "ikinci deri" gibi bakarlar. Bu ifrattır, aşırılıktır ve fıtrata aykırıdır. Tesettür mümin kadının sosyal ilişkilerini düzenleyen bir talimattır. Karşıt cinsle ilişki kurarken dişiliğini arka plana atar ve kişiliğini ön plana çıkarır. Bunu tesettür sayesinde yapar. Muhatabına "Benimle kişiliğim üzerinden ilişki kur" mesajı vermiş olur. Tesettüre ikinci deri gibi gören ifrat anlayış, onu Müslüman kadının yalnız olsun başkalarıyla olsun deri gibi ondan kopmaz bir parça olarak görür. Bu ilk bakışta "hassasiyet" gibi gözükse de, derinden bakınca fıtrata zıt ve zorlama olduğu anlaşılır. Fıtrata uygun olmayan her dindarlık gösterisi, mutlaka ziyana yol açar. Ya bunu uygulayanın tavır, davranış, ilişki ve anlayışında, ya da muhataplarının üzerinde. İlk ev olan İslami tesettür, Müslüman kadınla birlikte yürür. Müslüman kadın nereye giderse gitsin, o da oraya gider. İşte bu nedenle o "ev"lidir. Tesettürü alınarak dışarı salınmış bir kadın, bu yüzden evi başına yıkılmış bir kadındır. "İlk evi" olan tesettürünü koruyamayan, "ikinci tesettürü" olan evini koruyamaz. Başta inşa edemez ki korusun. İşte bu yüzden, hakkı ifa edilen bir tesettür mucizedir. Dünyanın kadın açısından gittiği yöne dikkatlice bakınız. Muceza derken ne kastettiğimi o zaman anlarsınız. Yine tesettürün hürriyetin sembolü olduğu gerçeği, özgürlük adı altında metalaştırılan modern kadının içinde bulunduğu sıkıntılı duruma bakınca daha iyi anlaşılmaktadır. Kadın rahatsız olacaksa, değersizleştirme operasyonundan rahatsız olmalıdır. Kadının adı yoksa, ona bir ad konulur. Ama ya değeri yoksa ne yapılır? Değer isim gibi "koydum" demekle konulacak bir şey değil ki. Kadını değerinden koparanlar, ona "fiyat" biçiyorlar. Zira

kendilerinde değer yok, para çok. "Parayı bastırırız, alırız" diye düşünüyor olmalılar. Kadın, değersizleştirme operasyonuna kurban gitmemek istiyorsa, euzü besmele çeksin. Çeksin de şeytanlar ondan elini çeksin.

Konu Başlığı : Tesettür İle İlgili Merak Edilenler

Gönderen : Ottoman

Sual: "Teferruat" diyerek saçları açmak uygun mu? Sokağa çıkarken peruk takabilir miyim?
CEVAP
"Teferruat" diyerek saçları açmak haramdır. Hele kapanmaya önem vermeyenin imanı gider. Sokağa çıkarken peruk takmak zaruretsiz caiz değildir. Erkekler arasında başını açmak zarureti olduğu zaman, kadının peruk kullanması caiz ve lazım olur. Zaruret, başka çare bulamamak demektir. Sadece zaruret halinde peruk takabilirsiniz.

Sual: Tesettür için (Nur Suresi 31. ve Ahzab Suresi 59. âyetler de) hitap sadece Peygamber hanım ve kızları mı, yoksa müminlerin hanımlarına da söyle deniyor mu?
CEVAP
Tesettür sadece Peygamber hanımlarına değil, herkesedir.
Namazın nasıl kılınacağı, fazları, haramları, namazı bozanlar vesaire Kur'an-ı kerimde yazmadığı gibi, tesettürün nasıl olacağı da Kur'an-ı kerimde açıkça yazılı değildir. Bunu Peygamber efendimiz bildirmiştir. Mesela cariye denilen bayanların tesettürü farklıdır. Bunu da Resulullah efendimiz bildirmiştir. Onun için sadece bir meseleyi Kur'an-ı kerimden anlamak çok zor, hatta imkansızdır. Bu yüzden fıkıh kitaplarına bakmak gerekir. Mealden tefsirden din öğrenilmez.

Sual: Namaz, oruç, zekat ve hac ne zaman farz oldu? Tesettür ne zaman emredildi?
CEVAP
Beş vakit namaz, miladi 621 yılında ve hicretten bir yıl önce mirac gecesinde farz oldu. Mirac'dan önce, yalnız sabah ve ikindi namazı vardı.

Hicret, 622 de oldu.

Ramazan orucu, 624'te farz oldu.

Zekat da 624'te Ramazan ayında farz oldu.

Hac ise 631'de farz oldu.

625 ve 627 yılında kadınlara örtünme emri geldi.

Kadınların Peygamber efendimize gelerek sual sormaları, oturup dinlemeleri hicab âyeti gelmeden önce idi. Hicab âyeti gelince, kadın erkek artık bir arada oturulmadı.

Kadınlar soracaklarını, ezvac-ı tahirattan sorup öğrendiler. Resulullah efendimiz ise 632'de vefat etti. Demek ki Peygamber efendimiz, tesettür âyetinden 5 yıl sonra vefat etti. Ondan önce tesettür yoktu. Önceki hayatını anlatıp, "Resulullah kadınlarla oturup konuşurdu, kadınlar açık gezerdi" demek yanlış olur.

Sual: Bir âyette, (Başörtülerini yakalarına örtsünler) denildiğine göre, eşarbı mantonun içine koymanın, bu âyete aykırı olduğu söyleniyor. Başörtüsünün mutlaka göğsü ve omuzları kapatacak şekilde olması şart mı? Mantonun içine konsa mahzuru olur mu?
CEVAP
Şart olan saçları örtmektir. O âyet-i kerimenin meali şöyledir:
([Kadınlar, yabancı erkeklere bakmaktan] sakınsınlar, ırzlarını korusunlar, [el, yüz gibi]görünen kısmı hariç, ziynetlerini [saç, kulak, boyun, gerdan gibi ziynet takılan yerlerini]göstermesinler, başörtülerini yakalarına kadar [saç, kulak ve gerdanlarını] örtsünler!) [Nur 31]

Demek ki, başı örtmekten maksat, saçları, kulakları ve gerdanı örtmektir. Bu örtünmenin şekli değil, önemli olan örtülmüş olmasıdır. Örtü, dikkati çekecek renk ve şekillerden de, uzak olmalıdır.

Sual: Babam, "Kızım açılmazsan hakkımı helal etmem" diyor. Ben de babamın kalbinin kırılmaması için ve bana hakkını helal etmesi için açılsam günah olur mu? Beyim de, açılmamı istiyor. "Ben de hakkımı helal etmem" diyor.
CEVAP
Dine aykırı işte hiç kimsenin sözüne uyulmaz. Ana, baba, koca ve âmir de emretse, onun sözü yerine getirilmez. Bir hadis-i şerif meali şöyledir:
(Hâlıka isyan olan işte, mahluka itaat olmaz.) [Hakim]

Yani Allah'a karşı gelinen, günah olan bir işte, mahluka yani insanların sözüne uyulmaz. Yaptırılan iş, Allah'ın rızasına uygun değilse, ana baba da, koca da söylese önemi yok, kalbi kırılmış olmaz. Bedduaları da geçerli olmaz. Ana babanın ve kocanın hatırı için günah işlenmez. Onlara ana hakkını, baba hakkını, koca hakkını veren de Allahü teâlâdır. Seni de onlara emanet etmiştir. Senin hakkın ne oluyor? Senin hakkını niye hiç gündeme getirmiyorlar? Hepimiz en önce Allahü teâlânın hakkına yani dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmeliyiz.

Sual: Namazda kadın neden kapanır? Sonuçta kadının kapanması erkekten korunmak için değil mi? Namazda neden korunacak ki?
CEVAP
Namazda kapanmak erkeklerden korunmak için değil, Allahü teâlânın emrine uymak içindir. Erkeklerden korunmak da Allahü teâlânın emridir. Allah'ın emri olmazsa niye erkeklerden korunalım ki? Dişi hayvanlar, erkek hayvanlardan hiç korunmuyor. Erkekler saçımızı görse ne olur? Allahü teâlâ erkeklere göstermeyin dediği için göstermemek gerekir. Namazda kapan diyorsa kapanmak gerekir. Müslüman kadınların

yanında göbek ile diz arasını kapat diyorsa kapatmak gerekir. Hıristiyan kızlarına karşı erkek gibi kapan diyorsa, saçımızı da hıristiyan kızlara göstermemek gerekir. Kâfir kızı görünce ne olacak denmez. Allahü teâlâ, söz dinleyenle dinlemeyeni ayırt etmek için böyle emirler veriyor. Ahirette bunların hesabını soracak. Şunu emrettim niye yapmadın diyecek.

Sual: 11 yaşında bir kızım var. Annesi dekolte kıyafetle gezdiriyor. "Şimdilik çocuk hevesini alsın, zamanla bıkar ve kendisi bırakır" diyor. Hanımın görüşünde isabet payı var mıdır?
CEVAP
Hanımınız çok yanlış söylüyor. Aksine kız çocuğu, açık saçık giyinmeye alıştı mı, artık kolay kolay bırakamaz. Çünkü, atalar, (Alışmış, kudurmuştan daha beterdir) buyuruyorlar.

Kabul ederse eğer, ona fıkıh kitaplarındaki mesela Tam İlmihal'deki şu ifadeyi gösterirsiniz:
(7-10 yaşında olan gösterişli kızlar ve 15 yaşını dolduran veya bâliğa olan bütün kızlar, kadın hükmündedir. Böyle kızların başları, saçları, kolları, bacakları açık olarak, [zaruretsiz] yabancı erkeklere görünmeleri haram olur.)

Görüldüğü gibi, yedi yaşından itibaren kapatmak gerekiyor.

Sual: Yazın başörtülü bayanları görüyorum ayaklarında çorap yok. Ayaklarına çorap giymeden dışarı çıkmak caiz mi? Hanefi mezhebine göre ayaklar açık olarak gezilebilir mi?
CEVAP
Hür olan kadınların ellerinden ve yüzlerinden başka her yerleri, bilekleri, sarkan saçları ve ayaklarının altı, namaz için Hanefi'de avrettir. Ellerin üstü avret değildir diyen kıymetli kitaplar çoktur. Bunlara göre, kadınların bileklerine kadar ellerinin üstü açık kılmaları caiz olur. Fakat, kitapların hepsine uymuş olmak için, kadınların elleri örtecek kadar uzun kollu namazlık veya geniş baş örtüsü ile elleri örtülü olarak kılmaları, daha iyi olur.

Kadınların ayakları namazda avret değildir diyen de varsa da, bu âlimler de, namazda örtmesi sünnet, açması mekruhtur dedi. Erkeğin veya kadının avret uzuvlarından herhangi birinin dörtte biri, bir rükün açık kalırsa, namaz bozulur. Azı açılırsa bozulmaz. Namazı mekruh olur. Mesela, ayağının dörtte biri açık olan kadının namazı sahih olmaz. (Umdet-ül-islam) da diyor ki, (Kadının topuk kemiği veya bileği veya boynu veya saçı açık olarak kıldığı namazı sahih olmaz. İnce olup içindeki uzvun şekli veya rengi görünen kumaş, yok demektir) [Seadet-i Ebediyye]

Şafii'de kadının iki elinden ve yüzünden başka her yeri her zaman avrettir. (Halebi-yi kebir)de diyor ki, (Hür kadının avuç içinden ve yüzünden ve ayaklarından başka bütün

vücudu avrettir. Ayaklarına avret diyenler de oldu. Nur suresindeki âyet-i kerimede mealen, (Kadınlar ayaklarını yere vurarak yürümesinler ki, ayaklarındaki örtülü ziynetlerin sesleri işitilmesin)buyuruldu. Ayakların avret olduğu buradan da anlaşılmaktadır)

Görüldüğü gibi âlimler farklı bildirmişlerdir. Namaz dışında avrettir ve avret değildir diyenler de olmuştur. En iyisi namazda ve namaz dışında ayakları çorapla örtmelidir. Ayağı açık gezenlere de haram işliyor dememelidir.

Sual: Kadınlar, namaz kılarken çene altlarını da kapatmaları gerekir mi?
CEVAP
Evet, gerekir.

Sual: Kadınların tam tesettürlü haşema ile bayanlarla beraber denize girmesi niye caiz değildir?
CEVAP
Kadınlara pantolon ve benzeri şeyleri, başkalarının yanında giymesi caiz olmaz. Bir de suya girince haşema ıslanıp yapışabilir. Saliha kadının, saliha kadına göbek ile diz arasını göstermesi haram olur. İnce ve vücuda yapışık elbise yok hükmündedir. Fasık ve gayri müslim kadınlara vücudunu gösteremez. Ama bir ihtiyaç olunca Hanbeli mezhebini taklit ederek, saçı ve kolları açık onların yanında durabilir.

Sual: Başörtüsünün omuzları da örtmesi şart mıdır?
CEVAP
Başörtüsünün omuzları örtmesi şart değil, boynu örtmesi şarttır.

Sual: Kadınların yüzlerinden başka yerlerinin örtülmesi gerektiğini kitaplarda okuyoruz. Yüz neresidir?
CEVAP
Yüz, alnın üst kenarından çene ucuna, bir kulağın başlama yerinden diğer kulağa kadar olan kısımdır.

Sual: Kadının çene altı da avret midir?
CEVAP
Evet. Kapatmak şarttır.

Sual: Namaz kılmayan kadının da kapanması şart mıdır?
CEVAP
Sadece namaz kılanın değil, namaz kılmayanın da tesettüre riayet etmesi şarttır.

Sual: İhtiyaç olunca hanım benim hırkamı, ben de onunkini giysem caiz mi?
CEVAP
İhtiyaç olunca, birbirinizin hırkasını giymeniz caiz olur. Hz. Hasan, (Resulullah, ihtiyaç olunca hanımının peştamalını kuşanarak namaz kılardı) buyuruyor. (Beyheki)

Bugün, birçok elbiseyi kadın da erkek de giymektedir. Ancak, kadına benzemek niyetiyle kadın elbisesi giyinen erkeğe, erkeğe benzemek niyetiyle erkek gibi giyinen kadına lanet edilmiştir. Hadis-i şeriflerde buyuruldu ki:

(Kadın elbisesi giyen erkeğe, erkek elbisesi giyen kadına lanet olsun!) [Hakim]

(Kadın gibi davranan erkeğe, erkek gibi davranan kadına lanet olsun!) [Buhari]

(Erkeğe benzemeye çalışan kadın, kadına benzemeye çalışan erkek bizden değildir.)[İmam-ı Ahmed]

Sual: Bayanların gece yatarken kırmızı giymemesi diye bir şey var mı? Karakura basarmış diye bir şeyler var mı?
CEVAP
Öyle bir şey yok. Yatarken kırmızı giymenin mahzuru yoktur.

Sual: Bayanların, kalın olup ten rengi çorap giymesi caiz mi?
CEVAP
Caizdir. Çünkü dizden aşağısı kaba avret yeri değildir.

Sual: Kadınların manto ve pardösülerinin boyu ne kadar olmadır?
CEVAP
Ayaklarına kadar uzun olması iyidir.

Sual: Kadınların ince naylon çorap giymesi caiz midir?
CEVAP
Cildini, kıllarını gösteren çorap yok demektir.

Sual: Kadın, evde, diğer kadınların yanında deri giyebilir mi?
CEVAP
Evet giyebilir.

Sual: Deri görünümünde suni deri giymek hanımlar için deri hükmünde midir?
CEVAP
Evet deri hükmündedir.

Sual: Kadınların kollarının dar bir buluz ile örtünmesi caiz midir?
CEVAP
Caizdir. Göğüs kısmı hiç belli olmamalıdır. Sırt da kaba avrettir. Orası da bol ve kalın olmalıdır.

Sual: Kadınların başlarını gerek ibadet yaparken gerek Kur'an okurken gerekse ibadet dışında iken kapamaları farz mıdır?
CEVAP

Namaz kılarken ve yabancı erkeklerin yanında başlarını kapatmaları farzdır. Kur'an okurken açık durmak mekruhtur. Evde kimse yokken kapalı durmak da edeptendir.

Sual: Müslüman kadın spor yapabilir mi? Kadın yüzebilir mi? Nasıl giymeli?
CEVAP
Spor da yapabilir, yüzebilir de. Ancak aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

Kadının kadına avret yeri, diz ile göbek arasıdır, buralar kadınlara da gösterilmez. Yani kadınlar kendi aralarında mayo giyip denize giremezler. Göbek ile diz arası kapalı olmalıdır.

İkinci bir husus da, kâfir kadınları, mürted kadınları, ateist, komünist vesaire kadınlar, erkek hükmündedir, bunların yanında saç bile açılmaz. Hatta müslüman bile olsa açık kadınların yanında bile açık durmak caiz değil. Sadece Hanbeli mezhebinde kâfir kadınlarının yanında göbek ile diz arası hariç diğer yerlerini açabilirler. İhtiyaç olduğu zaman bu mezhep taklit edilir.

Sual: Tesettürün farz olduğunu kabul ettiği halde kızının kapalı olmasına karşı çıkan onu engellemek isteyen bir ana baba küfre düşer mi?
CEVAP
Baş örtmenin farz olduğunu bilir de, kızımıza bir zarar gelmesin diye aç diyorsa haram işlemiş olursa da, küfre girmez. Kapanmayı bu asırda lüzumsuz görüyorsa kâfir olur.

Sual: Kadınların kendi aralarında göbek ile diz kapağı arası haramdır. Bu durum iki kız kardeş arasında da geçerli midir?
CEVAP
Geçerlidir.

Sual: Dar pantolonla gezmek ve namaz kılmak caiz midir?
CEVAP
Dar pantolonla gezmek caiz değildir. Kaba avret yerlerine yapışık dar pantolonla namaz kılmak mekruhtur, başkalarına karşı istenilen tesettür yapılmış olmaz.

4.2.5.2. Çocuklara Yönelik Sayfalar

Çalışmada ele alınan siteler içinde çocuklara yönelik sayfalara rastlanmamakla beraber anne ve babalara için çocuklarını İslam dinine göre yetiştirmelerini sağlayacak bilgiler veren yazılara rastlanmıştır. O yazılardn bazıları şöyledir;

Konu Başlığı: Genç Kızların Örtünmeme Bahaneleri ve Cevaplar

Gönderen : ayse

Örtünmek isterim, ama ikna olmam lazım
"KURANDA KESİN HÜKÜM VAR YETMEZMİ İKNA OLMANA"

Örtünmem gerekiyor, ama geleceğimi düşünmek zorundayım
"GELECEK ÖLÜM ONU DÜŞÜNDÜNMÜ"

Allah(c.c.) beni başı açık olarak da sever
"AMA GÜNAHKAR KULUM DER"

Kapalıyım, ama ailem okul için başımı açmamı istiyor
"AİLEN SENİ CEHEMMEN ATEŞİNDEN KURTARMAYACAK"

Fazla açık olmadığım için, günah olduğunu zannetmiyorum
"GÖRÜNEN HER TEL ZİNA AZMI GÜNAH ACABA"

Genç yaşta da kapanmak olmaz ki, yaşlanınca inşa Allah(c.c.)
"YAŞLANACAĞIN GARANTİ Mİ YA YARIN ÖLÜRSEN"

Tekrar açılırım düşüncesiyle, kapanmıyorum
"HELE Bİ KAPAN ONU SONRA DÜŞÜN"

Bazı özgürlüklerimin kısıtlanacağı düşüncesiyle kapanmak istemiyorum
"AllahIN KARŞISINDADA ÖZGÜR OLABİLECEKMİSİN"

Kapanmak önemli değil, önemli olan kalbinin temizliği
"KALBİN TEMİZLİĞİ GÜNAHA ENGEL DEĞİL"

Evlenince kapanırım, ;kızım evlenince kapanr;
"EVLENECEĞİN GARANTİMİ"

Güzelliğimi sergilemek istediğimden dolayı kapanmamıştım
"GÜZELLİĞİNİ SADECE EŞİNE SERGİLESEN NE GÜZEL OLUR"

Kapanırsam, diğer dini vecibelerimi de yerine getirmem gerekecek
"EE Bİ YERDEN BAŞLAMAK LAZIM"

Dinden çıkmadığıma göre başımı açmamda problem yok
"DİNDEN ÇIKMADIN AMA GÜNAHKARSIN"

Başörtü için kendimi henüz hazır hissetmiyorum
"ÖLÜNCEMİ HAZIR OLACAKSIN"

Bu zamanda da başörtü olmaz ki! Hangi çağdayız?
" GÜNAHIN BU ZAMANI O ZAMANI YOK KURAN HER ÇAĞ İÇİN İNDİ"

Kısmet, bir bakarsın kapanırız inşa Allah(c.c.)
"İNŞAllah AMA ACELE ET YAŞLANDIKTAN SONRA OLECEĞİNE DAİR SENEDİN VARMI?

Önemli olan, saç dışındaki vücudun teşhir edilmemesi
"YANİ GÜNAH SADECE VUCUDAMI VAR"

Denedim, ama boğulacak gibi oldum
"AMA İTİKAT GEREKİYOR"

Evlenememe korkusu
"SAÇIN AÇIK DİYE SENİNLE EVLENEN ERKEKTEN NE BEKLERSİNKİ"

Lise ve üniversitedeki başı açık öğrencilere dinimi anlatacağım için başımı açacağım, yani hizmet için
"KENDİNE HİZMET EDEMEYECEKSİN"

Kapanmak içimden gelmiyor
"NEDEN GÜNAH İŞLEMEK HOŞUNAMI GİDİYOR"

Başörtülülerin yeterince örnek olamamaları
"SEN ÖRTÜN VE ÖRNEK OL ONLARA

Nefsime yenik düştüğümden, kapanamıyorum….
"NEFİS ŞEYTANDIR SEN ŞEYTANA YENİKSİN GELECEĞİNİ DÜŞÜN YENİLME"

Hem kadınlara hem de çocuklara yönelik sitelerin içeriği göz önüne alındığında, bireylerin gelişiminin, sosyalleşmesinin tek yönlü kaldığı ortadadır. Bu kanallar aracılığıyla bireylerin haberleşme de kendi seçimlerini yapmalarını beklemek, kültürel ifade çeşitliliğinin ve farklı yaşam tarzlarının artışına tanık olmalarını beklemek güç görünmektedir.

4.2.6. Bilgi Kanalları ve Haberler

İnternet kuşkusuz bilgi kaynaklarına erişimi kolaylaştırmış ve etkin kılmıştır, ancak internetteki bilgilerin çokluğu kadar çeşitliliği ve çok yönlülüğü de üzerinde durulması gereken konulardan biridir.

Diğer önemli bir konu da bilgi çokluğu ile bilgi kalitesi arasındaki ilişkinin doğru değerlendirilmesidir.

İslami konularla ilgili bilgi kanalları olmasına rağmen, içerdiği bilgiler itibariyle çeşitlilik göstermemektedir. Birçok İslami site Kuran, Tefsir, Hadis, Peygamberler gibi konularda çeşitli İslami kitaplardan alınmış içerik sunulmaktadır. Bu bilgiler mevcut kitaplardaki bilgilerin internet ortamına aktarılmasından ibaret olup, bazı siteler bunları yorumlama yoluna gitmektedir. İslami kanallarda günlük yaşam pratiklerine dair bilgilerin çok az bulunmasına karşın, İslam dininin temel değerleri üzerine onlarca yazı bulunmaktadır. Siteler bilgi kaynakları konusunda okuyucuya bir açıklama yapmamaktadır. Sadece www.islamikariyer.com adlı site konu başlıkları itibariyle diğer sitelerden farklı görünmektedir. Tablo 4.6'da ana sayfada yer alan kategoriler sunulmaktadır. Bilgi kanalları olarak değerlendirilebilecek bölümlerin birçok sitede benzer olması dikkat çekicidir.

İslami sitelerde birçok bilgi kanalı olmasına rağmen bilgiler çeşitlilikten yoksundur. Ayrıca sitelerde yer alan bilgiler kaynak gösterilmeden verildiği için, bu bilgilerin doğru olup olmadığı da belli değildir. Bireyin gelişimi ve günlük yaşamını kolaylaştıran bilgi kanallarının olmaması da bir diğer önemli bulgudur.

Tablo 4.6. Genel Bilgi İçeren Kategoriler

Siteler	Ana menü- Kategoriler
www.islamikariyer.com	Hafıza – İmaj- Kariyer- Lider- Para- Ticaret- Zaman
www.islamisite.com	İslam-Edebiyat-Eğitim-Kadın

	ve Aile
www.islamihaber.org	Dünya Gündemi- Ezgi Video Klipler- Filistin- Genel-Gündem- Kültür Sanat-Kurdi – Spor
www.cihaderi.net	Videolar- Foto galeri-Mücahidler- Yazarlar-Yazılar- Röportajlar-Karikatürler

Haber kanalları ise İslami sitelerde yer verilen önemli bölümlerden biridir. www.islamisite.com adlı site güncel haber vermemekle beraber güncel konuları yorumlayan köşe yazarlarının yazılarına sayfalarına taşımaktadır. En çok rastlanan köşe yazarları islami kesimin gazetesi olarak da bilinen Yeni Şafak gazetesine aittir. Bu yazarlar; Gökhan Özcan, Mustafa Kutlu, İbrahim Karagül, Hakan Albayrak'tır. Ayrıca sitede en çok yazılarına rastlanan yazarlar arasında islami kesime yönelik yazılarıyla tanınan www.haber10.com köşe yazarı İhsan Eliaçık bulunmaktadır.

www.islamikariyer.com adlı site de güncel haber vermemektedir. İçeriği gereği daha çok ekonomi ve istihdam ile ilgili haberler vermektedir. Bu haberlerde genellikle islami kesimin duyarlı olduğu konularla ilgili olmaktadır. Bazı haber başlıkları şu şekildedir. "Yök katsayı için toplanıyor" "İslam Kalkınma Bankası'ndan Fakirler için Fon" "Gayri Müslümler İslami Bankalara" gibi...

www.cihaderi.net sadece 'Cihat Haberleri' başlığı altında Afganistan, Irak, Filistin, Endonezya, Çeçenistan bölgelerinden Müslümanların direnişini anlatan haberlere yer vermektedir. Bu yazınsal ve görsel dokümanların ne kadar haber özelliği taşıdığı da tartışılabilir. Bu sitelerde intihar komandolarının yaptığı saldırılar ve direniş görüntüleri haber başlığı altında verilmektedir. (Bkz. Ek 5) Ayrıca sitede diğer şiddet içeren yayınların çokluğu dikkat çekicidir.

Ele alınan siteler içersinde içeriği gözönüne aldığımızda haber sitesi olarak adlandırabileceğimiz www.islamihaber.org ve www.cihaderi.net adlı site bulunmaktadır. Bu iki site araştırmanın yapıldığı 07/11/2009 - 18/04/2010 tarihleri arasındaki yayınları izlenerek aşağıdaki formda* belirtilen unsurlara göre bulgular değerlendirilmiştir.

Tablo 4.7. Haber Siteleri İçerik Unsurlarının Değerlendirmesi*

İÇERİK		
	İslami Haber	Cihaderi
Sayfanın içeriğinden sorumlu olan kişi belli mi?	Hayır	Hayır
Haber sitesinin amaçlarının/yayın politikasının tanımlandığı bir sayfa var mı?	Hayır	Hayır
Sayfalar haber amacına uygun mu?	Evet	Evet
Haber sitesinin meşruluğunu gösterecek ibare mevcut mu? (posta adresi ve telefon gibi)	Hayır	Hayır
Haber sitesinin başka bir yayım şekli var mı? (gazete, dergi, radyo, tv gibi)	Hayır	Hayır
Gündem anlık takip ediliyor mu?	Hayır	Hayır
Haber yoğunluğu (ana sayfada yayımlanan haberlerin sayısal adeti olarak)	33	150
Haber özetlerini tek sayfada görebilme	Evet	Evet
Haberlerin türlerine göre gruplandırılması	Hayır	Evet
Sitede kişisel yazıların yazarları belirtilmiş mi?	Evet	Evet
B. DOĞRULUK		
Haber kaynaklarının belirtilmesi	Hayır	Evet
Haber ajanstan mı alınıyor?	Evet	Evet
Haber başka kaynaklardan doğrulanabilir özellikte mi?	Evet	Evet
Haberlerin editöryel işlemden geçmiş izlenimi var mı?	Hayır	Hayır
Haber, gramer, hece ve yazım hatalarından arındırılmış mı?	Hayır	Hayır
Yazarların uzmanlığı ve konuya yetkinliği (profesyonelliği)	Hayır	Hayır
C. YANSIZLIK		
Ana sayfada reklam kullanım yoğunluğu (sayısal adet)	1	0
Haber içeriği, reklam ve yorum yazılarından kolaylıkla ayrılabiliyor mu?	Evet	Evet
Yorum yazıları açık olarak gösterilmiş mi?	Evet	Hayır

D. KAPSAM		
Haber kaynaklarına ilişkin sayfalara bağlantı varmı?	Hayır	Hayır
Özel / araştırma dosyalarına yer verme	Hayır	Evet
Haber dışı konulara yer verme (Hobi, oyun, e ticaret, vb. bölümler var mı?)	Evet	Hayır
Anket, test vb. okur katılımına yönelik olanaklar	Evet	Evet
E. GÜNCELLİK		
Haberler ne kadar süreyle güncelleniyor?	Günlük	?
Sitenin son güncelleme bilgisi	Var	Yok
Günlük haberler veriliyor mu?	Evet	Hayır
Son dakika haberleri veriliyor mu?	?	Evet
F. HABER YAZIM KURALLARI VE DİL KULLANIMI		
Haberler, yazım kurallarına uygun yazılmış mı?	Hayır	Hayır
Haberlerin yapısı doğru ve açık anlamaya uygun mu?	Evet	Evet
Gramer kullanımı doğru mu?	Hayır	Hayır
Noktalama işaretleri doğru mu?	Hayır	Hayır
İmla hataları var mı?	Evet	Evet
Uzun ve eksik paragraflar var mı?	Evet	Evet
Haber tüm detayları ile veriliyor mu?	Evet	Hayır
Haber; Başlık-spot (haber özeti)-haber metni olarak verilmiş mi?	Evet	Evet

Kaynak: http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/97.doc*

Elde edilen verilere göre sitelerinin profesyonel haber yayımcığılı yapmadıkları, haber yayımında gerekli özeni göstermedikleri görülmüştür. Sitelerin hiçbirinde yayın amaçlarına yönelik bir sayfa görülmemiştir. Bu da sitelerin yayın politikalarına yönelik internet kullanıcılarının bilgisiz kılınmasında bir etken rol oynamaktadır. Ancak, siteler, haber amaçlı yayım yaptıkları açık olarak görülmektedir. Cihaderi.net tüm haberlerinde kaynak göstermesine rağmen İslamihaber.com'un kaynak göstermediği görülmüştür.

* Haber sitelerine yönelik içerik unsurlarının değerlendirme tablosu, Doç.Dr. Halil İbrahim Gürcan'ın "**Haber Sitelerinde İçerik ve Tasarıma Yönelik Değerlendirme Ölçütlerine Bir Yaklaşım**" başlıklı makalesinden alınmıştır.

Haber çeşitliliği açısından Cihaderi.net sadece cihat haberlerini verirken İslamihaber.org'da haber içerikleri daha zengindir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde İslami kanallarda verilen bilgilerin büyük bir bölümünün çeşitlilik açısından yoksun, sübjektif, bireyin gelişimine katkıda bulunmayacak ve şiddet içeren özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

4.2.7. İslami Sitelerde Ticari ve İzlenme Oranına (Rating – Reyting) Yönelik Kanallar

Yeni iletişim teknolojisi olarak internetin var olan iletişim sitemleriyle bütünleşerek kültürel enformasyonu ticari bir meta haline dönüştürüp dönüştürmeyeceği başlıca tartışma konularından biridir. Günümüzde internetin ticari bir eğilim içinde geliştiği düşüncesi kabul görmektedir. Kuşkusuz internetin önünde dikilen bu ticarileşme eğilimi çok önemli bir olgudur ve bu gelişmenin bilgi kaynaklarına erişim ve özgür iletişim açısından çok önemli sonuçları olmaktadır. Bir enformasyon otoyolu olarak başlangıçta devlet sübvansiyonuyla üniversite ve araştırma kurumları tarafından kullanılan internet, artık ticarileşmiş bir pazar olarak bireylere hizmet satan pazar halini almaktadır. İnternet ortamında reklâm pazarının genişlemesi, enformasyon ve kültürel üretimin kalitesini, çoğulculuğu tehdit etmektedir. Bu yüzden günümüzde birçok internet sitesi yayınlarını sürdürebilmek için reklâm pastasından pay kapmaya çalışmaktadır. İnternet ortamında reklâm almada siteye giriş yapan kullanıcıların çokluğu en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden birçok site içeriği ne olursa olsun daha çok kullanıcıya ulaşmak, yani izlenme oranı (rating –reyting) için sayfalarında popüler kanallara yer vermektedir. Araştırmada incelenen İslami internet siteleri de kullanıcı sayısını arttırmak için çalıştıkları gözlemlenmiştir.

İslami sitelerin en karakteristik özelliklerinden biri de ilk bakışta tecimsel bir site görünümünden uzak olmalarına rağmen reklâma ve daha çok izlenme oranı (rating – reyting) almak için popüler yayınlara yer verilmesidir. Ayrıca, çeşitli dönemlerde bu sitelerde 'bağış ve yardım' başlığı altında para toplanmaktadır.

4.2.7.1 Reklâm

İncelenen sitelerin hepsi reklam almaktadır. Birçok site, ana sayfalarında 'bu bölüme reklâm verebilirsiniz' diye kullanıcıya çağrıda bulunmaktadır.

www.islamikariyer.com ve www.islamisite.com' da bu sitelerden biridir. Ana sayfada reklâm verecekler için bölüm ayıran site, değişik tarihlerde buraya çeşitli reklâmlar almıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde www.islamisite.com adlı sitede Filistinli ailelere yardım amaçlı kurulmuş Yardımeli Derneği'nin reklamlarına yer vermiştir. Ayrıca sitede binaların dış cephe temizliğini yapan Techics adlı firmanın ilanı yayınlanmaktadır. Aynı sitede reklam verenler haricinde destekleyenler bölümü altında bazı firmaların adları ve internet sitesi linkleri bulunmaktadır. Bu firmalar da

araştırmanın yapıldığı süre boyunca azalma veya artma görülmemiştir. Bu firmalar şunlardır; www.kartalprefabrik.com, www.karmod.com, www.nevyap.com, www.aktifmedya.com, www.furkanpimapen.com, www.banyobanyo.com, www.dusakabin.eu, www.megavet.com. (bkz ek 6)

www.islamikariyer.com adlı sitenin işlevi gereği forum ve ilan sayfalarında eleman arayan şirketlerin ilanı bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihler arasında Cumhuriyet Halk Partisi Gençlik Kolları'nın ilanına rastlanmıştır. (bkz ek 6)

www.islamihaber.com sitesi ise reklâm için ana sayfada bir bölüm ayırmışsa da çalışmanın yapıldığı dönemde reklâm yayınlamamıştır. www.cihaderi.net adlı sitede ise reklam için anasayda link vermişse de bununla ilgili bir açıklama girilmmeiştir. Çalışmanın yapıldığı dönemde sadece online olarak satışı yapılan islami yazıların ve görüntülerin üzerinde yer aldığı tişörtler satan http://mylibas.net/ adlı sitenin ilanı yer almıştır.

4.2.7.2. Bağışlar

Genel olarak İslami sitelerde bağış toplanmakla birlikte, siteler burada aracı durumundadır. Kurumsal kimliği olan, legal İslami yardım kuruluşlarının sitelerine link (hat) vererek bağış toplayan siteler, çok ender olarak kendileri de bağış toplamaktadır. Yardıma muhtaç insanlar, İslam coğrafyasında yaşanan doğal felaketler ve camii yapımı, bağış toplamak için siteler tarafından öne sürülen gerekçelerin başında gelmektedir. İslami yardım kuruluşları Deniz Feneri ve Yardımeli' nin internet sayfaları link verilen yardım kuruluşlarının başında yer almaktadır.

4.2.7.3. Popüler Kanallar

İnternet ortamında yayın yapan birçok site gibi İslami siteler de, sayfalarında popüler bölümlere yer vererek, daha çok kullanıcıya ulaşmayı hedeflemektedir.

4.2.7.4 Müzik ve Görüntü Arşivi

İslami sitelerin kullanıcı tarafından en çok tercih edilen bölümleri arasında 'müzik ve görüntü' arşivi gelmektedir. Sitelerde yüzlerce şarkı, türkü, ilahi ve film kullanıcılar tarafından ücretsiz olarak indirilmektedir. Bu eserlerin tümü İslamiyet'e vurgu yapan eserlerdir. Radikal görünen yayınlarıyla ön plana çıkan **www.cihaderi.net** cihat müzikleri ve görüntülerine yer verirken, diğer siteler, **www.islamisite.com, www.islamihaber.org** Müslüman kesim tarafından istek alan eserleri sayfalarında bulundurmaktadırlar. Tablo 4.8.'de sitelerden en çok indirilen müzikler bulunmaktadır.

Tablo 4.8 En Çok İndirilen Müzikler

Şarkı İsimleri	İndirilme Sayısı

Teri Yaad ‘Adnan Sami’	8587
Alluhu ‘Sami Yusuf’	6549
Sevdalıyım ‘Mikail’	5876
Sensin Gülüm ‘Eşref Ziya’	4501
Adı İçin Yaşamak ‘Ömer Karaoğlu’	3900
İlahi Kaside ‘Talael Bedru’	3870
Fecre Doğtu ‘Grup Genç’	2300
Supplication ‘Sami Yusuf’	2287
Der Allah Allah	2205

SONUÇ

İnternetin kullanımının yaygınlaşması ve gelişen teknolojilerin getirdiği kolaylıklar sayesinde adına bilgi çağı dediğimiz bu süreçte demokrasiye yapılan vurgu gitgide güçlenmekte. Demokrasi en geniş anlatımıyla bireylerin farklı görüşlerini rahatça

söyleyebildiği bu farklılıklara rağmen ortak sorunlar etrafında bir araya gelebilmelerini sağlayan, çoğulculuğun, çokseslilliğin ve hoşgörü kültürünün hakim olduğu bir sistemdir.

Liberal çalışmalar öncelikli olarak ticarileşmenin kontrol altına alınması gerektiğine bu sayede insanlararası iletişimi aracıları ortadan kaldırarak özgürleştireceğini, bilgiye erişebilirliği arttıracağını ve çok sesliliği sağlayarak demokratik kültürün gelişimini sağlayacağını varsaymaktadır. Bu varsayım mevcut uygulamalar düşünüldüğünde internetin toplumu çoksesli, katılımcı, eşitlikçi, özgür ve hoşgörülü hale getirebilme potansiyeli vardır. Bilgiye erişimi kolaylaştırması özelliğiyle demokrasi kültürüne ve bireyin gelişimine katkıda bulunacağı da açıktır.

İnternetle ilgili tüm bu söylenenlerin harekete geçmesi için belli toplumsal, ekonomik ve kültürel koşulların oluşması gerekmektedir.

Günümüzde internet kullanımının yaygın olmayan erişimi ve ticarileşmesi göz önüne alındığında internetin kendiliğinden ona atfedilen işlevleri yerine getirmesi oldukça güç görünmektedir. Bunun başlıca sebepleri; internetin tekelleşme ve ticarileşme eğilimi taşıması, sanal dünyada yürütülen iletişimde kullanılan kimliklerin sabit, görünür ve bilinebilir olmaması ve internette temsil mekanizmasının tamamen bir tarafa bırakılmasıdır.

İnternetin en büyük kazanımlarından biride sağladığı küreselleşme imkanıdır. Sanal cemaatlerin fiziki sınırlar ve yerel bağlantılardan kurtularak küreselleşme imkanı kazandığı ancak her bir cemaatin dünyasının kendi seçtikleri ile sınırlı kalması ve bundan dolayı giderek küçülme ve içe dönme tehlikesi ile karşı karşıya bulunması internetin demokrasiye yapacağı katkıları engelleyeceği ileri sürülmektedir.

Türkiye'de internet bağlantısının kurulduğu 1993 yılında bugüne pek çok kişi, kurum ve sivil toplum kuruluşu internette yer almıştır. Özellikle de, sanal ortamda bir araya gelen gruplar, gerçek yaşam pratiklerinde gerçekleştiremedikleri ilişki ve ritüellerini internet ortamında yaşamaya çalışmışlardır. Bu gruplar arasında dini taleplerini öne çıkaran ve siyasal refleksleriyle de dikkat çeken İslami kesimlerin, internet gibi yaşantıları tümüyle dönüştüren bir mekanizma konusundaki duruşları dikkat çekmektedir.

Dünyada İslami içerikte yayın yapan sitelerin de 11 Eylül olaylarından sonra büyük bir artış gösterdiği de bir gerçektir. İngiliz sosyal bilimci Gary Bunt **'Islam ın the Digital Age** adlı kitabında, Müslümanların 11 Eylül'den sonra dünya genelinde büyük baskılara maruz kaldığını, siyasal anlamda mücadele etmeyi, var olmayı dinin gerekliliği olarak gören bu kesim için internet yeni bir iletişim kanalı olduğunu belirtmektedir (2003, s.34).

Bu bağlamda çalışmanın amacı demokrasinin çokseslilliği, çoğulculuğu, hoşgörüyü ve bireyin gelişimi ön plana çıkaran bir sistem olduğu tanımından hareketle, internetin bu

yönde olumlu katkısını savunan liberal yorumları örnek olay olarak seçilen Türkçe yayın yapan İslami sitelerde incelemektir. Çalışmada İslami sitelerin seçilmesinde en önemli nedeni, Türkiye'de siyasal İslam tartışmalarının yoğun olarak yapılması ve siyasal İslam'ın kendi içindeki çeşitliliğidir.

Çalışmanın hipotezi ise, Türkçe yayın yapan İslami sitelerin kendi cemaat kültüründe bile; çok sesli, katılımcı, eşitlikçi ve özgür olma özelliğinin bulunmadığıdır.

Çalışmanın hipotezini gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1- Türkçe yayın yapan islami sitelerin kurumsal kimliği belli midir? Bu sitelerin kurumsal alt yapısı siteler erişimi sürekli olarak mümkün kılmakta mıdır?

2- Türkçe yayın yapan İslami siteler, internetin demokratik çoğulculuğu sağlayacak kanallarına, forum okuyucu köşesi, tartışma gruplarına sahip mi? Kanallarda ifade özgürlüğü ve çok seslilik sağlıyor mu?

3- Türkçe yayın yapan İslami siteler demokrasi için gerekli olan bireyselliğin gelişmine önem veriyor mu? Kadın ve çocuk köşeleri bu kanallarda yer alıyor mu ve buralarda ne türden mesajlara yer veriliyor.

4- Bu siteler çağdaş toplum için vazgeçilmez olan çok yönlü bilgi kanallarına sahip mi? Çeşitli konularda, farklı görüşlerde yazılar, haberler bu sitelerde yer almakta mı?

5- Bu sitelerde reklâm ve ticari kaygıyı yansıtan yayınlar (loto çekilişleri, at yarışı sonuçları, popüler programlar, müzikler…) bulunuyor mu? Sitelerde doğrudan satış ve pazarlama yapılmakta mı? Ayrıca çeşitli nedenler ileri sürülerek bağış adı altında para toplanmakta mı?

Araştırmanın hipotezi olan, Türkçe yayın yapan İslami sitelerin demokratik, çok sesli, katılımcı, eşitlikçi ve özgür olma özelliğinin eksikliğini ortaya koymak için şu çalışmalar yapılmıştır:

İnceleme konusu sitelerin tesbiti amacıyla en yaygın kullanılan arama motoru www.google.com'a bir çok defa 'Türkçe İslami siteler' yazılmış ve arama yapılmıştır. Arama sonucunda www.dinisayfalar.com ve www.islamiveb.net adlı içersinde birçok islami siteyi barındıran portallara ulaşılmıştır. Bu portallarda en çok giriş yapılan 4 site seçilmiştir. En çok beğenilen ve giriş yapılan tespitinde portalların istatistikleri doğru kabul edilmiştir.

Bu siteler;

www.islamisite.com

www.cihaderi.net

www.islamikariyer.com

http://www.islamihaber.org

Bu sitelerin ortak özellikleri;

- Türkçe yayın yapmaları,
- Yalnızca internet ortamında varolmaları,
- Düzenli olmasa da güncellenmeleri,
- Kendilerini İslami site olarak tanıtmaları,
- Resmi organlara ait bir site olmamaları,
- İslami portallarda yer almaları,

Çalışmada bu sitelerin İslami kesime yönelik olduğu, İslami kesimin internet kullanabilen kesiminin kanalları olduğu ve sitelerin İslami kimliğe sahip kişiler tarafından hazırlandığı varsayılmıştır.

Çalışmada hipotezin doğruluğunu sınamak için Türkçe yayın yapan İslami sitelerin genel biçimsel ve içerik özellikleriyle incelenmiş, sitelerin içerdikleri kanallar, multimedya hizmetleri, haberler ve sitelerle ilgili istatistiksel bilgiler sunulmuştur. Siteler 'Kurumsal Kimlik ve Erişim', 'Demokratik Çoğulculuk ve Hoşgörü', 'İnternet ve Bireyin Gelişimi', Bilgi Kanalları ve Haberler', ve 'İslami Sitelerde Ticari ve izlenme oranına (rating –reyting) Yönelik Kanallar' başlıkları altında incelenmiştir ve şu cevaplara ulaşılmıştır:

* Türkçe yayın yapan İslami siteler kurumsal bir kimliğe sahip değildir. Kullanıcılar site editörleriyle elektronik ortamda bağlantıya geçebilmektedir. Böyle bir ortamın demokrasi kültürüne katkı yapacağı düşünülen kullanıcılar ya da varsayılan cemaat üyeleri arasında güvensiz bir ortam yaratacağı ileri sürülebilir.

* Çalışmada ele alınan 4 sitenin hem çoksesli bir yapıya sahip olmadığın ayrıca, demokrasi kültürüyle bağdaşmayan şiddeti özendirdiğini saptanmıştır. Sitelerde çokseslilliği sağlayacak olan forum kanallarının çalıştığı ancak farklı mesajların ve fikirlerin forum editörleri tarafından silindiği gözlemlenmiştir. Bu durum demokrasi kültürü için çok önemli olan bireyin, farklı düşünen öteki ile bağlantıya geçmesine engel oluşturmaktadır.

* İslami sitelerde hem kadınlara hem de çocuklara yönelik sitelerin içeriği göz önüne alındığında, bireylerin gelişiminin, sosyalleşmesinin tek yönlü kaldığı ortadadır. Bu kanallar aracılığıyla bireylerden haberleşme de kendi seçimlerini yapmalarını beklemek,

kültürel ifade çeşitliliğinin ve farklı yaşam tarzlarının artışına tanık olmalarını beklemek güç görünmektedir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde İslami kanallarda verilen bilgilerin büyük bir bölümünün çeşitlilik açısından yoksun, sübjektif, bireyin gelişimine katkıda bulunmayacak ve şiddet içeren özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

İslami sitelerin, dini değerleri paylaşmak ve yaymak gibi bir amaca sahip olmalarına rağmen reklâma ve pazarlamaya yer vermeleri veya vermek zorunda olmaları içeriklerini daha popüler kılmalarını zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca bu kanallardan yapılan doğrudan satış ve pazarlama site içeriğinin, İslami kesime ulaşmak için bilinçli bir şekilde oluşturulduğu kuşkusunu uyandırmaktadır.

Yapılan araştırma, İnternetin demokrasi kültürüne olan katkısının ancak belirli toplumsal bilinç düzeyinin geliştiği, daha çok insanın internete ulaşabildiği, temsil mekanızmasının önündeki engellerin kalktığı, tekelleşme ve ticarileşmenin bilgiye ulaşmada engelliyici olmadığı bir toplum düzeninde mümkün olacağını göstermiştir.

KAYNAKÇA

ALEMDAR Korkmaz & ERDOĞAN İrfan, Öteki Kuram, ERK Yayınları, 2002

BAUDRILLLARD Jean, Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu. Çev : Oğuz Adanır, Ayrıntı Yayaınları, İstanbul, 1991

BAUMANN, Zygmunt, Sosyolojik Düşünmek, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, İstanbul 1998

BONCHEK Mark, From Broad to Netcast : The Internet and the Flow of Political Information, Harvard Univ, 1997

BOZKURT Veysel, Enformasyon Toplumu ve Türkiye, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1997

ÇAĞILTAY Kürşad, İnternet, ODTÜ Gelişim Vakfı, Ankara, 1997

DOLGUN Uğur, Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna, Ekin Yayıncılık, İstanbul, 2005

FRIELAND Lewis A, Electronic Democracy and the New Citizenship Media, Culture and Society, 1996

GERAY Haluk, İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ankara: Ütopya, 2003.

HAFNER Katie & IYON Matthew, İnternet Tarihi, Çev: Sinem Yazıcıoğlu, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2000

İLAL Ersin, İletişim, Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum, Der Yayınları, İstanbul, 1997

KALBAG Asha, Dünyayı Saran Ağ WWW, İstanbul: Tübitak, 1999.

KIRÇOVA İbrahim, İnternette Pazarlama, İstanbul, Beta, 1999

LYON David; (1997) Elektronik Göz, Çev. D. Hattatoğlu, Sarmal Yayınevi, İstanbul.

MARCUSE Herbert, Tek Boyutlu İnsan, Çev : Avşar Timuçin, Teoman Tunçdoğan, May Yayınları, İstanbul, 1975

MASUDA Yoneji, Managing in The Informatıon Society, Cambrıdge, 1980

MC Lean Ian, Democracy and New Technology, Polity Press, Londra 1989

OSKAY, Ünsal, XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri -Kuramsal Bir Yaklaşım-, Der, İstanbul 1993

ÖZÇAĞLAYAN Mehmet, Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim, İstanbul, Alfa, 1998

ÖZGİT Atilla, İnterneti Kullanma Kılavuzu, Beta Yayıncılık, 2000

PARENTİ Michael, Kirli Gerçekler, İmge, İstanbul, 1997

PORTER David, Internet Culture, Material, A.B.D, 1997

RAULET Gérard, The new utopia: Communication technologies, Telos, 1997

RHEINGOLD HOWARD, Virtual Communities- Homesteading on the Electronic Frontier, 1993

ROY Tennant, Internet el kitabı. Çevirenler: Yaşar Tonta Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1996.

SCHILLER Herbert, Zihni Yönlendirenler, Çev : Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993

SENNET Richard, Kamusal İnsanın Çöküşü, Çev : Serpil Durak, Ayrıntı Yayınları, 1996

STRETT Jonh, Politics and Technology, Macmillan Press, Londra, 1997

TİMİSİ Nilüfer, Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Ankara: Dost, 2003.

MAKALELER

AKALIN Nurdan, İnternetin Tarihi, Akdeniz Üniversitesi İletişim Dergisi, 2004

AKSOY Asu, İnternet ve Demokrasi Diyalog, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, Hazıran 1996

AKSOY Asu, Bilgi Devrimi, Toplumun Çözülüşü mü?", Birikim. No. 60, 1999

ATABEK Ümit, İletişim Teknolojileri ve İnternet, Amme İdare Dergisi, Mart 2001

BARNETT Steven, "New Media, Old Problems: New Technology and the Political Process", European Journal of Communication, Vol. 12(2), 1997

BUNT Gary, Islam ın the Digital Age Londra, 2003

DERMAN İhsan, Net Kimlikler, Yeni Türkiye, Sayı:19, 1998

GÜRCAN Halil İbrahim, BATU Çiğdem, Haber Sitelerinde İçerik Kalitesine Yönelik Bir Analiz, http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/97.doc, Aralık 2002

METCALFE, Bob; (1997) Rethinking Big Cities in an Age of Small Towns on Virtual Communities Info World, Vol.19, Issue 33, 1997

ROBINS KEVİN, Cyberspace and the world we live in, Body and Society,1999

SUBAŞI Necdet, Sanal Cemaat Örüntüleri, www.medyakronik.com/medya/makale.html, 10 Eylül 2002

ek1

Cihaderi.net Haber |Cihad Meydanlarindan Haberler| Videolar, Fotograflar, Mücahidler, Sehidler... Cihaderi News

http://www.cihaderi.net/

EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...

islami Site | Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd... | islamiKariyer.com | Kinali Elleri... | islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...

cihaderi.net

cihad dünyasından haberler...



"İyne(FAİZ) ile alışverişe başladığınız, öküzün kuyruğuna takıldığınız ve çiftçilikle yetinip Allah yolunda cihadı terk ettiğiniz zaman Allah, size öyle bir zillet verir ki dininize dönene kadar da onu üzerinizden kaldırmaz." (İmam Ahmed)

CİHAD VİDEOLARI | FORUM | FOTO GALERİ | VİDEOLAR

Anasayfa | Videolar | Foto Galeri | Mücahidler | Yazarlar | Yazılar | Röportajlar | Karikatürler | Rss | Künye | Reklam | İletişim

Cihaderi Medya Sunar, Azeri Ceysullah Grubu Operasyon



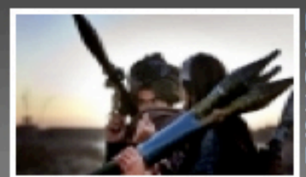
Cihaderi Medya Sunar: Azeri Ceysullah Grubundan Operasyon

Moskova Saldırısını Kafkasya Emiri üslendi Moskova Metrosunu Mücahidler Vurdu



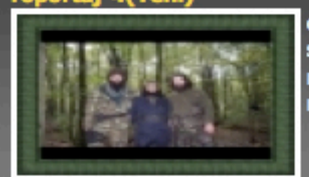
Kafkasya Emiri Ebu Osman (Dokko Umarov), Moskova Metrosuna düzenlenen

Afganistan Şehidimiz; Cabir...



Ben Canımı Allah'a Sattım ve Şehid Oluncaya Kadar İşgalci Kafirlerle Savaşacağım, Hakkınızı Helal

cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)



cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)

ANA SAYFA
FORUM
VİDEOLAR
AFGANİSTAN
ÇEÇENİSTAN
IRAQ
KAFKASYA
FİLİSTİN
ORTADOĞU
UZAKDOĞU
AFRİKA
TÜRKİYE
AVRUPA
Foto Galeri
Sondakika Ekle
Arsiv

Simdi Türkçe Olarak Cihaderi.net'te

Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı

Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı



- Endulus Medyadan yeni Cihad Videosu
- Diyalada 8 Amerikan Askeri Öldürüldü
- Afganistan'da İki İngiliz İşgalci Öldürüldü
- Babil'de Bir Kukla Askeri Araç İmha Edildi
- Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı
- Kendileri Katliamı Anlattılar / Video

ÖZEL HABER

- Cihaderi.Net Akide Açıklamasıdır.

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:17) Sun 15 56
Cihaderi.net Haber |Cihad Meydanlarindan Haberler| Videolar, Fotograflar, Mücahidler, Sehidler... Cihaderi News
http://www.cihaderi.net/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
islami Site | Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd... | islamiKariyer.com | Kinali Elleri... | islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...

cihaderi.net

cihad dünyasından haberler...



"İyne(FAİZ) ile alışverişe başladığınız, öküzün kuyruğuna takıldığınız ve çiftçilikle yetinip Allah yolunda cihadı terk ettiğiniz zaman Allah, size öyle bir zillet verir ki dininize dönene kadar da onu üzerinizden kaldırmaz." (İmam Ahmed)

Cihaderi Medya Sunar, Azeri Ceysullah Grubu Operasyon



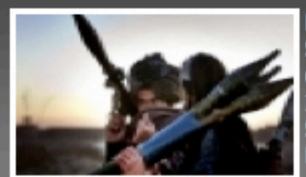
Cihaderi Medya Sunar: Azeri Ceysullah Grubundan Operasyon

Moskova Saldırısını Kafkasya Emiri üslendi Moskova Metrosunu Mücahidler Vurdu



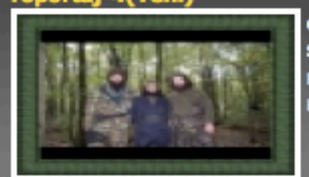
Kafkasya Emiri Ebu Osman (Dokko Umarov), Moskova Metrosuna düzenlenen

Afganistan Şehidimiz; Cabir...



Ben Canımı Allah'a Sattım ve Şehid Oluncaya Kadar İşgalci Kafirlerle Savaşacağım, Hakkınızı Helal

cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)



cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)

ANA SAYFA
FORUM
VİDEOLAR
AFGANİSTAN
ÇEÇENİSTAN
IRAQ
KAFKASYA
FİLİSTİN
ORTADOĞU
UZAKDOĞU
AFRİKA
TÜRKİYE
AVRUPA
Foto Galeri
Sondakika Ekle
Arsiv

Simdi Türkçe Olarak Cihaderi.net'te

Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı

Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı



- Endulus Medyadan yeni Cihad Videosu
- Diyalada 8 Amerikan Askeri Öldürüldü
- Afganistan'da İki İngiliz İşgalci Öldürüldü
- Babil'de Bir Kukla Askeri Araç İmha Edildi
- Hükümet 20 Vatandaşı Tutukladı
- Kendileri Katliamı Anlattılar / Video

ÖZEL HABER

- Cihaderi.Net Akide Açıklamasıdır.

Done

ek1

İSLAMI HABER

İSLAM HABERLERI

HaySed www.haysed.net info@haysed.net Web Tasarım & Yazılım Tel: (0414) 216 67 77

RECENT NEWS

in Dünya Gündemi **Patani Haberleri** 0
at Temmuz 3rd, 2010

19 Yaşında Boynuz Darbesiyle Can Verdi 0
in Dünya Gündemi
at Temmuz 3rd, 2010

İngiltere Gezisi Korkudan İptal Edildi 0
in Filistin
at Temmuz 3rd, 2010

Rus Casusun Bilgisayarı Rumların Elinde 0
in Dünya Gündemi
at Temmuz 3rd, 2010

FEATURED NEWS

[redacted]

POPULAR POSTS

Akp Hükümeti Hakkında Görüşleriniz! (35)
İlk kıblemiz Mescid-i Aksa yıkıldı (20)
Haydi Türkiye Sıra Sende (14)
Kurtlar Vadisi Filistinin çıkarı (11)
İslami Siteler,Kapina Geldim Yarabbi (10)
VAHÖP'ten Denizli Tabip Odasına Kınama (9)
Facebook.com un Hayatımızdaki Etkisi (5)
Nitelikli HIRSIZLIK ve Resmi Belgede SAHTECİLİK (5)
Fetih Suresi Ve Yasini Şerif Okumak İsteyenler (4)
Sünni Ve Şia Tartışması (4)

ABD HABERLERI»

ABD'de 2 Polis Öldürüldü

Temmuz 2nd, 2010 at 04:07 am

ABD polisi geçen Mayıs ayında Arkansas'ta yaşanan ve halkı şok eden olayın görüntülerini yayınladı. Görüntülere göre, rutin

Ladin Öldü İddiası 0

Takvim gazetesinden Bülent Erandaç'ın haberine göre, El-Kaide liderinin ölüm haberi başta CIA olmak...

by admin at Temmuz 1st, 2010 at 06:07 am

SUBSCRIBE TO RSS

Subscribe to **RSS** or enter you email to receive newsletter for news, articles, and updates about what's new.

enter your email... Subscribe

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sun 23 48
İslami Haber Portal
http://www.islamihaber.org/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction Anasayfa | Garanti B... idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Tureng Seslisozluk Zargan TDK İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş...
Gmail - Gelen Kutusu - erenayt... index İslami Haber Portal

İSLAMI HABER

İSLAM HABERLERI

HaySed www.haysed.net info@haysed.net Web Tasarım & Yazılım Tel: (0414) 216 67 77

RECENT NEWS

in Dünya Gündemi **Patani Haberleri** 0
at Temmuz 3rd, 2010

19 Yaşında Boynuz Darbesiyle Can Verdi 0
in Dünya Gündemi
at Temmuz 3rd, 2010

İngiltere Gezisi Korkudan İptal Edildi 0
in Filistin
at Temmuz 3rd, 2010

Rus Casusun Bilgisayarı Rumların Elinde 0
in Dünya Gündemi
at Temmuz 3rd, 2010

FEATURED NEWS

POPULAR POSTS

Akp Hükümeti Hakkında Görüşleriniz! (35)
İlk kıblemiz Mescid-i Aksa yıkıldı (20)
Haydi Türkiye Sıra Sende (14)
Kurtlar Vadisi Filistinin çıkarı (11)
İslami Siteler,Kapina Geldim Yarabbi (10)
VAHÖP'ten Denizli Tabip Odasına Kınama (9)
Facebook.com un Hayatımızdaki Etkisi (5)
Nitelikli HIRSIZLIK ve Resmi Belgede SAHTECİLİK (5)
Fetih Suresi Ve Yasini Şerif Okumak İsteyenler (4)
Sünni Ve Şia Tartışması (4)

ABD HABERLERI»

ABD'de 2 Polis Öldürüldü

Temmuz 2nd, 2010 at 04:07 am

ABD polisi geçen Mayıs ayında Arkansas'ta yaşanan ve halkı şok eden olayın görüntülerini yayınladı. Görüntülere göre, rutin

Ladin Öldü İddiası 0

Takvim gazetesinden Bülent Erandaç'ın haberine göre, El-Kaide liderinin ölüm haberi başta CIA olmak...

by admin at Temmuz 1st, 2010 at 06:07 am

SUBSCRIBE TO RSS

Subscribe to **RSS** or enter you email to receive newsletter for news, articles, and updates about what's new.

enter your email... Subscribe

http://www.islamihaber.org/

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:18) Sun 15 55
ek1
islami Site
http://www.islamisite.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
islami Site
Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd...
islamiKariyer.com | Kinali Elleri...
islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...



Kuran ışığında İslam

Düşünmeden, Yüzeysel Yaşamak

Düşünebilmek, insan hayatındaki en önemli nimetlerden biridir. Düşünmek insanı, etrafında gördüğü, işittiği, hissettiği her şeyin, Allah'ın o muhteşem yaratma sanatı ile gerçekleştiği gerçeğine götürür. Düşünen insan, yaşamdaki amacının ne olduğunu, neden yaratıldığını, Allah'a karşı sorumluluklarını, ölümü, ahireti aklından çıkarmaz. Rabbimiz bir ayetinde, Kuran ayetleri üzerinde düşünüp öğüt alabileceklerin, yalnızca temiz akıl sahibi olan müminler olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

"(Bu Kur'an,) Ayetlerini, iyiden iyiye düşünsünler ve temiz akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sad Suresi –29)

Dini gereği gibi yaşayamayan insanlar ise, şeytanın da telkinleri ile bütün bu konuları düşünmekten özellikle kaçınırlar. Dünya hayatında oyalanacak o kadar çok konu vardır ki, düşünmeye fırsat bulamazlar. Ancak, başlarına bir kaza veya hastalık gelip de, dünya hayatında oyalanacakları konulardan uzaklaştıklarında, o zaman Allah'ı düşünmeye ve eski günlerine tekrar dönebilmek için dua etmeye başlarlar. Sağlıklarına kavuştuklarında ise hasta ve aciz hallerini çok çabuk unutur ve eski yüzeysel yaşantılarına geri dönerler.
İnsana bir zarar dokunduğunda, yan yatarken, otururken ya da ayaktayken bize dua

ANA MENÜ
- Ana Sayfa
- İslam
  - İman
  - Ahlak
  - Kuran
  - Hadis
  - İslam Tarihi
  - Dini Bilgiler
  - Kültür Sanat
  - Makaleler
  - İslam Dünyası
- Edebiyat
  - Güzel Sözler
  - İlginç Hikayeler
  - Son Sözler
  - İlginç Nükteler
  - Başarı Hikayeleri
  - Edebi Yazılar
  - Şiir

Ara

KITAP GEZINTISI
- CİHAD
- Faizsiz Ekonomi
- Güzel isimler
- Hayatın Manası
- İman Nuru ve Saadeti
- KİMYA-YI SAADET
- KÜRESEL SÖMÜRÜ VE İSLAM
- MARİFETULLAH (Allah'ı(c.c) Tanımak)
- NEFİS TERBİYESİ
- Peygamber Duaları

ADMIN
- Hesabım

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:18) Sun 15 55
islami Site
http://www.islamisite.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
islami Site | Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd... | islamiKariyer.com | Kinali Elleri... | islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...



Kuran ışığında İslam

Düşünmeden, Yüzeysel Yaşamak

Düşünebilmek, insan hayatındaki en önemli nimetlerden biridir. Düşünmek insanı, etrafında gördüğü, işittiği, hissettiği her şeyin, Allah'ın o muhteşem yaratma sanatı ile gerçekleştiği gerçeğine götürür. Düşünen insan, yaşamdaki amacının ne olduğunu, neden yaratıldığını, Allah'a karşı sorumluluklarını, ölümü, ahireti aklından çıkarmaz. Rabbimiz bir ayetinde, Kuran ayetleri üzerinde düşünüp öğüt alabileceklerin, yalnızca temiz akıl sahibi olan müminler olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

"(Bu Kur'an,) Ayetlerini, iyiden iyiye düşünsünler ve temiz akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sad Suresi –29)

Dini gereği gibi yaşayamayan insanlar ise, şeytanın da telkinleri ile bütün bu konuları düşünmekten özellikle kaçınırlar. Dünya hayatında oyalanacak o kadar çok konu vardır ki, düşünmeye fırsat bulamazlar. Ancak, başlarına bir kaza veya hastalık gelip de, dünya hayatında oyalanacakları konulardan uzaklaştıklarında, o zaman Allah'ı düşünmeye ve eski günlerine tekrar dönebilmek için dua etmeye başlarlar. Sağlıklarına kavuştuklarında ise hasta ve aciz hallerini çok çabuk unutur ve eski yüzeysel yaşantılarına geri dönerler.
İnsana bir zarar dokunduğunda, yan yatarken, otururken ya da ayaktayken bize dua

ANA MENÜ
- Ana Sayfa
- İslam
  - İman
  - Ahlak
  - Kuran
  - Hadis
  - İslam Tarihi
  - Dini Bilgiler
  - Kültür Sanat
  - Makaleler
  - İslam Dünyası
- Edebiyat
  - Güzel Sözler
  - İlginç Hikayeler
  - Son Sözler
  - İlginç Nükteler
  - Başarı Hikayeleri
  - Edebi Yazılar
  - Şiir

Ara

KITAP GEZINTISI
- CİHAD
- Faizsiz Ekonomi
- Güzel isimler
- Hayatın Manası
- İman Nuru ve Saadeti
- KİMYA-YI SAADET
- KÜRESEL SÖMÜRÜ VE İSLAM
- MARİFETULLAH (Allah'ı(c.c) Tanımak)
- NEFİS TERBİYESİ
- Peygamber Duaları

ADMIN
- Hesabım

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:16) Sun 15 57
islamiKariyer.com | Kinali Ellerin Duasi
ekol
http://www.islamikariyer.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
islami Site | Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd... | islamiKariyer.com | Kinali Elleri... | islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...

islamiKariyer.com

Kınalı ellerin duasını alabilmenin yolu islamikariyer.com

HAFIZA IMAJ Kariyer Lider PARA Ticaret ZAMAN İletişim

Kariyer yolculuğunda islami perspektif. Kariyer, ekonomi, ticaret para, kişisel gelişim, güncel, borsa haberleri ile bir çok gazetenin ekonomi köşelerini sitemizden takip edebilirsiniz



Neden İslami Kariyer?

Posted Ocak 7th, 2007 by Muzaffer Doruk



Zekat, yüce kitabimiz kurani kerimde Namaz ile beraber zikr edilen en hassas ibadetlerden birisi. Ve islamin 5 sartindan da birisi. Herkes zekat farz diyorda. Peki farz olan bir ibadetin yerine gelmesi icin para kazanmak ve helal paraya götüren kariyer üzerine kimse konusamiyor?

`

Bu büyük eksikligi gören bizler internet ortaminda da olsa meslek arayisi icinde olan, kariyer yapmak isteyen ve helalinden cok para kazanip zekat emri ilahiyi yerine getirmek isteyen genc nesil icin islamikariyer.com sitesini hazirlayamaya karar verdik.

24 yorum Devamını oku

İslami kariyer sizde nasıl bir çağrışım oluşturuyor

Posted Ocak 24th, 2010 by Muzaffer Doruk

- Dini eğitim ve bilgide kişinin kendisini geliştirmesi
- Kariyer ve iş hayatına islami bakış açısı
- Dindar insanlar için güvenli iş bulma platformu
- Kişisel gelişimimizi islam ile zenginleştirme
- Bende daha farklı bir çağrışım oluşuyor, yorum olarak yazacağım

Oy ver

Is Eleman Arama

- Firma Kayit
- Ilan ekle
- Mesleğini Tanıt
- Gelen tüm ilanlar
- İlanlarım
- Teklifler

Kullanıcı girişi

Kullanıcı adı:

Şifre:

Giriş

- Yeni hesap olustur
- Yeni şifre iste

Ilan Veritabani

Ücretsiz ilan ekle
ilan veritabani

Ekonomi Haberleri

- Cnn Türk Ekonomi
- Hürriyet Ekonomi
- Mynet Ekonomi
- NTV Ekonomi
- Radikal Ekonomi
- Sabah Ekonomi
- TGRT Haber Ekonomi
- Yenisafak Ekonomi
- Zaman Ekonomi
- Tüm Ekonomi Haberleri

Firma Veritabani

Ücretsiz Olarak firmanı veritabanımıza ekle
Firma Veritabani

Google Reklamları
Evde EK Iş
Norveç Kariyer
Sabanci Kariyer
Islami Tatil
Kariyer Kocluğu

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:16) Sun 15 57
islamiKariyer.com | Kinali Ellerin Duasi
http://www.islamikariyer.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
islami Site | Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd... | islamiKariyer.com | Kinali Elleri... | islam , ilahi , Ezgi , Hadis , Nam...

islamiKariyer.com

Kınalı ellerin duasını alabilmenin yolu islamikariyer.com

HAFIZA IMAJ Kariyer Lider PARA Ticaret ZAMAN İletişim

Kariyer yolculuğunda islami perspektif. Kariyer, ekonomi, ticaret para, kişisel gelişim, güncel, borsa haberleri ile bir çok gazetenin ekonomi köşelerini sitemizden takip edebilirsiniz



Neden İslami Kariyer?

Posted Ocak 7th, 2007 by Muzaffer Doruk



Zekat, yüce kitabimiz kurani kerimde Namaz ile beraber zikr edilen en hassas ibadetlerden birisi. Ve islamin 5 sartindan da birisi. Herkes zekat farz diyorda. Peki farz olan bir ibadetin yerine gelmesi icin para kazanmak ve helal paraya götüren kariyer üzerine kimse konusamiyor?

`

Bu büyük eksikligi gören bizler internet ortaminda da olsa meslek arayisi icinde olan, kariyer yapmak isteyen ve helalinden cok para kazanip zekat emri ilahiyi yerine getirmek isteyen genc nesil icin islamikariyer.com sitesini hazirlayamaya karar verdik.

24 yorum Devamını oku

İslami kariyer sizde nasıl bir çağrışım oluşturuyor

Posted Ocak 24th, 2010 by Muzaffer Doruk

- Dini eğitim ve bilgide kişinin kendisini geliştirmesi
- Kariyer ve iş hayatına islami bakış açısı
- Dindar insanlar için güvenli iş bulma platformu
- Kişisel gelişimimizi islam ile zenginleştirme
- Bende daha farklı bir çağrışım oluşuyor, yorum olarak yazacağım

Oy ver

Is Eleman Arama

- Firma Kayit
- Ilan ekle
- Mesleğini Tanıt
- Gelen tüm ilanlar
- İlanlarım
- Teklifler

Kullanıcı girişi

Kullanıcı adı:

Şifre:

Giriş

- Yeni hesap olustur
- Yeni şifre iste

Ilan Veritabani

Ücretsiz ilan ekle

ilan veritabani

Ekonomi Haberleri

- Cnn Türk Ekonomi
- Hürriyet Ekonomi
- Mynet Ekonomi
- NTV Ekonomi
- Radikal Ekonomi
- Sabah Ekonomi
- TGRT Haber Ekonomi
- Yenisafak Ekonomi
- Zaman Ekonomi
- Tüm Ekonomi Haberleri

Firma Veritabani

Ücretsiz Olarak firmanı veritabanımıza ekle

Firma Veritabani

Google Reklamları
Evde EK Iş
Norveç Kariyer
Sabanci Kariyer
Islami Tatil
Kariyer Kocluğu

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sat 15:27
Cihaderi.Net – Hayat: İman, Cihad ve Şehadettir
http://www.cihaderi.net/forum/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kut... AKTIF KONULAR |... Cihaderi.Net – For... islami Site İslami Haber Portal Cihaderi.Net´und... Cihaderi.Net – Ha...

Forum	Son Mesaj	Konular	Mesajlar
Cihaderi.Net			
Cihaderi.Net Hakkında Duyurular ve Önerileriniz **Alt Forum:** Akidemiz	**Cihaderi.Net Akide Açıklamasıdır.** yazan Ebu Musab el Turki 04-09-2010 04:45 AM	11	17
Tanışma Bölümü Yeni Gelen Kardeşler Kendilerini Burada Tanıtabilirler	**Esselamualeykumwerahmetullahweberakaatuh** yazan karamithat 05-15-2010 02:16 PM	10	37
Tavsiye Edilen Linkler Tavsiye edilen siteler,bağlantılar..	**Sehadet.info** yazan united jihad 04-08-2010 05:04 AM	7	9
Cihad Beldelerinden Haberler			
Afganistan Haberleri Afganistan Islam Emirliği Haberleri	**Kendi Dilinden ABD Mağlubiyeti** yazan akhancer88 05-11-2010 03:50 PM	125	178
Pakistan Haberleri Pakistan'dan Haberler	**Veziristanda 5 mücahid şehid, 4 esir** yazan Abu Hamza al-Muhajir 05-13-2010 11:20 AM	5	6
Irak Haberleri Irak Islam Devleti Haberleri	**İşte Irak İslam Devleti'nin bilinmeyenleri** yazan Ebu Musab el Turki 04-23-2010 06:23 PM	89	93
Çeçenistan Haberleri Kafkasya Emirliği Haberleri	**Gürcü TV'si Polonya Cumhurbaşkanı'nın Rus KGB...** yazan united jihad 04-14-2010 04:47 AM	64	88
Filistin Haberleri Filistin'den Haberler	**Kuzey Filistin'de Şehid Ebu Ömer ve Ebu Hamza...** yazan Muattah at Turki 05-04-2010 06:21 PM	17	20
Somali Haberleri Somali Direnişi Haberleri	**Somali'de camiye bomba: 30 ölü** yazan Ensar 05-03-2010 10:20 PM	13	17
Muhtelif Haberler	**Amerika'da olay yaratan kişiler**		

http://www.cihaderi.net/forum/showthread.php/sehadet_info-888/index.html

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sat 15:27
Cihaderi.Net – Hayat: İman, Cihad ve Şehadettir
http://www.cihaderi.net/forum/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kut... AKTIF KONULAR |... Cihaderi.Net – For... islami Site İslami Haber Portal Cihaderi.Net´und... Cihaderi.Net – Ha...

Global Islami Medya Cephesi

Afganistan Videoları Afganistan Islam Emirliği Videoları	**Al Emarah Jihadi Medya Sunar: Nuristanda ABD...** yazan Muattah at Turki 05-15-2010 07:13 PM	31	45
Irak Videoları Irak Islam Devleti Videoları	**El Ensar: Musul'da Polis Aracın Patlatılması** yazan Muattah at Turki 05-10-2010 02:30 PM	43	49
Diğer Cihad Bölgeleri Videoları Diğer Cihad Beldelerinden Videolar	**Jundullah Studio: IMU "Josus Killer 1-2-3"** yazan Muattah at Turki 05-11-2010 11:36 AM	55	81
Cihaderi Media Videoları Bizim Tarafımızdan Hazırlanmış Videolar	**Şeyh Usame'nin Yeni "Mesaj"ı Türkçe...** yazan Ebu Musab el Turki 04-16-2010 06:57 AM	31	49
Türkçe Videolar Türkçe'ye Çevrilmiş Videolar	**Elif Media: Kıyam Yolcuları: Şehid Ebubekir Turki** yazan seyfülislam 05-04-2010 04:39 PM	32	43
Islami Videolar Belgesel Niteliğinde Islami Videolar	**Cehenneme Götüren Ameller** yazan akhancer88 05-06-2010 05:55 PM	11	18
Resimler Cihadi ve İslami Resimler Burada	**Özbekistan İslami Hareketi'nin Yeni Şehidleri** yazan Abu Hamza al-Muhajir 05-10-2010 12:16 PM	51	85
Neşidler Müziksiz Parçalar **Alt Forum:** Neşid Video Klipler	**Irak İslam Devleti iki Şehit Lidere İthafen...** yazan Abu Hamza al-Muhajir 05-20-2010 12:00 PM	3	39

Islami Konular

Kuran ve Sünnet/Hadis Selefi Salihin Bakış Açısına Göre Değerlendirdiğimiz Kuran ve Sünnet	**İslam Kardeşliği Dargınlığa İzin Vermez!** yazan ebuhasanelmakdisi 04-02-2010 07:53 PM	8	14
Serbest Kürsü İslami Meselelerimizi Tartışabileceğimiz Bölüm	**Çeçenlerle neden Filistin kadar ilgilenilmiyor?** yazan abdulmuntakim 05-16-2010 02:50 AM	21	75

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sat 15:27
Cihaderi.Net – Hayat: İman, Cihad ve Şehadettir
http://www.cihaderi.net/forum/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kut... AKTIF KONULAR |... Cihaderi.Net – For... islami Site İslami Haber Portal Cihaderi.Net´und... Cihaderi.Net – Ha...

Islami Konular

Kuran ve Sünnet/Hadis Selefi Salihin Bakış Açısına Göre Değerlendirdiğimiz Kuran ve Sünnet	**İslam Kardeşliği Dargınlığa İzin Vermez!** yazan ebuhasanelmakdisi 04-02-2010 07:53 PM	8	14
Serbest Kürsü İslami Meselelerimizi Tartışabileceğimiz Bölüm	**Çeçenlerle neden Filistin kadar ilgilenilmiyor?** yazan abdulmuntakim 05-16-2010 02:50 AM	21	75
Cihad Hakkında Deliller ile Cihad'ın Farziyeti ve Ahkamı	**Metro saldirisinin "ilmi" nedir?** yazan ebu welid 04-09-2010 07:16 PM	34	127
Akidevi Meseleler Küfür,Şirk,Tağut,Tevhid vb. Konular İle İlgili Yazılar	**Malum Nevruz Hakkında** yazan ebuhasanelmakdisi 03-21-2010 11:03 PM	42	164
Köşe Yazıları Üyelerimiz Tarafından Yazılmış veya Paylaşılmış Yazılar	**Kapitalist Ölçü; Menfaatçilik** yazan abdulmuntakim 05-17-2010 02:55 AM	17	29
Kütüphane Gerekli Kitapları Bulabileceğiniz Bir Kaynak	**Fesad Medreseleri=>Ebu Muhammed el-Makdisî** yazan Ebu Musab el Turki 03-19-2010 07:01 PM	25	25

ARAPÇA FORUM(عربي)

Videos-منتدى المرئيات	**بيانٌ عن حملة "فأس الخليل" لكسر صنم...** yazan Ebu Musab el Turki 03-22-2010 05:14 AM	35	43

English Forum

News All English news here	**Taliban commander denies death reports** yazan united jihad 04-13-2010 08:15 PM	84	97
Multimedia Section	**Al-Balagh Media Center: Exclusive interview with...** yazan akhancer88 04-26-2010 02:40 AM	34	57

Done

KIYAM YOLCULARI



Allah Şehadetini Kabul Etsin

Elif Medya
Takdim Eder



Şehid Ebubekir Turki



Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:11) Mon 22:13
Hackerlar, Rotamız İsrail, Gücümüz Hack
http://www.cihaderi.net/Hackerlar,-Rotamız-İsrail,-Gucumuz-Hack-haber-16160.html
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail - Gelen Kutusu - erenayt... Hackerlar, Rotamız İsrail, Gücü...



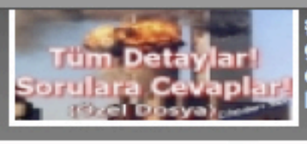
Yardım Taşıyan İhh öncülüğündeki Gazze konvoyuna Mavi Marmaraya



Cihad Medya Ajansı (international jihadist media



Kaide ile mücadele etmezsek Halifelik en güçlü



şimdiye kadarki en geniş kapsamlı dosya! Halen 11 Eylül gazvesini

ANA SAYFA
FORUM
VİDEOLAR
AFGANİSTAN
ÇEÇENİSTAN
IRAQ
KAFKASYA
FİLİSTİN
ORTADOĞU
UZAKDOĞU
AFRİKA
TÜRKİYE
AVRUPA
Foto Galeri
Sondakika Ekle
Arşiv

mf coder

ÇOK OKUNANLAR



Ana sayfaya Dön // **TÜRKİYE**
Karakter boyutu : A A A A



Hackerlar, Rotamız İsrail, Gücümüz Hack

31 Mayıs 2010 Pazartesi Saat 20:41

Türkiyeli müslüman hackerlar İhh Gazze gemisine korsanlık yapan Siyonist İsrail'e karşı Türkiyeli Hackerler Sanal Saldırı Başlattı. co.il uzantılı resmi ve özel web sitelerini hacklendi

İsrail askerlerinin Gazze'ye insani yardım taşıya yardım filosuna saldırması üzerine Türk bilgisayar korsanları harekete geçti ve İsrail'in resmi internet sitelerine sanal saldırı başlattı.

İsrail'in uluslararası sularda Gazze'ye yardım götüren konvoya düzenlediği kanlı saldırının ardından Türk bilgisayar korsanları ortak karar aldı.

Cyber-Warrior (Siber Savaşçı) ve diğer Hacker grupları Türk bilgisayar korsanlarına çağrıda bulundu.

Daha önce birçok kez sesini duyuran Cyber-Warrior Grubunun internet sitesinde yapılan açıklama şöyle:

"Hedef olarak başta İsrail medyası olmak üzere bir çok İsrail resmi internet sitesini hack ettik. Hack saldırıları devam edecek. Filistin'deki ambargonun kaldırılması ve amacı sadece insani yardım götürmek olan masum sivillerin, gazetecilerin ve milletvekillerinin bulunduğu İnsani yardım taşıyan yük gemileri ve Mavi Marmara adlı gemiye yapılan saldırılara sanal olarak da tepki göstermeye devam edeceğiz."

Cihaderi.net

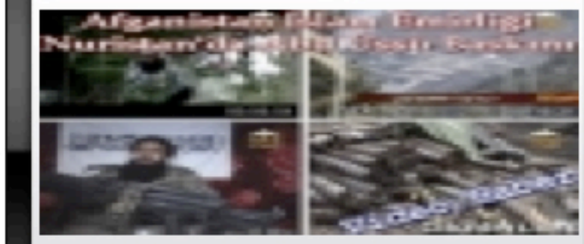
Hacklenen Sitelerden örnekler

ÖZEL HABER



Müminlerin Emiri Molla Ömerden ümmete

ÖZEL VİDEO



Nuristanda Abd üssüne operasyon videosu

YAZARLAR

Akıncı Zülfikar
Yahudilik ve Rafizilik, İsrail ve İran...

Akıncı Zülfikar
Tevbe Vermenin tarihçesi

Done

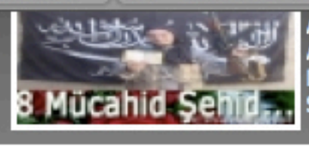
Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sat 17 05
Cihaderi.net Haber |Cihad Meydanlarindan Haberler| Videolar, Fotograflar, Mücahidler, Sehidler... Cihaderi News
http://cihaderi.net/gallery.php?gallery_id=12&title=%DEehidlerin%20G%FCl%FCmsemesi
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail - Gelen... AKTIF KONUL... Cihaderi.Net -... islami Site İslami Haber ... Cihaderi.Net´... Terörizm üzer... Cihaderi.net H... Cihaderi.ne...



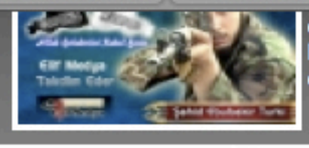
Kaide ile mücadele etmezsek Halifelik en güçlü



şimdiye kadarki en geniş kapsamlı dosya! Halen 11 Eylül gazvesini



Abdulgaffar el Almani ve Elif Medya Yöneticisi Selahaddin



çalışmada Ebubekir Turki'nin eylemini yayınladı.

haber kişisel kurumsal radyo

GALERİLER

Şehidlerin Gülümsemesi....



Detay:Şehidlerin Gülümsemesi
Tarih : 10 Temmuz 2009 Cuma Saat 16:41

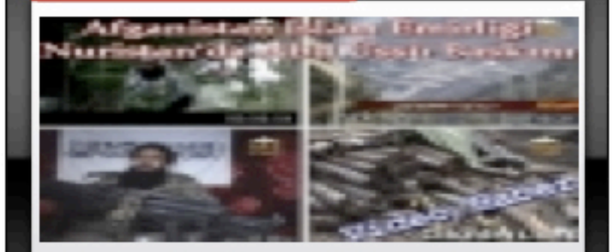
Yorum Ekle Yukarı Çık

ÖZEL HABER



Afganistan İslam Emirliği El Fetih Operasyonunu İlan Etti

ÖZEL VİDEO



Nuristanda Abd üssüne operasyon videosu

YAZARLAR

Akıncı Zülfikar
Tağutun Samiri ve Belamlarından Rabıtacı-Yogi Cüppeli Ehmet...

Akıncı Zülfikar
Tahrifçi ve Hain İslamcılar

ÇOK OKUNANLAR



Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (3:25) Sun 14 20
Sözde Örtülü Çıplak Müslümanlar | islami Site
http://www.islamisite.com/content/sözde-örtülü-çıplak-müslümanlar
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
ListeNur.de - islami siteler liste... . - ANA SAYFA Sözde Örtülü Çıplak Müslümanl...

Sözde Örtülü Çıplak Müslümanlar

By ***ottoman*** *- Posted on* ***13 November 2008***



Etraf başörtülü yarı

çıplaklardan geçilmiyor.
Tesettürle başkaları değil ama başörtülüler fena halde dalga geçmekte.

Arkadas zor geliyorsa cıkar kafandaki örtüyü

ANA MENU

- Ana Sayfa
- İslam
  - İman
  - Ahlak
  - Kuran
  - Hadis
  - İslam Tarihi
  - Dini Bilgiler
  - Kültür Sanat
  - Makaleler
  - İslam Dünyası
- Edebiyat
  - Güzel Sözler
  - İlginç Hikayeler
  - Son Sözler
  - İlginç Nükteler
  - Başarı Hikayeleri
  - Edebi Yazılar
  - Şiir
  - Fıkralar
  - Ata Sözleri
- Eğitim
  - Kişisel Gelişim
- Kadın ve Aile
  - Bebek İsimleri
  - Çocuk
  - Ninniler
  - Masallar

Ara

KITAP GEZINTISI

- CİHAD
- Faizsiz Ekonomi
- Güzel isimler
- Hayatın Manası
- İman Nuru ve Saadeti
- KİMYA-YI SAADET
- KÜRESEL SÖMÜRÜ VE İSLAM
- MARİFETULLAH (Allah'ı(c.c) Tanımak)
- NEFİS TERBİYESİ
- Peygamber Dualaları

ADMIN

- Hesabım
- İçerik oluştur
- Haberler
- Yönet
- Çıkış yap



Done

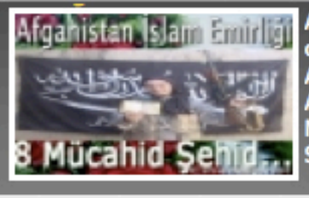
Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 0 36
Talibandan Natoya kabilde büyük darbe /foto
http://www.cihaderi.net/Talibandan-Natoya-kabilde-buyuk-darbe--foto-haber-16064.html
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gel... Taliband... İlkeli Allah İ... Gayri müsli... İslami Habe... ÇOCUK CİN... Davos Çizgi... EVLENECEK... ÇİN KATLİA... ÖZGEÇMİŞ ...



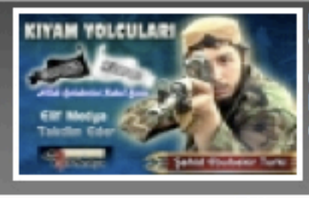
Afganistan'da Taliban ve El Kaide ile mücadele etmezsek Halifelik en güçlü



11 Eylül Gazvesiyle ilgili şimdiye kadarki en geniş kapsamlı dosya! Halen 11 Eylül gazvesini



Afganistan'da cihad eden Abdulgaffar el Almani ve Elif Medya Yöneticisi Selahaddin



Elif Medya, Kıyam Yolcuları adlı çalışmada Ebubekir Turki'nin eylemini yayınladı.

haber kişisel kurumsal radyo

ÇOK OKUNANLAR



Ana sayfaya Dön // **AFGANİSTAN**

Karakter boyutu : A A A A



Talibandan Natoya kabilde büyük darbe /foto

18 Mayıs 2010 Salı Saat 21:59

El Fetih Operasyonları Sürüyor! İki istişhad eylemcisi mücahidin saldırdığı NATO konvoyu imha edildi düzinelerce araç imha olurken çok sayıda NATO işgalcisi öldürüldü.

İki istişhad eylemcisi mücahidin saldırdığı NATO konvoyu imha edildi düzinelerce araç imha olurken çok sayıda NATO işgalcisi öldürüldü.Batı ajansları eylemi flaş haber olarak haber kaynaklarına duyurdu

Mücahid sözcülüğü sabah saatlerinde NATO konvoyuna yönelik bir istişhadi operasyon yapılığını duyurdu. İki şehid mücahidin gerçekleştirdiği şehidlik operasyonunda NATO konvoyu geçmekte iken patlayıcılar ateşlendi. Konvoyun iki ayrı noktasında aynı anda patlatılan bombalar yüzünden onlarca ABD askeri ve NATO işgalcisi öldürüldü. Olayın kameralar önünde gerçekleşmesi karmaşanın bir anda dünya medyasında duyurulmasına neden oldu, mücahidlerin eyleminden hemen sonra batılı ajanslar haber duyuru merkezlerine olayı flaş olarak geçtiler.

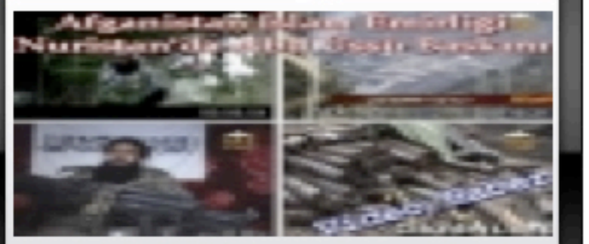
Yaralanan ve ölen ABD ve NATO askerlerinin görüntüleri bir anda batı medyasına kadar düştü. Yaralı ve ölü sayısının hızla arttığı ifade edilirken mücahid sözcülüğü yine KABİL içinde farklı noktalarda saldırılar düzenlendiğini ve bu saldırılarda işgalcilerin askeri noktalarının hedef alındığı söylendi. Operasyonda ölen NATO görevlilerinin üst düzey görevdeki işgalciler olduğu ifade ediliyor.

ÖZEL HABER



Afganistan İslam Emirliği El Fetih Operasyonunu İlan Etti

ÖZEL VİDEO



Nuristanda Abd üssüne operasyon videosu

YAZARLAR

Akıncı Zülfikar
Tevbe Vermenin tarihçesi

Akıncı Zülfikar

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 0:36
Talibandan Natoya kabilde büyük darbe /foto
http://www.cihaderi.net/Talibandan-Natoya-kabilde-buyuk-darbe--foto-haber-16064.html
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gel... Taliband... İlkeli Allah İ... Gayri müsli... İslami Habe... ÇOCUK CİN... Davos Çizgi... EVLENECEK... ÇİN KATLİA... ÖZGEÇMİŞ ...

ediyoruz,
Haber7.com,
Habervaktim.com,
Kanal 7, Yeni
Şafak, Tgrt,
Türkiye Gazetesi

- İsrail Gazzeyi bombaladı, 15 sivil yaralı
- Filipinlerde Moro mücahidleri birleşti
- İnguşetyada Fsbye pusu, 3 kafir yaralı
- Kandaharda El Fetih, 35 düşman 170 araç imha





MÜCAHİDLER



- Şehid Eşi; Neden Cihad Ediyoruz?
- Savaşçı ve Şehit bir Şeyh: Şeyh Said Ebu Saad
- Şehid Şeyh Ahmed Yasin Gazze'de anıldı
- Türkistan İslam Partisi 2009 İşgalçi Çin Hükümetine karşı gerçekleştirilen Operasyonlar
- Şehide Övgü

İbrahim PUTKIRAN
KUTLU BİR BİDAT'IN TOHUMLARI NASIL ATILIR !

İbrahim PUTKIRAN
Şİİ MEZHEBİNE AİT ESERLERDEN ŞOK ALINTILAR!

Akıncı Zülfikar
Cihad İbni Teymiyye'nin değil Allah'ın Emridir!

İbrahim PUTKIRAN
Kutlu Doğum Bid'at'i

Ebu Enfal El Medeni
TERÖRİZM ÜZERİNE

İbrahim PUTKIRAN
İRANLI VEKİLDEN HZ. AYŞE'YE HAKARET

İbrahim PUTKIRAN
Dinden Nasibini Almamış Terbiyesiz Yorumcular

EN YENİ VİDEOLAR



Al Ansar; Musulda işgalciye saldırı
Ansar al İslam grubu mücahidlerinin Musul'da işgalci Amerikan Askeri aracına karşı düzenledikleri

Nuristanda Abd üssüne

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 0:39
Cihaderi.net Haber |Cihad Meydanlarindan Haberler| Videolar, Fotograflar, Mücahidler, Sehidler... Cihaderi News
http://www.cihaderi.net/Gazze-Katliamından-Unutulmayan-Fotoğraflar-foto-14241.html
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gel... Cihaderi.... İlkeli Allah İ... Gayri müsli... İslami Habe... ÇOCUK CİN... Davos Çizgi... EVLENECEK... ÇİN KATLİA... ÖZGEÇMİŞ ...



Gazze Katliamından Unutulmayan Fotoğraflar

Gazze-İsrail Furkan savaşından fotoğraflar... Tarihleri katliamlarla dolu Siyonistlerin işledikleri son katliamdan kanı donduran kareler.

22 Ocak 2010 Cuma Saat 17:27

Etiketler: Gazze Katliamından Unutulmayan Fotoğraflar

Bu yazi toplam 1401 defa okundu.

Slideshow baslat ‹ Geri Ileri ›

0 1 2 3
4 5 6 7
8 9 10
11 12 13
14 15



FOTO KATEGORİLERİ

- ANA SAYFA
- VİDEOLAR
- AFGANİSTAN
- ÇEÇENİSTAN
- IRAQ
- KAFKASYA
- FİLİSTİN
- ORTADOĞU
- UZAKDOĞU
- AFRİKA
- TÜRKİYE
- AVRUPA
- Arşiv

EN ÇOK İZLENEN FOTOLAR

Patanili mücahidlerden operasyon

Patanili mücahidlerden operasyon
Patanili mücahidlerden operasyon
Kategori: UZAKDOĞU / Izlenme:

Mücahid fotoğrafları

Mücahid fotoğrafları
Mücahid fotoğrafları
Kategori: MÜCAHİDLER / Izlenme:



Afganistan'daki Türk Şehid Ebu Cendel
Afganistan'da cihad ederken şehid olan Türk mücahidler kervanına katılan Ebu Cendel'in fotoğrafları

Çeçenistanda şehid(inş)olan

Çeçenistanda şehid(inş)olan türkiyeli iki mücahid (NETTE

Transferring data from www.cihaderi.net...

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 0 37

Talibandan Natoya kabilde büyük darbe /foto

http://www.cihaderi.net/Talibandan-Natoya-kabilde-buyuk-darbe--foto-haber-16064.html

Google

EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...

Gmail – Gel... Taliband... İlkeli Allah İ... Gayri müsli... İslami Habe... ÇOCUK CİN... Davos Çizgi... EVLENECEK... ÇİN KATLİA... ÖZGEÇMİŞ ...



AKADEMİ



- Ebu Hamza el Afgani hainine karşı reddiye
- İslam Devleti, Hilafet Nasıl Kurulur?
- Fetullahçılara Şeyh Evlakiden cevap
- Genç Mücahid Adayına Tavsiyeler
- Bir Cuma Vakti Cephede (Şiir)
- İslami Cepheden 11 Eylül Manifestosu
- Şeyh Usame'yi Etkileyen Olaylar
- Nevruz, Zerdüştlerin bayramı, haramdır
- Marcah'da direnenlere ithafen yazılmış şiir





Kafkasya Emirliği Mücahidleri (Mart 2010)
Izlenme: 1553



Şehid Komutan Şeyh Said Buryatski Kutsal Topraklarda
Izlenme: 1762



Şehid Komutan Şeyh Said Buryatski
Izlenme: 2283



Komutan Abdullah ve Kafkasya Mücahidleri
Izlenme: 2612



Kafkasya İslam Emirliği mücahidleri ve kar
Izlenme: 1486



Gazze Katliamından Unutulmayan Fotoğraflar
Izlenme: 1398



Taliban'ın Kabil Baskını fotoları
Izlenme: 4472

Patanili mücahidlerden

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:51) Wed 22:56
islamiKariyer.com | Kinali Ellerin Duasi
http://www.islamikariyer.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Tureng Seslisozluk Zargan TDK İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa...
Cihaderi.net Haber; Cihad Meyd... İslami Haber Portal islami Site islamiKariyer.com | Kinali Elleri...

sitemizdeki yer alan yorum mantigindaki tüm ilanlar yayindan kaldirilmistir. Ilanlarini ilan ekleme forumunu kullanarak ekleyiniz. Sistemdeki mevcut ilan gösterimleri buradaki sayfamizda aktif haldedir. Teknik sorun ve diger sorulariniz icin lütfen bizimle buradan iletisime geciniz

Eklenen Tüm Ilanlar

Polonya Üniversiteleri
ÖSS`siz, uygun fiyata ve ingilizce! Tüm bölümlerde Üniversite imkanı
www.avrupaegitim.com

TAFE Türkiye okullarıyla
Hazırlık Türkiye'de ardından sınavsız Üniversite Yurtdışında
www.tafetr.com

Bulgaristan'da Üniversite
Kesin Kayıt,5 Senedir Güvenilir Ekip.28 Üniversite'nin Temsilciliği
www.sofyaturk.com

Google Reklamları



Ilgili Konular

Ticaret . Muhammed Bozdağ . Eğitim . Nasihatler . Başarı . Kişisel Gelişim . Dua . Para . Hedef . Kariyer . İletişim . istemek . Abdülhamid Han . Osmanlı Sultanları . Rizik . Haber . Osmanlı . İslam . II. Abdülhamid Han . Meslek . Liderlik . Zaman Yönetimi . çalışmak . istek . Arastirma . Ekonomi . Karar . Osmanlı Devleti . İslam'da Ticaret . alışveriş . Hikayeler . Para Kazanmak . Kriz . şükür . Nimete şükretmek . Dünya Hayatı . Sorumluluk . İşsizlik . içtenlik . duanın kabulü . çalışmanın hedefi . Osmanlı Padişahları . iş hayatı . Motivasyon . Helal Yolda Harcamak . Hedef Belirlemek . samimi istek . Hafiza . Dünya . İslami ölçüler . Helal Kazanç . Yönetim . yaşam . samimiyet . İmaj . Modelleme . Rızık Için çalışmak . Nimetin Kıymetini Bilmek . Haramlar . zenginlik . Allah'a güvenmek . isteklerimiz . Müslüman . Haramlardan Kaçınmak . üretim . Yönetici . şirket . Zaman . iş dünyası . ticarette dürüstlük .

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 15:10
islami Site
http://www.islamisite.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kutusu ... Cihaderi.net Haber |Cih... islami Site islamiKariyer.com | Kin... İslami Haber Portal Psdtuts+ | Adobe Phot...

birlik ve beraberlik sağlandığı takdirde bireyler, güç ve enerjilerini kavga, çatışma, savaş ve fitneye değil, barış, hayır ve güzelliklere yönlendireceklerdir. Allah, hayır için birlikte çalışanları Kendi katından bir yardım ile müjdelemiştir. Bu nedenle Allah müminlere, birbirleriyle çekişmemelerini, yoksa güçlerinin gideceğini ve zayıf düşeceklerini bazı ayetlerinde hatırlatmıştır. Bu ayetlerden biri şöyledir:
Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin ve çekişip birbirinize düşmeyin, çözülüp yılgınlaşırsınız, gücünüz gider. Sabredin. Şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir. (Enfal Suresi, 46)

Tartışma, kırgınlık, alınganlık, nefret gibi özellikler, şeytanın insanlara telkin ettiği kötü ahlak özelliklerindendir. Müminler bu tür kötü ahlak özelliklerinden, şeytanın telkin ve vesveselerinden, Kuran ahlakına uygun yaşayarak korunurlar. Rabbimiz bir Kuran ayetinde, "Nefisler ise 'kıskançlığa ve bencil tutkulara' hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik yapar ve sakınırsanız, şüphesiz, Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır. (Nisa Suresi, 128) buyurarak, tüm insanların aslında bu tür özelliklere elverişli olduğunu, "Kim nefsinin 'cimri ve bencil tutkularından' korunmuşsa, işte onlar, felah (kurtuluş) bulanlardır. (Haşr Suresi, 9) ayeti ile de bu özelliklerden korunanların kurtuluşa ereceğini bildirmiştir.

Devamını oku

1 2 3 4 5 6 7 8 9 ... sonraki › son »

HER GAZZELİ AİLEYE

Endüstriyel Dağcılık
Artık Türkiye'deyiz. Vince son
Dış Cephe ve yüksek bina işleri
Buraya Reklam Ver

Web Siteler
En iyi türk web siteler.
Hemen sende siteni ekle.
Ara.com.tr Reklam

Gaziantep Haberi
Gaziantep Spor haberleri Gaziantep
Karkamış haberleri
www.haber27.com

Gaziantep Haberi
Gaziantep Spor haberleri Gaziantep
Karkamış haberleri
www.haber27.com

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 15 11
islami Site
http://www.islamisite.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kutusu ... Cihaderi.net Haber |Cih... islami Site islamiKariyer.com | Kin... İslami Haber Portal Psdtuts+ | Adobe Phot...

dehlize inip, dinler yine. Yetimlerin en küçüğü dua ediyor:
– Ya Rabbi! O nasıl bize ikram ettiyse, sen de ona ikram et! Onu imanla şereflendir!

Ardından;
– Âmiiiin! sesleri yükselir.

O anda, kalbi döner ateşperestin. Ve 'Şehâdet'i getirip imanla şereflenir. Nitekim Sadaka, belâyı önler. Ama dua, kaderi değiştirir! Buyurmuştur büyüklerimiz

Dua almaya bakın.

Münafiklar Mağlup Olacaktır

Münafıklar, başlangıçta iman ettikleri için ya da menfaatleri gereği müminlerin içinde yaşarlar. Ancak imandan sonra sapmaları durumunda veya menfaatleri çatıştığında müminlere karşı mücadeleye başlarlar.

Münafıklar, müminlerin içinde yaşadıkları sürece kendi gibi insanları çok kolay teşhis ederler. Zoraki ibadet eden ve Allah'ı anmaktan sıkılan, temizliğine dikkat etmeyen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan, gösteriş için infak eden, sözüne güvenilmez ve tembel kişilerle yakınlık kurarlar. Bu kişiler bir araya geldiklerinde, Allah'ı anmaları veya iyiliği konuşmaları gerekmediği için birbirlerinin yanında rahat eder, müminlerin yanında ise sıkılırlar. Bir araya geldikleri her zaman, müminlerin aleyhine tuzaklar kurmak için örgütlenirler. Müminlerin arasına nifak sokup ayrılığa düşmelerini ve dağılıp gitmelerini isterler.

Onlar ki: "Allah'ın Resûlü yanında bulunanlara hiç bir infak (harcama)da bulunmayın, sonunda dağılıp gitsinler," derler. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Ancak münafıklar kavramıyorlar. (Münafikun Suresi – 7)

Münafıkların bir araya gelip gizli toplantılar yaptıkları, fitne ve isyanı konuştukları Kuran'da şöyle haber verilmiştir:
'Gizli toplantıların fısıldaşmalarından' (kulis) men' edilip sonra men' edildikleri şeye dönenleri; günah, düşmanlık ve peygambere isyanı (aralarında) fısıldaşanları görmüyor musun? Onlar sana geldikleri zaman, seni Allah'ın selamladığı biçimde selamlıyorlar. Ve kendi kendilerine: "Söylediklerimiz dolayısıyla Allah bize azap etse ya." derler. Onlara cehennem yeter; oraya gireceklerdir. Artık o, ne kötü bir gidiş yeridir. (Mücadele Suresi –8)
Bu toplantılarını geceleri düzenledikleri de bir başka Kuran ayetinde şu şekilde

FİLİSTİNE ACİL YARDIM
YARDIMELİ DERNEĞİ

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Thu 15 13
islami Site
http://www.islamisite.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
Gmail – Gelen Kutusu ... | Cihaderi.net Haber |Cih... | islami Site | islamiKariyer.com | Kin... | İslami Haber Portal | Psdtuts+ | Adobe Phot...

çoğunu sürüklemek için and içmiş ve Rabbimizden bunun için kıyamete kadar süre istemiştir.

Demişti ki: "Şu bana karşı yücelttiğine bir bak; andolsun, eğer bana kıyamet gününe kadar süre tanırsan, onun soyunu -pek az dışında- kuşkusuz kendime bağlı kılacağım. Demişti ki: "Git, onlardan kim sana uyarsa, şüphesiz sizin cezanız cehennemdir; eksiksiz bir ceza." (İsra Suresi - 62 - 63)

İlginç olan konu şeytanın, Allah'ın izni dışında bir şey yapamayacağının farkında olmasına rağmen, Allah'tan izin isteyip insanları bu büyük güce karşı itaatsiz olmaya ve inandıklarını söyledikleri Allah'ı onlara unutturmaya and içmesidir.

Bir insanın Allah'a ve elçisine itaat etmesi, onun imanının en önemli göstergesidir. İman etmeyen insanlar içinse itaat en zor konudur. Varlığından emin oldukları Allah'a ve emirlerine boyun eğmek, nefislerine çok ağır gelir. Özgür olmak onlar için çok önemlidir. Hayatta kendileri dışında hiç kimseye sorumluluk duymadan yaşamak ve diledikleri her şeyi, kural tanımadan yapmak isterler. Bu tavırları ile farklı ve ulaşılmaz olduğunu zanneden bu insanlar, ne kadar özgür olduklarını düşünseler de, aslında pek çok sahibi olan bir köleden farksızdırlar.

Devamını oku

Bir Hikaye - Dua - Abdülkadir Çimen

-Vaktiyle bir ateşperest, oğlunu evlendirmektedir. Düğün günü çok koyun ve inek kesilir. Et kokuları mahalleyi sarar. Ancak evin bitişiğinde, Müslüman, dul bir kadın, dört yetimiyle yaşamaktadır. Hepsi de günlerdir açtırlar. Kadıncağız, düğün evinin kapısını çalıp, 'ateş' ister. Ancak maksadı başkadır.
"Belki yemek verirler" diye gitmiştir. Adam, kadının niyetini anlasa da, bir şey vermez. Kadıncağız, bir daha gidip 'ateş' ister. Yine eli boş döner.
Üçüncüde yine öyle. Ama ne olur bilinmez, bu defa acır kadına. Hallerini anlamak için dehlize iner ve dayar kulağını bitişik evin duvarına ve dinler.

Yetimcik, annesine yalvarıyor:
— Anneciğim, ne olur bir daha git. Belki bu sefer bir şey verirler.

Kadın ağlamaklıdır:
– Üç defa gittim yavrum! Artık utanıyorum.

Ortalama: 397.4
Rank: 4/5
Toplist.arabulsun.com
REKLAMLAR


ÇOK AZ
ELİMDEN GELDİĞİNCE
Oy ver
EN SON AĞ GÜNLÜĞÜ GÖNDERİLERİ
Mona Rosa – Sezai Karakoç
Deneme Günlük
more
Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (1:51) Wed 22:56
islamiKariyer.com | Kinali Ellerin Duasi
http://www.islamikariyer.com/
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Tureng Seslisozluk Zargan TDK İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa...
Cihaderi.net Haber; Cihad Meyd... İslami Haber Portal islami Site islamiKariyer.com | Kinali Elleri...

sitemizdeki yer alan yorum mantigindaki tüm ilanlar yayindan kaldirilmistir. Ilanlarini ilan ekleme forumunu kullanarak ekleyiniz. Sistemdeki mevcut ilan gösterimleri buradaki sayfamizda aktif haldedir. Teknik sorun ve diger sorulariniz icin lütfen bizimle buradan iletisime geciniz

Eklenen Tüm Ilanlar

Polonya Üniversiteleri
ÖSS`siz, uygun fiyata ve ingilizce! Tüm bölümlerde Üniversite imkanı
www.avrupaegitim.com

TAFE Türkiye okullarıyla
Hazırlık Türkiye'de ardından sınavsız Üniversite Yurtdışında
www.tafetr.com

Bulgaristan'da Üniversite
Kesin Kayıt,5 Senedir Güvenilir Ekip.28 Üniversite'nin Temsilciliği
www.sofyaturk.com

Google Reklamları

LOCTITE. loctitesolutions.com/tr



Loctite® 243 & 270
Vidaların gevşemezliğini ve sızdırmazlığını sağlayın.
Ücretsiz numunenizi alın!

Ilgili Konular

Ticaret . Muhammed Bozdağ . Eğitim . Nasihatler . Başarı . Kişisel Gelişim . Dua . Para . Hedef . Kariyer . İletişim . istemek . Abdülhamid Han . Osmanlı Sultanları . Rizik . Haber . Osmanlı . İslam . II. Abdülhamid Han . Meslek . Liderlik . Zaman Yönetimi . çalışmak . istek . Arastirma . Ekonomi . Karar . Osmanlı Devleti . İslam'da Ticaret . alışveriş . Hikayeler . Para Kazanmak . Kriz . şükür . Nimete şükretmek . Dünya Hayatı . Sorumluluk . İşsizlik . içtenlik . duanın kabulü . çalışmanın hedefi . Osmanlı Padişahları . iş hayatı . Motivasyon . Helal Yolda Harcamak . Hedef Belirlemek . samimi istek . Hafiza . Dünya . İslami ölçüler . Helal Kazanç . Yönetim . yaşam . samimiyet . İmaj . Modelleme . Rızık Için çalışmak . Nimetin Kıymetini Bilmek . Haramlar . zenginlik . Allah'a güvenmek . isteklerimiz . Müslüman . Haramlardan Kaçınmak . üretim . Yönetici . şirket . Zaman . iş dünyası . ticarette dürüstlük .

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (Charged) Sun 13 32
Künye | İslami Haber Portal
http://www.islamihaber.org/kunye
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction Anasayfa | Garanti B... idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Tureng Seslisozluk Zargan TDK İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş...
Gmail - Gelen Kutusu - erenayt... Künye | İslami Haber Portal (Untitled)

Künye

Genel Yayın Yönetmeni

Yazı İşleri Müdürü

Haber Müdürü

Editörler

Hukuk Danışmanı

Küresel İletişim Merkezi

Adres Bilgileri

Telefon:

Fax:

YAZILIM ve SİSTEM YÖNETİMİ

SUBSCRIBE TO RSS

Subscribe to **RSS** or enter you email to receive newsletter for news, articles, and updates about what's new.

enter your email... Subscribe

RECENT COMMENTS

hiziracil.tr.: 2 yıl kıbrıstа yaşayan olarak diyorumki. Halka rağmen halkı yönetme kafası. Bu ...

admin: Güzel.....

HUSEYIN SASMAZ: HANGİ PARTİ OLURSA OLSUN HEPSİDE AYNI--- NEDEN DERSEN --- ÇÜNKÜ HEPSİDE AYET VE H...

vuslatım vahdet: ismi de güzellmiş düşün taşın derneği ilk kez duyuyorum. çok güzell bir etkinli...

HUSEYIN SASMAZ: KÖKLÜDEĞİŞİM DERGİSİ'NDEN KAMUOYUNA DUYURU "İnsanlar içerisinde ...

BAĞLANTILAR

- Google
- Kudüs Yolu

KATEGORILER

- ABD Haberleri
- Asya Haberleri
- Avrupa
- Dünya Gündemi
- Eğitim

Done

Firefox File Edit View History Bookmarks Tools Window Help (3:32) Sun 14:26
Cihaderi.net Haber |Cihad Meydanlarindan Haberler| Videolar, Fotograflar, Mücahidler, Sehidler... Cihaderi News
http://www.cihaderi.net/page_detail.php?page_id=2
Google
EREN AYTUĞ Gmail Yahoo! soulseduction idefix NTVMSNBC HÜRRİYET iyibilgi Seslisozluk Zargan İşbankası Webmail Taraf Gazetesi | Düş... Vanity Fair | vanityfa... Le Mellotron swing t...
ListeNur.de - islami siteler liste... . - ANA SAYFA Cihaderi.net Haber |Cihad Meyd...

cihaderi.net

cihad dünyasından haberler...



"İyne(FAİZ) ile alışverişe başladığınız, öküzün kuyruğuna takıldığınız ve çiftçilikle yetinip Allah yolunda cihadı terk ettiğiniz zaman Allah, size öyle bir zillet verir ki dininize dönene kadar da onu üzerinizden kaldırmaz." (İmam Ahmed)

CİHAD VİDEOLARI | FORUM | FOTO GALERİ | VİDEOLAR

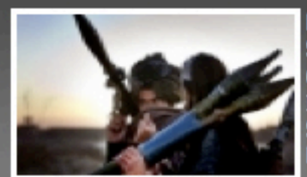
Anasayfa | Videolar | Foto Galeri | Mücahidler | Yazarlar | Yazılar | Röportajlar | Karikatürler | Rss | Künye | Reklam | İletişim

Kabardey-Balkar Emiri Seyfullah şehid oldu



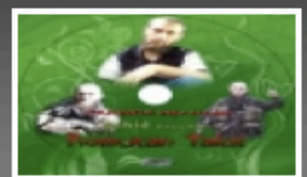
Kafkasya Emirliği Kabardey Balkar ve Karaçay Birleşik Vilayeti Komutanlığı Perşembe sabahı,

Afganistan Şehidimiz; Cabir...



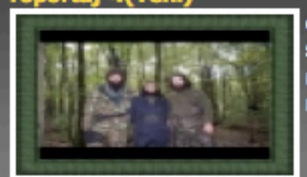
Ben Canımı Allah'a Sattım ve Şehid Oluncaya Kadar İşgalci Kafirlerle Savaşacağım, Hakkınızı Helal

KOMUTAN TALUT(Yakında İnşaallah)



KOMUTAN TALUT(Yakında İnşaallah)

cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)



cihaderi.net sunar...çeçen mücahidle röportaj-4(Yeni)

- ANA SAYFA
- FORUM
- VİDEOLAR
- AFGANİSTAN
- ÇEÇENİSTAN
- IRAQ
- KAFKASYA
- FİLİSTİN
- ORTADOĞU
- UZAKDOĞU
- AFRİKA
- TÜRKİYE
- AVRUPA
- Foto Galeri
- Sondakika Ekle
- Arşiv

Ana sayfaya Dön

Karakter boyutu : A A A A

Künye

03 Kasım 2007 Cumartesi Saat 23:15

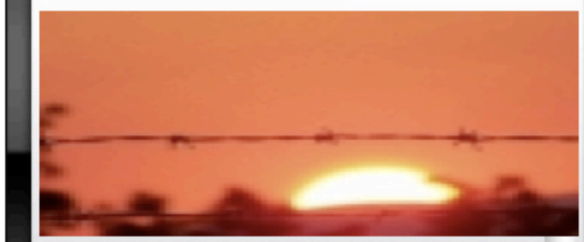
Site Sahibi

xxx

Yayın Yönetmeni

xxx

ÖZEL HABER



Afganistan'da Esaret yaşamış Mücahid Ebu Muaz'la röportaj

ÖZEL VİDEO



Done

UĞUR Aydın, Bilgi Toplumu ve Medya, TUBA; 18 Mayıs 2002

UĞUR Aydın, Bilici, Mücahit, Bilgi Toplumu, İnternet ve Demokrasi -Dijital Alemin Genleşen Kamusal Alanı, Yeni Türkiye, Sayı: 19 (Ocak-Şubat 1998), s. 488-496

UNDERWOOD Mick, Kamusal Alan Olarak İnternet, Cogito, Sayı 30, Kış 2002

İNTERNET SİTELERİ

ADNAN OKTAR http://www.harunyahya.com

RHEINGOD H, "Virtual Communities" www.rheingold.com/vc/book, 26.09.2005

RAMONET Ignacio 'İnternet' http://www.lemonde.com (19.01.2002)

İSLAMİ HABER, www.islamihaber.org

İSLAMİ KARİYER, www.islamikariyer.com

CİHADERİ, www.cihaderi.net

İSLAMİSİTE, www.islamisite.com

GAZETE VE DERGİLER

Aksiyon Dergisi, Müslümanlar ve İnternet, 2005, 7. sayı